

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ-MASTER IN LAW AND ECONOMICS»**

**« Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΣΤΟ Ν.2251/1994 ΜΕΤΑ
ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Ν.4512/2018 »**

Αθηνά Μαλακασιώτη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη

Πειραιάς 2021

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο

.....
Η. Ε. Ν. Ο. Ι. Α. Τ. Ο. Υ. Κ. Α. Τ. Ρ. Α. Κ. Α. Δ. Ι. Κ. Α. Ι. Ο. Σ. Τ. Η. Σ. Τ. Ο. Ν. Ν. 2251/1994 Μ. Ε. Τ. Α. Τ. Η. Ν. Π. Ρ. Ο. Σ. Τ. Ο. Π. Ο. Η. Σ. Η. Τ. Ο. Υ. Ν. 4519/2016
..... έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/ τριας.....

Όνοματεπώνυμο *Αθηνά Μοδακασιώτη*.....

Ημερομηνία *19-05-2021*.....

Πίνακας περιεχομένων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
I. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ	7
II. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ.....	10
2.1 Εισαγωγικά	10
2.2 Πρωτογενές Δίκαιο	11
2.3 Δευτερογενές Δίκαιο.....	13
2.4 Η σημασία του τρόπου ερμηνείας των νομικών όρων των ενωσιακών οδηγιών	15
2.5 Διεθνής δικαιοδοσία και εφαρμοστέο δίκαιο σε καταναλωτικές διαφορές	17
2.6 Το κοινοτικό κεκτημένο της προστασίας του καταναλωτή	18
2.7 Συμπεράσματα.....	20
III. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ.....	21
3.1 Εισαγωγικά	21
3.2 Νομοθετικοί ορισμοί του καταναλωτή	22
3.3 Ιστορική αναδρομή στο δίκαιο του καταναλωτή στην Ελλάδα.....	23
IV. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ -ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ Ν.3587/2007	26
4.1 Εισαγωγικά	26
4.2 Ανάλυση στοιχείων του άρθρου 1 παρ.4 εδ. α' του ν.2251/1994.....	29
4.2.1 Εισαγωγικά για τον σκοπό του άρθρου 1	29
4.2.2 Γενικά.....	30
4.2.3 Φυσικό ή Νομικό πρόσωπο ή ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα.....	31
4.2.4 Οι προϋποθέσεις του προορισμού και της χρήσης των αγαθών – το ζήτημα στην ατομική και συλλογική δίκη	34
4.2.5 Προϊόντα ή υπηρεσίες προσφερόμενα στην αγορά	35
4.2.6 Η έννοια του τελικού αποδέκτη.....	37
4.2.7 Ο αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος ως καταναλωτής.....	40
4.2.8 Ο εγγυητής ως καταναλωτής	40
4.2.9 Ο προβληματισμός περί της ευρύτητας του ορισμού του καταναλωτή	42
4.2.10 Τρόποι περιστολής της έννοιας του καταναλωτή	45
I.281 ΑΚ.....	45
II. Ερμηνεία βάση της κοινοτικής νομολογίας.....	47
III. Η περαιτέρω τελεολογική προσαρμογή του ορισμού	47

4.3 Η έννοια του προμηθευτή στον ν.2251/1994.....	48
4.3.1. Επιχειρήσεις δημόσιου τομέα	49
4.3.2 Ειδικές διατάξεις για την έννοια του προμηθευτή	50
V. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΔΙΚΑΙΟΣΥΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ	51
5.1 Εισαγωγικά	51
5.2 Δικαιοσυγκριτική προσέγγιση της έννοιας του καταναλωτή	51
5.2.1 Εννοιολογικές διαφορές σε διεθνή, εθνικά και κοινοτικά νομοθετήματα	52
I. Το ζήτημα της προστασίας ή μη του επαγγελματία ως καταναλωτή	52
II. Το ζήτημα του νομικού προσώπου ως καταναλωτή.....	55
III. Το ζήτημα του αγοραστή ή χρήστη ακινήτων ως καταναλωτή	56
5.2.2 Τα αίτια της αδυναμίας μιας ενιαίας και αξιολογικά συνεπούς οριοθέτησης του πεδίου προστασίας	58
5.2.3 Συμπεράσματα.....	60
5.3 Πολιτική θεώρηση προστασία του καταναλωτή	61
5.3.1 Εισαγωγικά	61
5.3.2 Πολιτική και προστασία καταναλωτών	62
I. Φιλελεύθερη πολιτική.....	64
II. Κοινωνική πολιτική.....	65
III. Πολιτική του «κατά περίπτωση» συγκερασμού συμφερόντων	66
IV. Η πολιτική του δικαιοπρακτικού αυτοκαθορισμού.....	67
V. Η κοινοτική πολιτική	67
5.3.3 Συμπεράσματα.....	68
5.4 Οικονομική θεώρηση της προστασίας του καταναλωτή	69
5.4.1 Εισαγωγικά	69
5.4.2 Προς μια δεοντολογική αντίληψη για τον καταναλωτή.....	69
I. Η κλασική οικονομική σχολή και η φιλελεύθερη οικονομική σχολή.....	69
II. Η θεωρία του οικονομικού εξορθολογισμού του δικαίου	71
III. Συμπερασματικά	73
5.4.3 Προς μια οντολογική αντίληψη για τον καταναλωτή.....	74
I. Εισαγωγικά	74
II. Οντολογικοί τύποι καταναλωτή.....	75

III. Συμπερασματικά	77
5.4.4 Προς αναζήτηση μιας ενδιάμεσης προσέγγισης του καταναλωτή.....	78
I. Εισαγωγικά	78
II. Το ρεύμα του ρυθμιστικού φιλελευθερισμού.....	78
III. Το ρεύμα του δικαιικού εξορθολογισμού της οικονομίας.....	79
5.4.5 Συμπεράσματα.....	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Ο ΝΟΜΟΣ 4512/2018	83
6.1 Εισαγωγικά	83
6.2 Η ενοποίηση της έννοιας του καταναλωτή	84
6.3 Το ζήτημα σχετικά με τα νομικά πρόσωπα και τις ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα	87
6.4 Το ζήτημα της προστασίας του εγγυητή	91
6.5 Συμπεράσματα.....	93
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	95
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	98

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Όπως είναι φυσικό με την πάροδο των αιώνων οι αλλαγές που έχουν σημειωθεί στην συναλλακτική και εν γένει εμπορική δραστηριότητα των ατόμων και των κοινωνιών είναι συνεχείς και σαφώς εντυπωσιακές. Ωστόσο σε αντιπαραβολή με την βαθμιαία μετεξέλιξη της συναλλακτικής κουλτούρας ως και τη προνεωτερικότητα, εντοπίζουμε την ραγδαία αλλαγή που σημειώθηκε κατά τη διάρκεια της Βιομηχανικής Επανάστασης τον 19^ο αιώνα. Με την είσοδο των κρατών στην νεωτερικότητα έρχεται η αστικοποίηση και ο εκχρηματισμός των πρώην αυτοτροφοδοτικών φεουδαλικών κοινωνιών. Μεταβαίνουμε από τις μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις στη δημιουργία μεγάλων οικονομικών και επιχειρηματικών σχηματισμών.

Ειδικότερα ως προς το δίκαιο των συμβάσεων κατά την περίοδο αυτή των εντυπωσιακών και συνεχόμενων μετεξελίξεων θεωρητικά ξεκίνησε κατά βάση ως *jus dispositivum*, δίκαιο ευέλικτο και εύπλαστο ανάλογα με τις συνθήκες της συγκεκριμένης συμβατικής σχέσης και τη βούληση των συμβαλλομένων, οι οποίοι ελεύθερα διαμορφώνουν το περιεχόμενο της. Η ελευθερία αυτή ωστόσο αμφισβητείται πρακτικά από τον προηγούμενο αιώνα καθώς η εξέλιξη της σύγχρονης οικονομίας τον 19^ο και κυρίως τον 20^ο αιώνα με την δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων, την παραγωγή τυποποιημένων αγαθών και την εμφάνιση ευρείας, μαζικής κατανάλωσης προκάλεσε το φαινόμενο της μαζικής χρήσης προδιατυπωμένων συμβατικών όρων, προς αποφυγή εξόδων και απώλειας διαπραγματευτικού χρόνου αλλά και με σκοπό την ενότητα της νομικής ρύθμισης, η οποία γινόταν όλο και πιο περίπλοκη. Ο πελάτης δεν ήταν πια σε θέση να διαπραγματευτεί το περιεχόμενο της νομικής ρύθμισης.

Επιπροσθέτως με την οικονομική αυτή εξέλιξη και τον γενικότερο κοινωνικοπολιτικό μετασχηματισμό που επέφερε η βιομηχανική επανάσταση και οι επακόλουθοί της αιώνες, δημιουργήθηκαν νέοι τρόποι συναλλαγών, άρχισε να εισχωρεί δυναμικά η διαφήμιση με τις διάφορες μεθόδους της στην ζωή του καταναλωτικού κοινού φτάνοντας σε σημείο να βρίσκεται στις περισσότερες πτυχές της καθημερινότητάς μας. Τις τελευταίες δε δεκαετίες με την εκκωφαντικά ταχεία ανάπτυξη του διαδικτύου έχουν αναδειχθεί και ποικίλες έτερες καταστάσεις προστασίας των καταναλωτών πέραν των όσων οι ως άνω μετασχηματισμοί της οικονομίας και της κοινωνίας έχουν επιφέρει.

Έχοντας λοιπόν ένα περίγραμμα των κοινωνικοοικονομικών ζυμώσεων του 19^{ου}, 20^{ου} και 21^{ου} αιώνα μπορούμε να διαπιστώσουμε την αδήριτη ανάγκη προστασίας των καταναλωτών σε ποικίλες καταστάσεις που δύνανται να διαμορφωθούν σε αυτό το περιβάλλον εις βάρος

τους, είτε ενδεικτικώς αναφερόμαστε στους κινδύνους που εγκυμονούν για το καταναλωτικό κοινό στην εμπορία από απόσταση αγαθών και υπηρεσιών, είτε στις συμβάσεις από απόσταση μέσω διαδικτύου, είτε στην παραπλανητική διαφήμιση είτε στους γενικούς όρους συναλλαγών. Τα ως άνω συνιστούν κάποια μόνο παραδείγματα καταστάσεων στις οποίες ο καταναλωτής είναι πρόσωπο που χρήζει προστασίας.

Είναι εύκολο βέβαια να σχηματίσουμε το πόρισμα ότι για να ικανοποιήσουμε την σημαντική αυτή ανάγκη προστασίας του καταναλωτή ως ασθενέστερου μέρους μιας συναλλαγής, πρέπει σε πρώτο στάδιο να ορίσουμε ποιο είναι το πρόσωπο εκείνο που αποτελεί τον καταναλωτή. Ο προσδιορισμός δηλαδή της έννοιας του καταναλωτή είναι ζωτικής σημασίας για ολόκληρο το χώρο του καταναλωτικού δικαίου τόσο σε επίπεδο θεωρίας όσο και σε επίπεδο πρακτικής εφαρμογής του.

Η κάτωθι μεταπτυχιακή εργασία λοιπόν θα επιχειρήσει να φωτίσει τις διάφορες πτυχές του ορισμού του καταναλωτή της ελληνικής κυρίως έννομης τάξης, και τις τροποποιήσεις που έχουν γίνει σε αυτόν κατά την πάροδο του χρόνου, αλλά και της ενωσιακής έννομης τάξης ως μια ιδιόζουσα αυτοτελή έννομη τάξη που ωστόσο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εγχώριας δικαιοσύνης μας κατάστασης. Επιπροσθέτως θα αποπειραθούμε στην παρούσα να ανιχνεύσουμε και τις βαθύτερες αιτίες που οδηγούν στον σχηματισμό της εκάστοτε έννοιας του καταναλωτή και του σκοπούς που αυτές οι έννοιες εξυπηρετούν ανάλογα από το ποια σκοπιά τις εξετάζουμε- πολιτική, οικονομική, δικαιοσύνη.

Πιο συγκεκριμένα μετά το πρώτο κεφάλαιο και την απαιτούμενη εισαγωγική σκοπιά θα εξετάσουμε στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσης την ενωσιακή έννομη τάξη αναφορικά με το προστατευτικό πεδίο του καταναλωτή που αυτή ορίζει. Στη συνέχεια θα δούμε στο τρίτο κεφάλαιο συνοπτικώς την πορεία του συγκεκριμένου δικαιοκλάδου στην ελληνική έννομη τάξη και συναφώς θα εντυφλήσουμε κατά το τέταρτο κεφάλαιο στην έννοια του καταναλωτή έτσι όπως εφαρμόστηκε στη χώρα μας κατά την πλειονότητα των χρόνων της δικαιοκλάδου θεσμοθετημένης μέριμνας για τον καταναλωτή. Έπειτα στο πέμπτο κεφάλαιο της αυτής διπλωματικής εργασίας θα αποπειραθούμε να εξερευνήσουμε το δίκαιο και την έννοια του καταναλωτή μέσω μιας διεπιστημονικής, και όχι αμιγώς νομικής, προσέγγισης. Τέλος στο έκτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε το παρόν νομοθετικό πλαίσιο της έννοιας του καταναλωτή μετά την σημαντικότερη τροποποίηση που επήλθε στον ορισμό αυτής με τον πρόσφατο ν.4512/2018

I. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

Η αντίληψη ότι η προστασία του καταναλωτή συνιστά αναγκαίο εργαλείο για την οικονομική ευημερία και πρόοδο ενυπάρχει στις κοινωνίες εδώ και πολλούς αιώνες. Ήδη ο Adam Smith θεωρούσε ότι κάθε παραγωγή αξίζει όσο υπάρχει κατανάλωση και ότι η προστασία των συμφερόντων του παραγωγού αξίζει τόσο, όσο αυτό προάγει εκείνα του καταναλωτή¹ τοποθετώντας έτσι τον καταναλωτή και συναφώς τη ζήτηση στη κορυφή της οικονομίας ως το πλέον καθοριστικό παράγοντα διαμόρφωσης της αγοράς.

Κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, με αφορμή κατά κύρια λόγω την εγκαθίδρυση των μαζικών συμβάσεων με τη χρήση Γενικών Όρων Συναλλαγών, άρχισε να σταδιακά να κυριαρχεί η άποψη ότι το παραδοσιακό συμβατικό πρότυπο του ΑΚ, δηλαδή των τυπικώς ισότιμων συναλλασσόμενων, έκαστος εκ των οποίων δύναται να διασφαλίζει τα συμφέροντά του κατά την κατάρτιση της συμβάσεως, δεν είναι δυνατόν να λειτουργήσει όταν εμφανίζονται καταστάσεις στις οποίες συντρέχει εγγενής διαπραγματευτική ανισότητα μεταξύ των συμβαλλομένων².

Διαπιστώθηκε, ειδικότερα, ότι η συμβατική ελευθερία στις περιπτώσεις αυτές περιορίζεται στην ελευθερία του αντισυμβαλλομένου να αποφασίσει αν θα προσχωρήσει ή μη στη σύμβαση, χωρίς να έχει καμία ευχέρεια διαμόρφωσης του περιεχομένου της το οποίο έχει σχηματιστεί κατ' αποκλειστικότητα από τον αντισυμβαλλόμενο του, ή, εν πάση περιπτώσει, στην ελευθερία καταρτίσεώς της, υπό καθεστώς όμως πληροφοριακής ασυμμετρίας ή συνδρομής άλλων καταστάσεων, όπως του δικαιοπρακτικού αιφνιδιασμού, που οδηγούν σε αδυναμία ορθολογικής αποφάσεως.

Οι ως άνω διαπιστώσεις οδήγησαν σε αναγνώριση περιορισμών της συμβατικής ελευθερίας, είτε μέσω της ενίσχυσης του δικαστικού ελέγχου του περιεχομένου της συμβάσεως, είτε μέσω θεσπίσεως ειδικών κανόνων, με στόχο την προστασία του συμβαλλομένου που τελεί σε καταστάσεις μειονεξίας οι οποίες υπονομεύουν εκ των πραγμάτων τη συμβατική του ελευθερία. Χαρακτηριστικότεροι τέτοιοι κανόνες ήταν οι – προέχοντος κοινοτικής, ήδη ενωσιακής– προελεύσεως διατάξεις για την προστασία του

---

¹ Adam Smith(1776), *The Wealth of Nations, Book IV, Chapter VIII*

² Βλ. Σταθόπουλο(2004), *Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλας, 4^η Έκδοση, παρ.13.αρ10 επ*

καταναλωτή. Οι ανωτέρω ρυθμιστικές παρεμβάσεις θεωρήθηκαν θεμιτός περιορισμός της συμβατικής ελευθερίας, χάριν εύλογης εξισορροπήσεως των συμφερόντων των μερών, ως επιταγή «της εξισωτικής συμβατικής δικαιοσύνης».

Παρ' όλα αυτά κατέστη νωρίς σαφές ότι οι εν λόγω ειδικές ρυθμίσεις μπορούν να οδηγήσουν σε δυσανάλογο περιορισμό της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας και της σύστοιχης προς αυτήν αρχής της συμβατικής πίστωσης (*pacta sunt servanda*). Ασφαλώς η προστασία του καταναλωτή έχει εν γένει σημαντικές επιπτώσεις τόσο στο δίκαιο όσο και στην οικονομία και την αγορά. Η διακριτική μεταχείριση μιας ομάδας συναλλασσόμενων διαταράσσει τους όρους των συναλλαγών όπως θα μπορούσαν να έχουν διαμορφωθεί χωρίς νομικές παρεμβάσεις, και έχει επιρροή στην αγορά.³ Σκοπός του ιδιωτικού δικαίου δεν μπορεί να είναι η διασφάλιση σε κάθε περίπτωση ενός «αντικειμενικά» δικαίου συμβατικού περιεχομένου, ούτε μπορεί για τον σκοπό αυτόν να διευρύνεται απεριόριστα η ετερόνομη, διά κανόνων αναγκαστικού δικαίου, παρέμβαση στη συμβατική σχέση με παράκαμψη των συμφωνηθέντων⁴. Οι καταστάσεις άξιες προστασίας δεν είναι άλλωστε ίδιας φύσης ούτε έντασης σε κάθε τύπο συναλλαγών και η πρόβλεψη γενικευμένης δυνατότητας παρεμβάσεως οδηγεί αναγκαστικά σε ρύθμιση που ξεπερνάει τις ανάγκες προστασίας και συχνά θίγει αδικαιολόγητα τα συμφέροντα του άλλου μέρους. Είναι, επομένως, σαφής η ανάγκη οριοθέτσεως του πεδίου εφαρμογής των προστατευτικών ρυθμίσεων.

Ο νομοθέτης έχει επιλέξει, μεταξύ άλλων, ως προς τον προσδιορισμό αυτών των ορίων των καταστάσεων που χρήζουν παρέμβασης, να προβεί σε οριοθέτηση μέσω του περιορισμού του υποκειμενικού πεδίου εφαρμογής των διατάξεων, ήτοι μέσω της προβλέψεως ότι αυτές εφαρμόζονται όταν το ένα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη είναι «καταναλωτής». Δεν επιλέγεται, δηλαδή, να κρίνεται *ad hoc*, σε κάθε επί μέρους περίπτωση, εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που συνιστούν τη δικαιολογητική βάση της προστασίας (πληροφοριακή ασυμμετρία, διαπραγματευτική ανισότητα κ.ο.κ.), αλλά προβλέπεται ότι οι επί μέρους διατάξεις εφαρμόζονται επί σχέσεων στις οποίες μετέχουν πρόσωπα με την ιδιότητα του καταναλωτή. Η οριοθέτηση, δηλαδή, της έννοιας του καταναλωτή οριοθετεί σε πρώτο επίπεδο το πεδίο εφαρμογής των σχετικών ρυθμίσεων. Είναι προφανές ότι η επιλογή (από τον νομοθέτη ή, εφόσον αυτός έχει σιωπήσει, από τον ερμηνευτή) συγκεκριμένων διακριτικών γνωρισμάτων για τον –ευρύτερο ή στενότερο– προσδιορισμό του καταναλωτή συνεπάγεται εν τέλει

---

³ Ε.Περάκης (2008), *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.30

⁴ Βλ.Α. Καραμπατζός (2016) *Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή*, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ. 209επ

αντίστοιχη διεύρυνση ή περιορισμό του πεδίου εφαρμογής των σχετικών διατάξεων.⁵ Η έννοια αυτή όπως θα δούμε διαφοροποιείται αρκετά μεταξύ των διεθνών εννόμων τάξεων μεταξύ των οποίων και της ενωσιακής όπως άλλωστε δεν παραμένει σταθερή ούτε εντός της ελληνικής έννομης τάξης κατά τη πάροδο των χρόνων.

---

⁵ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18-*

II.ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

2.1 Εισαγωγικά

Η γενική υπερεθνική υποχρέωση προστασίας του καταναλωτή είναι θεμελιώδης για την ουσιαστική πραγμάτωση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και την ίδια την υπόσταση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Συγκεκριμένα ο σκοπός των συντακτών της Συνθήκης περί « Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας» όπως αυτή υπογράφηκε στη Ρώμη στις 25 Μαρτίου του 1957 ήταν η καθιέρωση μιας κοινής αγοράς χωρίς εθνικά σύνορα όπου το εμπόριο θα μπορούσε να ασκείται μεταξύ των κρατών μελών δίχως εμπόδια όπως δασμοί ή ποσοτώσεις και σε επίπεδο ίσων όρων ανταγωνισμού. Προϋπόθεση για την υλοποίηση της κοινής αυτής αγοράς συνιστά η εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών, των υπηρεσιών, των προσώπων και των κεφαλαίων⁶, γι' αυτό και οι ελευθερίες αυτές υιοθετήθηκαν εξ' αρχής στο κείμενο της Συνθήκης και αποτέλεσαν αλλά και αποτελούν ως σήμερα τη ραχοκοκαλιά της καθώς όσο κι αν έχουν διευρυνθεί οι σκοποί της ΕΟΚ – γεγονός που αντανάκλαται και στην μετονομασία της σε Ευρωπαϊκή Ένωση- κύριο στόχο της εξακολουθεί να καθιστά η ουσιαστική επίτευξη της κοινής αγοράς.⁷

Καθίσταται σαφές ότι ο ως άνω στόχος δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί δίχως να ληφθεί η απαιτούμενη πρόνοια για τα συμφέροντα των καταναλωτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δημιουργήθηκε λοιπόν σταδιακά ένας ακόμη κλάδος του δικαίου στα πλαίσια της τότε Κοινότητας, ο κλάδος που ρυθμίζει τη νομική θέση του καταναλωτή και επιδιώκει την προστασία των οικονομικών του συμφερόντων αλλά και της υγείας και της ασφάλειάς του. Ταυτόχρονα μια νέα αναγκαιότητα εδραίωσης ενός υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών άρχισε να διαπλάθεται ως αρχή, η οποία γρήγορα θα εισαγόταν και στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο.

---

⁶ Γ.Ε.Φ. Καλαβρός – Θ.Γ. Γεωργόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Ουσιαστικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.48 επ.

⁷ Ε. Αλεξανδρίδου,(2018) *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή*, (Κατ' άρθρο ερμηνεία), 3η έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

2.2 Πρωτογενές Δίκαιο

Το 1993 με την Συνθήκη του Μάαστριχτ εισάγεται για πρώτη φορά στο κείμενο του πρωτογενούς ενωσιακού – πλέον- δικαίου η πολιτική προστασίας των καταναλωτών, ως νέα αυτοτελής πολιτική της Κοινότητας, μαζί με μια σειρά υποχρεώσεων για την υλοποίησή της.

Το άρθρο 2 της ως άνω Συνθήκης ορίζει ότι η αποστολή της Ένωσης είναι μεταξύ άλλων να προάγει ένα υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος και επίσης να προάγει την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των πολιτών. Με το δε άρθρο 3 ορίζεται ότι για την επίτευξη των σκοπών της Ένωσης περιλαμβάνονται στις δραστηριότητές της η συμβολή στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας και η συμβολή στην ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών.

Το 1997 υπογράφεται η Συνθήκη του Άμστερνταμ⁸ (ΣυνΘΕΚ) στην οποία και συγκεκριμένα στη παρ.2 του άρθρου 153 ορίζεται ότι « οι απαιτήσεις προστασίας του καταναλωτή λαμβάνονται υπόψη κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή άλλων κοινοτικών πολιτικών και δραστηριοτήτων». Σημαντικότερη πάντως είναι η παρ. 3 του ως άνω άρθρου όπου προβλέπεται ότι η Κοινότητα συμβάλλει στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών : α) με μέτρα που θεσπίζει στα πλαίσια προστασίας της εσωτερικής αγοράς κατά εφαρμογή του άρθρου 95 ΣυνΘΕΚ και β) με μέτρα, που στηρίζουν, συμπληρώνουν και παρακολουθούν την πολιτική των κρατών μελών για την προστασία των δικαιωμάτων των καταναλωτών.⁹

Όπως συνεπάγεται από την ανάγνωση της διάταξης του άρθρου 153 παρ.3 της Συνθήκης του Άμστερνταμ, η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να λαμβάνει μέτρα εναρμόνισης των δικαιών των κρατών μελών της για την προστασία του καταναλωτή, πρώτον με στόχο την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και δεύτερον αυτοτελώς, για την επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών.

Άξια ιδιαίτερης μνείας είναι και μια ακόμη αρχή αφορώσα την προστασία του καταναλωτή που εισάγεται στη παρ.5 του άρθρου 153 της ΣυνΘΕΚ, η αρχή της ελάχιστης προστασίας. Προβλέπεται δηλαδή στην άνωθεν διάταξη ότι οι νομικές πράξεις που το

---

⁸ Βλ. αντί πολλών C. Blumann, « Le traite d' Amsterdam: aspects institutionnels», RTD.eur 1997, σελ.721επ.

⁹ Ε. Αλεξανδρίδου, (2018), Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, (Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παράγουν, δεν αποτελούν εμπόδιο για τα κράτη μέλη αναφορικά με το δικαίωμα τους να διατηρούν ή να εισάγουν στην εθνική τους έννομη τάξη αυστηρότερα προστατευτικά μέτρα υπέρ των καταναλωτών, με την προϋπόθεση τα μέτρα αυτά να συμβαδίζουν με το περιεχόμενο της ΣυνθΕΚ και να κοινοποιούνται στην Επιτροπή.

Το 2009 τίθεται σε ισχύ η υπογραφείσα το 2007 Συνθήκη της Λισαβόνας, με την ονομασία Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) ή οποία έρχεται ουσιαστικά να υποκαταστήσει την απόπειρα συνταγματοποίησης της κοινοτικής Ευρώπης μέσω του σχεδίου και του και της συνθήκης για ένα σύνταγμα της Ευρώπης η οποία δεν υλοποιήθηκε ποτέ λόγω των δύο αρνητικών δημοψηφισμάτων της Γαλλίας και της Ολλανδίας.¹⁰ Κύριος άξονας στον οποίο στηρίζεται - όσον αφορά την κοινή αγορά και εκ ως εκ τούτου την προστασία των καταναλωτών- εξακολουθεί να είναι η αρχή της οικονομίας της ανοιχτής αγοράς (άρθρο 119 παρ.1 ΣυνθΛΕΕ), κύρια παραδοχή στην οποία η αρχή αυτή ερείδεται είναι η θέση ότι ο «ελεύθερος ανταγωνισμός» των φορέων της επιχειρηματικής δραστηριότητας διασφαλίζει την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών, επιτρέποντας τους να προμηθευτούν αγαθά και υπηρεσίες με τους βέλτιστους ποιοτικά και οικονομικά όρους.¹¹ Μια από τις εξαιρετικά σημαντικές τροποποίησης όμως που έφερε η προκείμενη Συνθήκη επηρεάζοντας και το πεδίο της προστασίας των καταναλωτών, ήταν το γεγονός ότι οριοθετούνται για πρώτη φορά ρητά οι τομείς αρμοδιότητας της Ένωσης. Συγκεκριμένα αυτοί διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες : α) τομείς αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ένωσης, όπου είναι η αποκλειστικά αρμόδια να νομοθετεί, να χαράσσει πολιτικές και να λαμβάνει αποφάσεις β) τομείς συντρέχουσας αρμοδιότητας, όπου τα κράτη μέλη και η Ένωση έχουν από κοινού την νομοθετική αρμοδιότητα η οποία κατανέμεται στο πλέον κατάλληλο επίπεδο- εθνικό ή ενωσιακό – αναλόγως με τη φύση του ζητήματος και τέλος γ) σε τομείς υποστηρικτικής- συντονιστικής αρμοδιότητας, τομείς ήτοι που οι αρμοδιότητα ανήκει στα κράτη μέλη και η Ένωση αναλαμβάνει συντονιστικό ρόλο στην διαμόρφωση των πολιτικών από τα κράτη μέλη αλλά και υποστηρικτικό ρόλο των πολιτικών αυτών συνήθως με τη μορφή χρηματοδοτήσεων.

Ως προς τις συντρέχουσες αρμοδιότητες αυτές κατανέμονται με άξονα την αρχή της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Σύμφωνα με την πρώτη αυτή αρχή, στους τομείς ου δεν υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητά της η Ευρωπαϊκή Ένωση παρεμβαίνει μόνο εφόσον ο στόχος της συγκεκριμένης δράσης δεν μπορεί να επιτευχθεί από τα κράτη μέλη

---

¹⁰ Γ.Ε.Φ. Καλαβρός – Θ.Γ. Γεωργόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Θεσμικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.34

¹¹ Γ.Ε.Φ. Καλαβρός – Θ.Γ. Γεωργόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Ουσιαστικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.133

εξίσου αποτελεσματικά με την ανάληψή του από υπερεθνικό, ενωσιακό δηλαδή ,επίπεδο. Γενικότερα η επικουρικότητα θα μπορούσε να οριστεί ως η αρχή σύμφωνα με την οποία η απόφαση θα πρέπει να λαμβάνεται κάθε φορά στον πλέον κατάλληλο επίπεδο και όσο το δυνατόν πιο κοντά στον πολίτη.¹² Πέραν όμως του περιορισμού των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως αποτέλεσμα της ανωτέρω αρχής, η εφαρμογή της συνεπάγεται και επίταση της ευθύνης των κρατών- μελών καθώς αυτά είναι πλέον αρμόδια να εκπληρώσουν καθήκοντα τα οποία μέχρι πρότινος βάραιναν την Ένωση.

Επιπροσθέτως η δράση της Ένωσης πρέπει να διέπεται από την αρχή της αναλογικότητας, το οποίο σημαίνει ότι τα μέσα που χρησιμοποιεί για την πραγμάτωση των σκοπών της πρέπει να είναι ανάλογα προς τους επιδιωκόμενους στόχους, ήτοι κατάλληλα και πρόσφορα για την πραγματοποίηση του εκάστοτε σκοπού δίχως όμως να υπερβαίνουν το αναγκαίο μέτρο. (άρθρο 5 παρ.3 και 4 ΣυνθΕΕ).

Η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει ρητά πλέον ότι στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών η Ένωση και τα κράτη μέλη έχουν συντρέχουσα αρμοδιότητα (άρθρο 4 παρ.2 στοιχ.α' και σ' ΣΛΕΕ), γεγονός που σημαίνει ως αναλύσαμε άνωθεν, ότι η κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ τους διέπεται από τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, αρχές που δεσμεύουν την Ένωση όταν ψηφίζει νομοθετικές πράξεις παράγωγου δικαίου.

Αναφορά στην προστασία του καταναλωτή γίνεται τέλος στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που με την Συνθήκη της Λισαβόνας εξομοιώνεται ως ισχύ με τις ιδρυτικές συνθήκες και τις τροποποιήσεις τους , ήτοι το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο. Ειδικότερα στο άρθρο 38 υπάρχει η ακόλουθη πρόβλεψη : « Οι πολίτες της Ένωσης διασφαλίζουν υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή».¹³

2.3 Δευτερογενές Δίκαιο

Το σημαντικότερο ρόλο για τη δημιουργία του δικαίου προστασίας του καταναλωτή σε ευρωπαϊκό επίπεδο διαδραματίζει το δευτερογενές ενωσιακό δίκαιο. Όπως προβλέπεται στη συνθήκη της Λισαβόνας, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης έχουν αρμοδιότητα να εκδίδουν μέτρα

---

¹² Βλ. ενδεικτικά Chantal Million -Delsol, *le principe de subsidiarite*, εκδ. Presses Universitaires de France, Παρίσι 1993

¹³ Ε. Αλεξανδρίδου, (2018) *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία)*, 3η έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

για την εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών- μελών, όταν οι εναρμονιζόμενες αυτές διατάξεις έχουν αντικείμενο την εγκαθίδρυση και λειτουργία της Εσωτερικής Αγοράς (άρθρο 114 παρ.1 ΣΛΕΕ) αλλά και όταν από την ύπαρξη διαφορετικών ρυθμίσεων στις εθνικές έννομες τάξεις προκαλείται διατάραξη του ελεύθερου ανταγωνισμού (άρθρο 116ΣΛΕΕ). Το άρθρο 169 παρ.2 ΣΛΕΕ ορίζει ότι για την υλοποίηση των στόχων αναφορικά με την προστασία των καταναλωτών η Ένωση συμβάλλει : α) με μέτρα που επιδιώκουν την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς και β) με μέτρα που στηρίζουν, συμπληρώνουν και παρακολουθούν την πολιτική των κρατών-μελών. Με βάση τις παραπάνω διατάξεις εκδόθηκαν και συνεχίζουν να εκδίδονται οι ενωσιακές οδηγίες για την προστασία των καταναλωτών.

Η οδηγία είναι κείμενο που, σε αντίθεση με το κανονισμό που έχει αμεσότητα ισχύος , παράγει αμεσότητα αποτελέσματος, δηλαδή δεσμεύει τα κράτη- μέλη ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, ενώ αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων, που θα χρησιμοποιηθούν για την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών, στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών.¹⁴

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση ψηφίστηκε ένας εντυπωσιακός αριθμός οδηγιών προκειμένου να διασφαλιστούν τα συμφέροντα και η προστασία των καταναλωτών. Ενδεικτικά μόνον αναφέρουμε την Οδηγία 84/450/ΕΟΚ του 1984 για την απαγόρευση της παραπλανητικής διαφήμισης, που μετέπειτα τροποποιήθηκε από την Οδηγία 97/55/ΕΚ για την συγκριτική διαφήμιση και ξανά από την Οδηγία 2005/29/ΕΚ για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές. Η Οδηγία 85/374/ΕΟΚ αναφέρεται στην ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα, η Οδηγία 93/13/ΕΟΚ στους καταχρηστικούς όρους σε συμβάσεις με καταναλωτές, η 98/6/ΕΚ στην αναγραφή των τιμών των προϊόντων που προσφέρονται στους καταναλωτές, η 98/27/ΕΚ για τις αγωγές παράλειψης στον τομέα της προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών- όπως αντικαταστάθηκε με την 2009/22/ΕΕ ενώ η 2002/65/ΕΚ αφορά την εξ' αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Η ως άνω ενδεικτική αναγραφή αποτελεί ένα μέρος μόνο της πληθώρας οδηγιών αναφορικά με την καταναλωτική προστασία. Οι ως σήμερα εκδοθείσες οδηγίες λοιπόν έχουν ρυθμίσει πολύ σημαντικά ζητήματα που άπτονται των συμφερόντων των καταναλωτών, η μορφή όμως μιας Οδηγίας επηρεάζει την ελευθερία των νομοθετών των κρατών μελών κατά την εναρμόνιση των εθνικών τους δικαίων. Ειδικότερα κατά την ψήφιση μιας Οδηγίας τα

---

¹⁴ Γ.Ε.Φ. Καλαβρός – Θ.Γ. Γεωργόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Ουσιαστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.224 επ.*

θεσμικά όργανα της Ένωσης επιλέγουν αν αυτή θα έχει την μορφή της ελάχιστης εναρμόνισης (minimal harmonization) ή αντίθετα αυτή της πλήρους εναρμόνισης (full ή total ή maximal harmonization).

Αναλυτικότερα όταν πρόκειται για Οδηγίες με την μορφή της λεγόμενης «ελάχιστης εναρμόνισης», μορφή με την οποία εκδίδονταν κατά κανόνα οι Οδηγίες πριν από αρκετά χρόνια, τα κράτη- μέλη οφείλουν να προσαρμόζουν τη νομοθεσία τους προς την εκάστοτε Οδηγία, κατά τρόπο ώστε να επέρχονται παρόμοια έννομα αποτελέσματα σε όλα τα κράτη- μέλη, εξασφαλίζοντας έτσι κατ' ελάχιστον την προστασία που καθιερώνει η Οδηγία. Επιτρέπεται όμως στους εθνικούς νομοθέτες να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν αυστηρότερες ρυθμίσεις με σκοπό την εξασφάλιση ακόμη μεγαλύτερης προστασίας των καταναλωτών της χώρας τους από αυτή που προβλέπεται σε ενωσιακό επίπεδο.(άρθρο 169 παρ.4 ΣΛΕΕ). Ασφαλώς βέβαια αυτό δύναται να συμβεί εντός των ορίων που θέτουν οι ιδρυτικές του ευρωπαϊκού οικοδομήματος συνθήκες, το πρωτογενές δηλαδή δίκαιο της Ένωσης. Γ

Αντιθέτως όταν πρόκειται για Οδηγίες « πλήρους εναρμόνισης», τα κράτη μέλη οφείλουν να προσαρμόσουν πλήρως τη νομοθεσία τους προς την Οδηγία, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα όχι μόνο να θεσπίσουν, αλλά ούτε καν να διατηρήσουν το ισχύον, ενδεχομένως ευνοϊκότερο για τους καταναλωτές νομοθετικό καθεστώς.

Πλέον βέβαια έχουμε και ένα τρίτο είδος Οδηγιών το οποίο έρχεται ως ενδιάμεση τρόπον τινά μορφή μεταξύ των Οδηγιών ελάχιστης και πλήρους εναρμόνισης. Πρόκειται για της Οδηγίες μερικής ή στοχευμένης – και όχι γενικής – πλήρους εναρμόνισης, δηλαδή ενώ εναρμόνιση επιβάλλεται καταρχήν στους νομοθέτες των κρατών μελών, προβλέπεται η δυνατότητα ορισμένων αποκλίσεων, ώστε επί κάποιων θεμάτων να μπορούν να ψηφίσουν ή να διατηρήσουν ευνοϊκότερες υπέρ των καταναλωτών της χώρας τους ρυθμίσεις.¹⁵

2.4 Η σημασία του τρόπου ερμηνείας των νομικών όρων των Ενωσιακών Οδηγιών

Καίριας σημασίας ζήτημα αναφορικά με την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου , όπως αυτό μεταφέρεται και ενσωματώνεται στις εθνικές έννομες τάξεις των κρατών -μελών, συνιστά η ερμηνεία από τους εθνικούς δικαστές των νομικών όρων και των αόριστων νομικών εννοιών που χρησιμοποιεί ο ενωσιακός νομοθέτης κατά τη θέσπιση των οδηγιών περί την προστασία

---

¹⁵ Γ.Ι. Δέλλιος, (2013) *Γενικοί Όροι Συναλλαγών*, 2^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη

του καταναλωτή. Αποτελεί λοιπόν υποχρέωση του εθνικού δικαστή να ερμηνεύει το ενωσιακό δίκαιο που θεσπίζεται μέσω των Οδηγιών σύμφωνα με το σκοπό και το πνεύμα των συντακτών του, καθώς μόνο έτσι μπορεί να διασφαλιστεί η ενιαία εφαρμογή του σε όλα τα κράτη- μέλη και η συνέχεια της ενωσιακής έννομης τάξης.

Θεμελιώδη ρόλο προς την επίτευξη του σκοπού αυτού διαδραματίζει το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔικΕΕ), όπως αυτό αντικατέστησε το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Τούτο επειδή εντός των αρμοδιοτήτων του είναι να αποφαινεται σε προδικαστικά ερωτήματα των εθνικών δικαστηρίων προς αυτό αναφορικά με την ερμηνεία αόριστων νομικών εννοιών του ενωσιακού δικαίου, συνιστώντας τοιουτοτρόπως τον θεματοφύλακα της ενωσιακής έννομης τάξης και εξασφαλίζοντας την ομοιόμορφη εφαρμογή των ενωσιακών κανόνων δικαίου σε όλα τα κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα τελευταία χρόνια ειδικότερα εκδόθηκαν από το ΔικΕΕ πάνω από εκατόν πενήντα αποφάσεις σε θέματα προστασίας του καταναλωτή.

Εξαιρετικά σημαντική είναι επίσης η συμβολή του Δικαστηρίου της Ένωσης, μέσω της νομολογίας του, στη διαμόρφωση της έννοιας του προσώπου που πρέπει να θεωρείται καταναλωτής, ώστε το πρόσωπο αυτό να εμπίπτει στις σχετικές προστατευτικές διατάξεις του ενωσιακού και των εθνικών δικαίων.

Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει ορισμένες φορές την τάση να επικεντρώνει το ενδιαφέρον του – κατά τη διαδικασία ερμηνείας του ενωσιακού δικαίου- στον στόχο της εγκαθίδρυσης και της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, συχνά σε βάρος της προστασίας των συμφερόντων του ευρωπαϊκού καταναλωτικού κοινού, γεγονός όμως που τείνει να μεταβληθεί τα τελευταία χρόνια καθώς η νομολογία του Δικαστηρίου κινείται σε φιλικότερα προς τους καταναλωτές πλαίσια. Μάλιστα κάνοντας χρήση της τελεολογικής μεθόδου ερμηνείας της έννοιας του καταναλωτή, έχει αρχίσει να συντελεί ουσιαστικά στην διασφάλιση του κεκτημένου της προστασίας των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως καταναλωτών.

Συγκεκριμένα και όσον αφορά το ουσιαστικό δίκαιο, στις περιπτώσεις που καλείται να απαντήσει σε προδικαστικά ερωτήματα των κρατών- μελών αναφορικά με κυρώσεις για παραβάσεις ρυθμίσεων που αφορούν τη προστασία των καταναλωτών, κριτήριο του Δικαστηρίου της Ένωσης για το κατά πόσον η εκάστοτε εθνική ρύθμιση συνάδει με τους επιδιωκόμενους της αντίστοιχης Οδηγίας στόχους αποτελεί η αποτελεσματικότητα των κυρώσεων αυτών συνδυαστικά με το κατά πόσο αυτές μπορούν να λειτουργήσουν

αποτρεπτικά ώστε να εξασφαλιστούν τα συμφέροντα των καταναλωτών στην προκείμενη χώρα.

Σε δικονομικού δε δικαίου επίπεδο και πιο συγκεκριμένα όταν πρόκειται για ερμηνεία της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ για τους καταχρηστικούς όρους σε συμβάσεις με καταναλωτές, πάγια πλέον νομολογία του Δικαστηρίου αποτελεί ότι ο εθνικός δικαστής είναι υποχρεωμένος να ερευνά αυτεπαγγέλτως τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα ενός γενικού όρου.

2.5 Διεθνής Δικαιοδοσία και Εφαρμοστέο Δίκαιο σε Καταναλωτικές Διαφορές

Αναφορικά με τους κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου σχετικά με καταναλωτικές διαφορές σε διασυνοριακό επίπεδο, τυγχάνουν εφαρμογής ο Κανονισμός ΕΚ/1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (Βρυξέλλες Ι), που αντικατέστησε τη Σύμβαση των Βρυξελλών και ο Κανονισμός ΕΚ/593/2008 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη Ι), που αντικατέστησε τη Σύμβαση της Ρώμης,

Ο Κανονισμός ΕΚ/1215/2012 καθορίζει ποιας πολιτείας το δικαστήριο θα είναι αρμόδιο για την επίλυση των διασυνοριακών διαφορών εντός των ορίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναφορικά με τις καταναλωτικές συμβάσεις υπάρχει ειδική διάταξη όπου προβλέπεται ότι η αγωγή του καταναλωτή έναντι του αντισυμβαλλόμενου του – προμηθευτή- μπορεί να ασκηθεί είτε στο κράτος -μέλος όπου έχει την κατοικία του ο καταναλωτής είτε ο προμηθευτής. (άρθρο 18 παρ.1), ενώ όταν εναγόμενος είναι ο καταναλωτής η αγωγή μπορεί να ασκηθεί από τον προμηθευτή αποκλειστικά στο κράτος -μέλος όπου κατοικεί ο καταναλωτής (άρθρο 18 παρ.2).

Ο Κανονισμός ΕΚ/593/2008 εμπεριέχει ειδική προστατευτική διάταξη για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, η οποία εφαρμόζεται και σε διαφορές από διασυνοριακές καταναλωτικές συμβάσεις. Ειδικότερα κατά το άρθρο 6 παρ.1 του ως άνω Κανονισμού, η σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ καταναλωτή και προμηθευτή, διέπεται από το δίκαιο της χώρας, όπου ο καταναλωτής έχει τη συνήθη διαμονή του. Για να μπορέσει ωστόσο να εξασφαλιστεί η εφαρμογή της προστατευτικής αυτής για τον καταναλωτή ρύθμισης του άρθρου 6, πρέπει να συντρέχει το κριτήριο της « κατευθυνόμενης δραστηριότητας», λαμβανόμενης έτσι υπόψη της εξέλιξης των σύγχρονων τεχνικών του εμπορίου και της αντικατάστασής του σε μεγάλο βαθμό από την πραγματοποίηση ηλεκτρονικών συναλλαγών. Πρόκειται για κριτήριο που χρησιμοποιείται για τον ίδιο σκοπό και τον Κανονισμό

EK/1215/2012. Προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται κατά το άρθρο 6 παρ.2 είναι : α) ο επαγγελματίας να ασκεί τις εμπορικές ή επαγγελματικές του δραστηριότητες στη χώρα, όπου ο καταναλωτής έχει τη συνήθη διαμονή του ή να κατευθύνει με οποιοδήποτε μέσο τις δραστηριότητές του σε αυτή τη χώρα ή σε περισσότερες χώρες, μεταξύ των οποίων και η συγκεκριμένη χώρα και β) η σύμβαση να εμπίπτει στο πεδίο των εν λόγω δραστηριοτήτων του.

Επιπροσθέτως στη παρ.2 του άρθρου 6 του Κανονισμού EK/593/2008 ορίζεται ρητά ότι εάν υπήρξε επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου μεταξύ των μερών, το γεγονός αυτό δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την στέρηση του καταναλωτή από την προστασία, που του εξασφαλίζουν οι κανόνες αναγκαστικού δικαίου της χώρας, όπου έχει τη συνήθη διαμονή του. Οι κανόνες αυτοί εφαρμόζονται άμεσα, όποιο κι αν είναι το επιλεγέν στη σύμβαση δίκαιο και προπάντος όταν η επιλογή έχει επιβληθεί στον καταναλωτή μέσω γενικών όρων συναλλαγών.¹⁶

2.6 Το «κοινοτικό κεκτημένο» της προστασίας του καταναλωτή

Το λεγόμενο κοινοτικό κεκτημένο της προστασίας του καταναλωτή (acquis consommateur) φαίνεται θεωρητικά τουλάχιστον να διασφαλίζεται σε ικανοποιητικό βαθμό. Ένας παράγοντας βέβαια που επηρεάζει σημαντικά το ως άνω κοινωνικό κεκτημένο συνιστά η ψήφιση μιας Οδηγίας με την μορφή της ελάχιστης ή την μορφή της πλήρους εναρμόνισης ως αυτές αναλύθηκαν ανωτέρω.

Στις νέες τάσεις του ευρωπαϊκού νομοθέτη, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε προγενέστερα, φαίνεται να είναι και η ψήφιση των Οδηγιών Πλήρους Εναρμόνισης. Για τον λόγο αυτό έχουν τροποποιηθεί αρκετές από τις παλαιότερες Οδηγίες, ώστε να εκσυγχρονιστούν και να μετατραπούν σε Πλήρους Εναρμόνισης Οδηγίες, εξασφαλίζοντας έτσι την εγκαθίδρυση του κοινοτικού κεκτημένου.

Το γεγονός αυτό ωστόσο αναδύει τον κίνδυνο της χειροτέρευσης της θέσης των καταναλωτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεδομένου ότι εθνικές διατάξεις που τους διασφαλίζουν μεγαλύτερη της ενωσιακά προβλεπόμενης προστασίας από τις Οδηγίες ελάχιστης εναρμόνισης, θα καταργηθούν στο όνομα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μέσω, μεταξύ άλλων, των Οδηγιών πλήρους εναρμόνισης. Παράλληλα μέσω της καθιέρωσης αυτής της μορφής Οδηγιών δεν υπάρχει η δυνατότητα να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες και

---

¹⁶ Βλ. αντί πολλών Reich, *EurConsLaw*, 288 επ

τα οι διαφορές των κρατών-μελών. Τέλος μέσω των Οδηγιών πλήρους εναρμόνισης τίθεται το ζήτημα της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ ενωσιακού και εθνικού επιπέδου καθώς αναδύεται το ερώτημα μέχρι ποιο σημείο δύναται να περιοριστεί η εθνική νομοθετική αρμοδιότητα των κρατών-μελών στο όνομα της διασφάλισης της κοινής αγοράς.¹⁷ Για τους λόγους αυτούς κρίνεται σημαντικό οι Οδηγίες πλήρους εναρμόνισης να προβλέπουν μεγάλο αριθμό εξαιρέσεων από την εφαρμογή τους ενώ συχνά δίνεται στα κράτη-μέλη η δυνητική ευχέρεια να υιοθετήσουν ή όχι μια ρύθμιση, όπως για παράδειγμα γίνεται στις Οδηγίες για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές.¹⁸

Λόγω όλων των παραπάνω επιχειρημάτων που οδηγούν στη διαπίστωση ότι οι Οδηγίες πλήρους εναρμόνισης ενδέχεται να αποβούν αρνητικές για το κοινοτικό κεκτημένο των καταναλωτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναδύθηκε η συμβιβαστική λύση της έκδοσης Οδηγιών όχι γενικής και πλήρους αλλά μερικής και στοχευμένης εναρμόνισης, ως προελέχθη.¹⁹

Ως απόρροια, η Επιτροπή της Ε.Ε. και θεωρώντας ότι είναι απαραίτητο να προβεί σε επανεξέταση του κοινοτικού κεκτημένου, αποφάσισε τη σύνταξη του σχετικού Πράσινου Βιβλίου. Ο σκοπός αυτού του Πράσινου Βιβλίου ήταν να ξεκινήσει μια εκτενής δημόσια διαβούλευση για τη μελλοντική κατεύθυνση όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών στην ΕΕ, για να δοθεί το έναυσμα να ξεκινήσει μια καλά ενημερωμένη συζήτηση, αναλύοντας την τρέχουσα κατάσταση και τις δυνατές επιλογές για το μέλλον.²⁰

Τον Φεβρουάριο του 2007 ολοκληρώθηκε η διαγνωστική φάση η οποία είχε στόχο την αναθεώρηση των οκτώ από τις τότε υπάρχουσες Οδηγίες για την προστασία των καταναλωτών. Σκοπός των συντακτών ήταν να τροποποιηθούν οι παλαιότερες Οδηγίες ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις τεχνολογικές εξελίξεις χωρίς παράλληλα να θίγεται το επίπεδο προστασίας των καταναλωτών.

Στην πρόταση Οδηγίας « σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών » που παρουσιάστηκε από την Επιτροπή το 2008, περιλήφθηκαν η τέσσερις από τις οκτώ αυτές Οδηγίες με στόχο αυτές να συμπυχθούν σε ένα ενιαίο κείμενο, ώστε να εξαλειφθούν οι μεταξύ τους αντινομίες και αντιθέσεις και να εξασφαλιστεί η απαιτούμενη οριζόντια εφαρμογή αναφορικά με τη προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών. Η κριτική στην απόπειρα

---

¹⁷ Βλ. Γ.Ι. Δέλλιο, (2013), *Γενικοί Όροι Συναλλαγών*, 2^η Έκδοση Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, σελ. 22 επ.

¹⁸ Κ. Δελούκα -Ιγγλέση, (2018) *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή*, (Κατ' άρθρο ερμηνεία), 3η έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα σελ. 475 επ.

¹⁹ Ε. Αλεξανδρίδου, (2018) *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή*, (Κατ' άρθρο ερμηνεία), 3η έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 23-25

²⁰ Βλ. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001) -Πράσινο Βιβλίο- COM 2001/53

αυτή της Επιτροπής εστιάστηκε κυρίως στην εμμονή των συντακτών με την μορφή της πλήρους εναρμόνισης, γεγονός που είχε ως απότοκο αφενός να αφαιρεθούν από το κείμενο της Πρότασης οι Οδηγίες 93/13/ΕΟΚ για τις καταχρηστικές ρήτρες σε συμβάσεις με καταναλωτές και 99/44/ΕΚ και αφετέρου, ως ενδιάμεση λύση συμβιβασμού, να λάβει η νέα Οδηγία τη μορφή όχι της γενικής αλλά της μερικής και στοχευμένης πλήρους εναρμόνισης, οδηγώντας ωστόσο σε σημαντικά περιορισμένη συμβολή στη βελτίωση του κοινοτικού κεκτημένου για την προστασία του καταναλωτή, απ' ότι η αρχική πρόταση.²¹

2.7 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η ενασχόληση του θεσμικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την προστασία των καταναλωτών των κρατών- μελών της υπήρξε συνεχής. Η πολιτική βέβαια της προστασίας του καταναλωτή όπως σταδιακά διαμορφώθηκε ακολουθώντας την εξέλιξη του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, αποτελεί ένα μέσο για την πραγμάτωση του ουσιαστικού και θεμελιώδη στόχου του ιδιόμορφου αυτού νομικού μορφώματος, αυτόν την οικονομικής ολοκλήρωσης της Ένωσης μέσω της κοινής αγοράς και της ελεύθερης μετακίνησης αγαθών, υπηρεσιών, προσώπων και κεφαλαίων. Η εναρμόνιση λοιπόν πολιτικών όπως η περιβαλλοντική ή η αφορώσα τη παρούσα πραγματεία προστασία των καταναλωτών εξομαλύνει τα αναχώματα που τίθενται λόγω των αποκλίσεων των εθνικών εννόμων τάξεων και πολιτικών στην επίτευξη της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης και στην επιδίωξη μέσω αυτής να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση ο σημαντικότερος εμπορικός παράγοντας και η πλέον ανταγωνιστική οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο.

---

²¹ Ε. Αλεξανδρίδου, (2018) Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, (Κατ' άρθρο ερμηνεία), 3η έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ 26

III. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

3.1 Εισαγωγικά

Από το β' μισό του εικοστού αιώνα και έπειτα, με αφορμή κατά κύριο λόγο τη διάδοση της αθρόας, τυποποιημένης συμβάσεως με τη χρήση Γενικών Όρων Συναλλαγών, άρχισε σταδιακά να κερδίζει έδαφος η αντίληψη ότι το παραδοσιακό συμβατικό πρότυπο του ΑΚ, ήτοι των τυπικώς ισότιμων συναλλασσόμενων, έκαστος εκ των οποίων δύναται –αλλά και οφείλει– να διασφαλίζει τα συμφέροντά του κατά την κατάρτιση της συμβάσεως²², δεν μπορεί να λειτουργήσει όταν εμφανίζονται καταστάσεις στις οποίες συντρέχει εγγενής διαπραγματευτική ανισότητα μεταξύ των συμβαλλομένων.²³ Διαπιστώθηκε, ειδικότερα, ότι η συμβατική ελευθερία στις περιπτώσεις αυτές περιορίζεται στην ελευθερία προσχωρήσεως του αντισυμβαλλομένου στη σύμβαση, το περιεχόμενο της οποίας έχει όμως διαμορφωθεί από τον αντισυμβαλλόμενο χωρίς να έχει μεσολαβήσει η διαδικασία διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης, υπό καθεστώς πληροφοριακής ασυμμετρίας ή συνδρομής άλλων καταστάσεων, όπως η απουσία εναλλακτικών λύσεων για τον προσχωρήσαντα συμβαλλόμενο, που οδηγούν σε αδυναμία ορθολογικής αποφάσεως.

Οι ανωτέρω διαπιστώσεις οδήγησαν σε αναγνώριση περιορισμών της συμβατικής ελευθερίας μέσω θεσπίσεως ειδικών κανόνων, με στόχο την προστασία του συμβαλλομένου που τελεί σε θέση διαπραγματευτικής μειονεξίας. Χαρακτηριστικότεροι τέτοιοι κανόνες ήταν οι -κυρίως κοινοτικής, ήδη ενωσιακής, όπως ήδη παραθέσαμε– προελεύσεως διατάξεις για την προστασία του καταναλωτή. Οι ως άνω παρεμβάσεις θεωρήθηκαν θεμιτός περιορισμός της συμβατικής ελευθερίας, χάριν εύλογης εξισοροπήσεως των συμφερόντων των μερών, ως επιταγή «της εξισωτικής συμβατικής δικαιοσύνης». Παρ' όλα αυτά από πολύ νωρίς έγινε αντιληπτή η ανάγκη οριοθέτησης του πεδίου εφαρμογής των προστατευτικών αυτών ρυθμίσεων καθώς αυτές δύναται να προκαλέσουν δυσανάλογο περιορισμό της ελευθερίας των συμβάσεων και της τις ιδιωτικής αυτονομίας.

---

²² ενδεικτικώς Απ. Γεωργιάδη,(2012), *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, 4η έκδοση, § 7 αρ. 32 επ.

²³ Βλ. Σταθόπουλο, *Γενικό Ενοχικό Δίκαιο*,(2004), 4^η Έκδοση, § 13 αρ. 10 επ., 17 επ, Ν. Σ.

Παπαντωνίου(1983), *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, 3^η Έκδοση, σελ.257 επ.

Η οριοθέτηση αυτή επιτυγχάνεται και μέσα από τον νομοθετικό περιορισμό του υποκειμενικού πεδίου εφαρμογής των διατάξεων, δηλαδή μέσω της προβλέψεως ότι αυτές εφαρμόζονται όταν το ένα εκ των δύο συμβαλλομένων μερών είναι «καταναλωτής». Η επιλογή δηλαδή του νομοθέτη δεν είναι να κρίνεται ad hoc, σε κάθε επί μέρους περίπτωση, εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που συνιστούν τη δικαιολογητική βάση της προστασίας (πληροφοριακή ασυμμετρία, διαπραγματευτική ανισότητα, έλλειμμα εναλλακτικών κ.ο.κ.), αλλά προβλέπεται ότι οι επί μέρους διατάξεις εφαρμόζονται επί σχέσεων στις οποίες μετέχουν πρόσωπα με την ιδιότητα του καταναλωτή. Η οριοθέτηση, δηλαδή, της έννοιας του καταναλωτή οριοθετεί σε πρώτο επίπεδο το πεδίο εφαρμογής των σχετικών ρυθμίσεων.

Ο προσδιορισμός της έννοιας του προστατευτέου καταναλωτή επιτυγχάνεται συνήθως νομοτεχνικά με την περιγραφή στο νόμο διακριτικών γνωρισμάτων που πρέπει ένα πρόσωπο να διαθέτει για να υπαχθεί στην έννοια αυτήν. Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι η επιλογή συγκεκριμένων γνωρισμάτων για τον –ευρύτερο ή στενότερο– προσδιορισμό του καταναλωτή συνεπάγεται επί της ουσίας αντίστοιχη διεύρυνση ή περιορισμό του πεδίου εφαρμογής των σχετικών διατάξεων.²⁴

3.2. Νομοθετικοί ορισμοί του καταναλωτή

Η επιλογή του κρίσιμου για τον χαρακτηρισμό του καταναλωτή διακριτικού γνωρίσματος, είναι ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει εκτεταμένα την το ελληνικό νομικό σύστημα. Το βασικό πεδίο διαφοροποιήσεων συνίσταται πλέον στο κατά πόσον η επαγγελματική δραστηριότητα του προσώπου ή ο επαγγελματικός χαρακτήρας της συναλλαγής που συνάπτει πρέπει να αποκλείουν την προστασία του ως καταναλωτή.

Ένα μεγάλο τμήμα της σχετικής νομοθεσίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο προέρχεται από τη νομοπαραγωγική διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Ο ενωσιακός νομοθέτης όμως, ως αναλύσαμε ανωτέρω, δεν έχει θεσπίσει συστηματικά νομοθετήματα, ούτε μεριμνά για την εναρμόνιση των ρυθμίσεών του με τις γενικότερες αξιολογήσεις του ιδιωτικού δικαίου των εθνικών εννόμων τάξεων, αλλά ρυθμίζει αποσπασματικά, μέσω Οδηγιών -κατά κύριο λόγο- επί μέρους ζητήματα. Και ως προς το ζήτημα που εδώ ενδιαφέρει, δεν υφίσταται ενιαίος ενωσιακός ορισμός της έννοιας του καταναλωτή, αλλά αντιθέτως κάθε Οδηγία ορίζει τους εμπύπτοντες στο πεδίο εφαρμογής της «καταναλωτές» διακεκριμένα. Εάν, περαιτέρω, ληφθεί υπ' όψιν ότι ο βαθμός της επιτασσόμενης από κάθε Οδηγία εναρμόνισης δεν είναι όμοιος

---

²⁴ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18*, σελ.1

(οδηγίες ελάχιστης εναρμονίσεως, μερικής πλήρους εναρμονίσεως, ολικής πλήρους εναρμονίσεως)²⁵, καθίσταται εμφανές ότι η διαμόρφωση ενιαίας έννοιας του καταναλωτή σε ενωσιακό επίπεδο δεν είναι ευκόλως επιτεύξιμη.

Στα περισσότερα παρ' όλα αυτά νομοθετικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει επικρατήσει η λεγόμενη «στενή έννοια» του καταναλωτή, η οποία εξαιρεί από την προστασία τα πρόσωπα που συναλλάσσονται για να καλύψουν ανάγκες της επιχειρηματικής ή επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Περιορίζεται, δηλαδή, ο κύκλος προστασίας στην προσωπική και οικογενειακή κατανάλωση, αφού θεωρείται ότι κατά την επαγγελματική του δράση το πρόσωπο μεριμνά για τη λήψη της αναγκαίας (νομικής, οικονομικής κ.ο.κ.) συνδρομής και σταθμίζει τους κινδύνους από την επιχειρούμενη συναλλαγή, καθιστώντας έτσι πολύ λιγότερο πιθανή την περιέλευση του προσώπου στις καταστάσεις διαπραγματευτικής μειονεξίας στις οποίες ερείδεται το νομικό σύμπλεγμα των διατάξεων για την προστασίας του καταναλωτή. Υπό την επίδραση αυτού του «ενωσιακού κεκτημένου» ορισμένες έννομες τάξεις έχουν υιοθετήσει την εν λόγω «στενή έννοια» του καταναλωτή ως γενικό ορισμό.

Από την ανωτέρω «στενή έννοια» αντιδιαστέλλεται η «ευρεία έννοια» του καταναλωτή, που προσδιορίζει ως τέτοιον τον «τελικό αποδέκτη» αγαθών, αυτόν δηλαδή που συναλλάσσεται χωρίς σκοπό να διοχετεύσει το αντικείμενο της συναλλαγής περαιτέρω, αλλά το προορίζει για ίδια χρήση, είτε αυτή είναι προσωπική είτε επαγγελματική.²⁶

3.3 Ιστορική αναδρομή στο δίκαιο του καταναλωτή στην Ελλάδα

Το άρθρο περ. 1 ν. **1961/1991**, που υπήρξε το πρώτο ολοκληρωμένο νομοθέτημα με αντικείμενο την προστασία του καταναλωτή, όρισε ως καταναλωτή «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων, που ενεργεί συναλλαγές με σκοπό την απόκτηση ή τη χρησιμοποίηση κινητών ή ακινήτων πραγμάτων ή υπηρεσιών για την ικανοποίηση μη επαγγελματικών του αναγκών».²⁷ Ο ορισμός αυτός καταλάμβανε μεν νομικά πρόσωπα και ενώσεις προσώπων, περιοριζόταν όμως στην στενή έννοια του καταναλωτή, θεωρώντας ως κρίσιμο κριτήριο την επαγγελματική ή μη δράση του συναλλασσόμενου προσώπου.

---

²⁵ Γ.Ι. Δέλλιο, (2013), *Γενικοί Όροι Συναλλαγών*, 2^η Έκδοση Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, σελ.20επ.

²⁶ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18*, σελ.2

²⁷ Βλ. σχετικά Ε. Αλεξανδρίδου (1992)- *Αθέμιτος Ανταγωνισμός και Προστασία του καταναλωτή*, σελ.42 επ

Ακολούθως, ο **ν. 2251/1994**, που αντικατέστησε τον ν. 1961/1991, προχώρησε σε νέο ορισμό του καταναλωτή (άρθρο 1 παρ. 4 στοιχ. α'), σύμφωνα με τον οποίο «Καταναλωτής είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο για το οποίο προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά ή το οποίο κάνει χρήση τέτοιων προϊόντων ή υπηρεσιών εφόσον αποτελεί τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και κάθε αποδέκτης του διαφημιστικού μηνύματος». Υιοθετήθηκε, δηλαδή, η ευρεία έννοια του καταναλωτή ως τελικού αποδέκτη των προϊόντων ή υπηρεσιών, ανεξαρτήτως του εάν αυτός δρα στο πλαίσιο της ιδιωτικής ή της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Βασική σκέψη για την αναδιατύπωση του ορισμού ήταν ότι και οι έμποροι και οι επαγγελματίες μπορούν να βρεθούν στην ίδια μειονεκτική θέση, που βρίσκεται και οποιοσδήποτε άλλος λόγω διαπραγματευτικής υπεροχής του αντισυμβαλλομένου του, γνωσιολογικού ελλείμματος και πληροφοριακής ασυμμετρίας.²⁸

Ο **ν. 3587/2007** μεταξύ των πολλών τροποποιήσεων που επέφερε στον ν.2251/1994 αντικατέστησε το άρθρο 1 παρ. 4 περ. α' του ν. 2251/1994 με το άρθρο 1 παρ. 5 ν. 3587/2007, το οποίο όριζε: «Με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του παρόντος νόμου νοούνται: α) Καταναλωτής, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή των υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και αα) κάθε αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος, ββ) κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του».

Σύμφωνα με τον ανωτέρω ορισμό, στις διατάξεις για την προστασία του καταναλωτή εμπίπτουν κατ' αρχήν τόσο τα φυσικά όσο και τα νομικά πρόσωπα και οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα, υπό την προϋπόθεση ότι αποτελούν τον «τελικό αποδέκτη» προϊόντος ή υπηρεσίας. Αντιθέτως, οι εγγυητές υπάγονται στις προστατευτικές διατάξεις μόνον εάν δεν παρέχουν την εγγύηση στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Ένα ακόμη σημείο στο οποίο διαφοροποιείται ο ν.2251/1994 μετά την τροποποίηση του ν.3587/2007 είναι το γεγονός ότι η προηγούμενη διάζευξη « για το οποίο προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά ή το οποίο κάνει χρήση τέτοιων προϊόντων ή υπηρεσιών» μετατράπηκε σε σύζευξη («για το οποίο προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά ή το οποίο κάνει χρήση τέτοιων προϊόντων ή υπηρεσιών »).

---

²⁸ *Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.32 επ.*

Ο παραπάνω ορισμός ισχύει εφόσον δεν προβλέπεται άλλος ορισμός σε ειδική διάταξη όπως καταδεικνύει και η επιφύλαξη περί των ειδικών διατάξεων του νόμου, στο εισαγωγικό τμήμα του ορισμού. Τέτοιοι ειδικοί ορισμοί περιέχονταν τόσο σε άλλες διατάξεις του ν. 2251/1994 (άρθρα 3 περ. 1 για τις συμβάσεις εξ αποστάσεως και εκτός εμπορικού καταστήματος, 4θ παρ. 1 περ. δ' για την εμπορία από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, 9α περ. α' για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές) όσο και σε άλλα νομοθετήματα (λ.χ. στην ΚΥΑ Ζ1-699/2010 για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστωσης, τον ν. 4438/2016 για τις συμβάσεις στεγαστικής πίστωσης και τον ν. 3862/2010, ήδη ν. 4537/2018, για τις υπηρεσίες πληρωμών). Ο γενικός ορισμός του άρθρου 1 έχει, επομένως, εφαρμογή στις υπολειπόμενες περιπτώσεις των άρθρων 2 (έλεγχος ΓΟΣ), 5 (πώληση καταναλωτικών αγαθών), 6 (ευθύνη παραγωγού), 7 (υγιεινή και ασφάλεια καταναλωτών), 8 (ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες).

Τέλος με τον πρόσφατο **N.4512/2018** («Ρυθμίσεις για την εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 5/17-1-2018) -και συγκεκριμένα με τα άρθρα 100 επ.- τροποποιήθηκε εκ νέου και μάλιστα πολύ σημαντικά ο ορισμός του καταναλωτή.

Σύμφωνα με το άρθρο 100 παρ.5, με το οποίο προστέθηκε νέο άρθρο 1 α στον ν.2251/1994 ως καταναλωτής ορίζεται πλέον κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική επιχειρηματική, βιοτεχνική και ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα. Τελείται λοιπόν μια πολύ σημαντική μεταβολή στη μέχρι τότε προσέγγιση της έννοιας του καταναλωτή καθώς το κριτήριο του « τελικού αποδέκτη» του προϊσχύσαντος νόμου – είτε επρόκειτο για φυσικό ή για νομικό πρόσωπο ή για ένωση προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα », εγκαταλείφθηκε. Τα δύο κριτήρια που αντικατέστησαν το προλεχθέν αυτό κριτήριο του τελικού αποδέκτη είναι: α) εκείνο του φυσικού προσώπου και β) εκείνο της δράσης του εν λόγω φυσικού προσώπου εκτός της εμπορικής, επιχειρηματικής, βιοτεχνικής ή ελευθέριας επαγγελματικής του δραστηριότητάς.²⁹

Στην Αιτιολογική Έκθεση, ο νομοθέτης εκθέτει ότι στόχος των τροποποιήσεων «είναι πρωτίστως η απλούστευση, ο εξορθολογισμός και η ενιαιοποίηση (sic) της ισχύουσας νομοθεσίας που διέπει σήμερα την προστασία των καταναλωτών, με στόχο να εκλείψει η υπάρχουσα αβεβαιότητα δικαίου». Ως προς την κατεύθυνση των τροποποιήσεων, ο νομοθέτης, αναφερόμενος και στους διάφορους ορισμούς του «καταναλωτή» αναγνωρίζει ότι ο ν. 2251/1994, κυρίως επειδή αποτελεί προϊόν εναρμονίσεως του ελληνικού δικαίου με πολλές

---

²⁹ Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.54 επ

Οδηγίες, άλλες ελάχιστης, άλλες πλήρους και άλλες μερικώς πλήρους εναρμονίσεως, «εμπεριέχει αλληλοεπικαλύψεις, με διατάξεις οι οποίες εισάγονται χωρίς την επιμέρους κατάργηση άλλων, και αντικρουόμενους ορισμούς, οι οποίοι οδηγούν τελικά σε ανασφάλεια δικαίου και αποδυναμώνουν την επιθυμητή προστασία για τον καταναλωτή». Ταυτόχρονα σημειώνει ότι το νομοθετικό καθεστώς ήταν σε αρκετές περιπτώσεις δυσμενέστερο για τους προμηθευτές σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις με έδρα την Ελλάδα να έχουν ανταγωνιστικό μειονέκτημα. Συνάγεται, έτσι, η πρόθεσή του να εναρμονίσει τις επί μέρους ρυθμίσεις με το εκάστοτε ενωσιακό τους πρότυπο, εγκαταλείποντας τις τυχόν αποκλίσεις που οι διατάξεις του εσωτερικού δικαίου είχαν εισαγάγει στο παρελθόν.³⁰

IV .Η έννοια του Καταναλωτή έως και την τροποποίηση του ν.3587/2007

4.1 Εισαγωγικά

Αρχικά το άρθρο 1παρ.4 του Ν.2251/1994 όριζε ότι κατά ο καταναλωτής είναι « κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο για το οποίο προορίζονται τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά ή το οποίο κάνει χρήση τέτοιων προϊόντων και υπηρεσιών εφόσον αποτελεί τον τελικό αποδέκτη τους » προσθέτοντας ότι «καταναλωτής είναι και κάθε αποδέκτης του διαφημιστικού μηνύματος ». Με το άρθρο 1 παρ. 5 του ν.3587/2007 ο ως άνω ορισμός τροποποιήθηκε με την εξής προσθήκη « Με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του παρόντος νόμου (νοείται ως)... καταναλωτής κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή των υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και : αα) κάθε αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος, ββ) Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του».

---

³⁰ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18*, σελ.3

Οι μεταβολές λοιπόν που επήλθαν από την τροποποίηση του Ν.2251/1994 είναι οι ακόλουθες : 1. Η *επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του παρόντος νόμου* που προστέθηκε στην αρχή της διάταξης, σηματοδοτεί την ύπαρξη διαφορετικών νομοθετικών ορισμών του καταναλωτή για επιμέρους ζητήματα που ρυθμίζει ο Ν.2251/1994 ³¹.

Ο ν.2252/1994 περιέχει και άλλες ειδικές διατάξεις για τον ορισμό του καταναλωτή. Ορισμούς της έννοιας του καταναλωτή βεβαίως περιέχει και η λοιπή ελληνική νομοθεσία όπως και η κοινοτική νομοθεσία ως ήδη αναφέρθηκε. Κανόνας είναι ότι όλοι αυτοί οι αποκλίνοντες ορισμοί περιορίζονται στα φυσικά πρόσωπα που δρουν εκτός της επαγγελματικής τους δραστηριότητας.

ο *Ειδικές διατάξεις στον Ν.2251/1994*

Πρόκειται για τους ορισμούς που δίδουν τα άρθρα 4 α παρ.1 στοιχ.δ ' (εμπορία από απόστασή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών) και 9 α στοιχ.α' (αθέμιτες εμπορικές πρακτικές), συνιστούν περιορισμούς στην προστασία στα φυσικά πρόσωπα που ζουν εκτός της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Σε άλλα σημεία του ν.2251/1994 όπου οι ρυθμίσεις δεν δίνουν ορισμό του καταναλωτή, θα πρέπει να δίνεται προσοχή στο ενδεχόμενο να χρειάζεται ο γενικός ορισμός να αναμορφώνεται με τελεολογική ερμηνεία της εκάστοτε διάταξης.³²

ο *Ειδικές διατάξεις εκτός Ν.2251/1994*

Πέραν από τις ειδικές διατάξεις που ορίζει ο ίδιος ο ν.2251/1994 στην ελληνική νομοθεσία συναντούμε και έτερα νομοθετικά κείμενα που περιλαμβάνουν ορισμούς του καταναλωτή, αναφερόμενοι στους δικούς τους εκάστοτε σκοπούς. Ενδεικτικά αναφέρονται τα κάτωθι:

α) Ο ν.2328/1995 για την ιδιωτική τηλεόραση προβλέπει στο άρθρο 3. παρ.17 ότι : « Οι ακροατές του ραδιοφώνου και οι τηλεθεατές θεωρούνται καταναλωτές των υπηρεσιών που προσφέρουν οι ραδιοφωνικοί και τηλεοπτικοί σταθμοί αντίστοιχα και έχουν όλα τα δικαιώματα που προβλέπει η νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών ».

³¹ Βλ. Πελένη – Παπαγεωργίου,(2009) -σελ 224 επ.

³² Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.54 επ

β) Το προεδρικό διάταγμα 131/2003 για το ηλεκτρονικό εμπόριο θεωρεί ως καταναλωτή « κάθε φυσικό πρόσωπο που επιδιώκει στόχους μη εντασσόμενους στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας». ³³

ο Κοινοτικοί Ορισμοί

Ως ήδη αναλύσαμε στην αρχή της παρούσας πραγματείας ορισμοί του καταναλωτή απαντώνται σε ποικίλα κοινοτικά νομοθετικά κείμενα εκ των οποίων ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα:

α) Η Οδηγία 84/450/ΕΟΚ αναφορικά με την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση, όπως αυτή τροποποιήθηκε με τις Οδηγίες 97/55/ΕΚ και 2005/29/ΕΚ, η οποία δεν δίδει ορισμό του καταναλωτή ορίζει ωστόσο ότι ο σκοπός της Οδηγίας είναι η προστασία όχι μόνο των καταναλωτών, αλλά των « εμπορευόμενων από την παραπλανητική διαφήμιση και τις αθέμιτες συνέπειές της και τον καθορισμό των όρων υπό τους οποίους επιτρέπεται η συγκριτική διαφήμιση».

β) Η Οδηγία 85/374/ΕΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, δεν περιέχει επίσης ορισμό του καταναλωτή αλλά ορίζει ότι προκειμένου περί υλικών βλαβών, ευθύνη υφίσταται όταν το προϊόν είναι από εκείνα που συνήθως προορίζονται για ιδιωτική χρήση ή κατανάλωση και χρησιμοποιήθηκε από τον ζημιωθέντα κυρίως για ιδιωτική χρήση ή κατανάλωση.

γ) Σύμφωνα με την Οδηγία 85/577/ΕΟΚ αναφορικά με την προστασία των καταναλωτών κατά την σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος, ο καταναλωτής είναι το « φυσικό πρόσωπο το οποίο με τις συναλλαγές που καλύπτει η παρούσα Οδηγία, επιδιώκει σκοπούς που δύνανται να θεωρηθούν άσχετοι με την επαγγελματική του δραστηριότητα».

δ) Κατά την Οδηγία 1999/44/ ΕΚ σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών, καταναλωτής είναι « το φυσικό πρόσωπο το οποίο, στο πλαίσιο των συμβάσεων που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας Οδηγίας, ενεργεί

---

³³ Βλ. Αυγητίδη (2006), *Η Εφαρμογή του Δικαίου του Καταναλωτή στη Θαλάσσια Ασφάλιση*, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.343

για σκοπό μη εντασσόμενο στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας».

ε) Σύμφωνα με την Οδηγία για τις συμβάσεις πίστωσης που συνάπτονται με καταναλωτές (Οδηγία για την καταναλωτική πίστη)- όπως αυτή αντικατέστησε την 87/12/ΕΟΚ- καταναλωτής είναι « κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, με τις δικαιοπράξεις που καλύπτει η παρούσα Οδηγία, επιδιώκει σκοπούς που είναι άσχετοι με την εμπορική, επιχειρηματική ή επαγγελματική του δραστηριότητα».³⁴

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι τα κύρια συστατικά των κοινοτικών ορισμών συνιστούν κατά κύριο λόγο η ενέργεια υπό μη επαγγελματική ιδιότητα και ο περιορισμός στα φυσικά πρόσωπα. Πρόκειται δηλαδή για την « προσωπική ή οικογενειακή κατανάλωση».³⁵

4.2 Ανάλυση στοιχείων του άρθρου 1 παρ.4 εδ.α' του ν. 2251/1994

4.2.1 Εισαγωγικά για τον σκοπό του άρθρου 1

Ο ν.2251/1994 όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του από τον ν.3587/2007 εκκινεί με εισαγωγικό άρθρο υπό τον τίτλο « Γενικές Διατάξεις». Το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν.2251/1994 κηρύσσει ότι η προστασία τόσο των δικαιωμάτων όσων και των συμφερόντων των καταναλωτών τελούν υπό την προστασία του Κράτους. Επομένως το Κράτος αυτοδεσμεύεται να αναπτύσσει την δράση εκείνη μέσω της οποίας θα προστατεύονται τα έννομα συμφέροντα του καταναλωτικού κοινού ενώ ταυτόχρονα οφείλει να εξασφαλίζει την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων των καταναλωτών μέσω της θέσπισης προστατευτικών υπέρ αυτών διατάξεων.³⁶

Η παράγραφος 2 του ως άνω άρθρου ορίζει το πεδίο εφαρμογής της προκείμενης κρατικής παρέμβασης κατά τον ακόλουθο τρόπο : « Το Κράτος μεριμνά ιδίως για α) την υγεία και την ασφάλεια των καταναλωτών β) τα οικονομικά τους συμφέροντα, γ) την οργάνωσή τους σε ενώσεις, δ) το δικαίωμα ακρόασής τους σε θέματα που τους αφορούν, ε) την πληροφόρηση και την επιμόρφωσή τους, ιδιαίτερα των ευπρόσβλητων ομάδων καταναλωτών σε θέματα που

---

³⁴ Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.35-37

³⁵ Γ.Ι. Δέλλιος(2005) Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα Ιδιωτικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.27

³⁶ Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- Δίκαιο του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.27

αφορούν στην αγορά, στον ανταγωνισμό, στον καταναλωτή, στη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και στην προαγωγή της βιώσιμης κατανάλωσης ».

Η άνωθεν αριθμησή είναι ενδεικτική, όπως καταδεικνύει και η λέξη «ιδίως», όμως τα παραπάνω δικαιώματα κατοχυρώνονται και εξασφαλίζονται ξεχωριστά στα επί μέρους άρθρα του Ν.2251/1994.

Χρίζει ιδιαίτερης μνείας η έννοια της « βιώσιμης κατανάλωσης», η οποία εισάχθηκε με την τροποποίηση που επέφερε ο Ν.3587/2007. Η έννοια αυτή αντικατοπτρίζει τη θεμελιώδη αρχή της αιεφόρου ανάπτυξης, όπως κατοχυρώνεται αυτή πλέον από το άρθρο 24 του Συντάγματος. Κατατείνει λοιπόν η εισαγωγή της έννοιας αυτής στον Ν.2251/1994 στην διαμόρφωση καταναλωτικής συνείδησης και συμπεριφοράς με σεβασμό προς το οικοσύστημα και τους φυσικούς πόρους.

4.2.2 Γενικά

Η οριοθέτηση της έννοιας του καταναλωτή είναι θεμελιώδους σημασίας αφού μονάχα ο « καταναλωτής», όπως αυτός ορίζεται στον ν.2251/1994 υπάγεται στον προστατευτικό μανδύα του Νόμου. Ως απόρροια αυτού ο εφαρμοστής του δικαίου θα πρέπει να εκκινεί πάντοτε από την ανίχνευση εάν το πρόσωπο που ζητά προστασία εμπίπτει ή όχι στον ορισμό του Νόμου.³⁷

Κατά το άρθρο 1 παρ.4- όπως αυτό ίσχυε μετά την τροποποίηση του Ν.3587/2007 και ως τον ν. 4512/18- η έννοια του καταναλωτή εμφανίζεται ιδιαίτερος διευρυμένη όπως φαίνεται από τον ορισμό³⁸ βάση του οποίου ως καταναλωτής, ως αναφέρθηκε και ανωτέρω, νοείται (υπό την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων) : « Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων η των υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και αα) κάθε αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος, ββ) κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ του καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής του δραστηριότητας ».

³⁷ Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- Δίκαιο του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.33

³⁸ Βλ. και σελ.17 παρούσας διπλωματικής

Από τον ως άνω γενικό ορισμό μπορεί κανείς να επιχειρήσει την ανάλυση των επιμέρους στοιχείων του.

4.2.3. φυσικό ή νομικό Πρόσωπο ή ένωση προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα

Καταρχήν καταναλωτής δύναται να είναι ένα φυσικό πρόσωπο. Το φυσικό πρόσωπο αποτελεί τον κύριο και φυσιολογικό αποδέκτη των προστατευτικών διατάξεων του δικαίου του καταναλωτή καθώς εκεί κυρίως απαντώνται τα στοιχεία της απειρίας, του πληροφοριακού ελλείμματος και της διαπραγματευτικής μειονεξίας καθιστώντας το έτσι το αδύναμο μέρος της συναλλαγής σε σχέση με τον επαγγελματία που διαθέτει καλύτερη τεχνογνωσία, καλύτερη πληροφόρηση και διαπραγματευτική υπεροχή.

Ο Έλληνας ωστόσο νομοθέτης περιέλαβε στον ορισμό και τα νομικά πρόσωπα. Η ορθότητα της επιλογής αυτής βέβαια συνιστά αμφιλεγόμενο ζήτημα. Η διευρυμένη αυτή έννοια του καταναλωτή είχε προκαλέσει έντονη κριτική από πλευράς της θεωρίας η οποία ερείδονταν στο γεγονός ότι τα νομικά πρόσωπα συναλλάσσονται κατά κύριο λόγο με σκοπό την κάλυψη των επαγγελματικών τους αναγκών και συνεπώς είναι λογικό να διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις για τους κινδύνους που εγκυμονούν. Οι υποστηρικτές δηλαδή του αποκλεισμού των νομικών προσώπων από τον προστατευτικό μανδύα των διατάξεων του ν.2251/1994 επικαλούνται τη μειωμένη, σε σχέση με τα φυσικά πρόσωπα, καταστάσεων που χρίζουν προστασίας. Τα νομικά πρόσωπα όπως υποστηρίζουν έχουν σαφώς μικρότερο πεδίο παρενόχλησης ή αιφνιδιασμού και σε κάθε περίπτωση η απόφαση τους για την προμήθεια αγαθών ή υπηρεσιών λαμβάνεται με γνώση έπειτα από συλλογικές και σίγουρα ελεγχόμενες διαδικασίες.³⁹ Επιπροσθέτως σε συνδυασμό με το έτερο ουσιώδες κριτήριο που περιλαμβάνει ο ορισμός του καταναλωτή ήτοι εκείνο του «τελικού αποδέκτη» είναι δύσκολο να εντοπίσουμε κάποιο πρόσωπο που δεν είναι καταναλωτής.⁴⁰

Ως αντίλογος της ως άνω άποψης της θεωρίας προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι ορισμένες επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα είναι οι οικογενειακές επιχειρήσεις ή για νομικά πρόσωπα που επιδιώκουν μη κερδοσκοπικούς σκοπούς (λ.χ. σωματεία ή ιδρύματα), ταυτίζονται ουσιαστικά ως προς την ανάγκη προστασία τους με την αντίστοιχη ανάγκη του καταναλωτή-φυσικού προσώπου.⁴¹ Σε αυτού του είδους τα νομικά πρόσωπα πράγματι η ανυπαρξία

³⁹ Βλ. ενδεικτικά Γ.Μιχαλόπουλος (1993)- Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.52,

⁴⁰ Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- Δίκαιο του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.33

⁴¹ Γ.Ι. Δέλλιος (2005) Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα Ιδιωτικού Δικαίου, Ι, Ο Καταναλωτής ως Υποκείμενο Έννομης Προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.55,

πελατειακών σχέσεων μεταφράζεται σε αδυναμία μετακύλισης⁴² του κόστους λήψης εξειδικευμένων συμβούλων, υποδηλώνοντας έτσι και μειωμένη δυνατότητα αυτοπροστασίας τους. Αντιστοίχως στις μικρού μεγέθους προσωπικές εταιρείες μεταξύ μελών της ίδιας οικογένειας, αλλά και στις μονοπρόσωπες ΕΠΕ που ιδρύονται για φορολογικούς λόγους δίχως να διαθέτουν ιδιαίτερη οργανωτική υποδομή, οι αποφάσεις στην πραγματικότητα λαμβάνονται από ένα μόνο πρόσωπο, τον διαχειριστή και φορέα της επιχείρησης, κατά τρόπο που ουσιαστικά δεν παρουσιάζει κάποια διαφορά από τον τρόπο σχηματισμού απόφασης του φυσικού προσώπου. Όμως ακόμη και εμπορικές εταιρείες⁴³ με σοβαρή οργανωτική υπόσταση, όταν προμηθεύονται αγαθά που εξυπηρετούν μεν αλλά δεν ανήκουν στο πεδίο της ασκούμενης εμπορικής δραστηριότητας – π.χ προμήθεια συστήματος συναγεμμού για τη φύλαξη καταστήματος εμπορίας ενδυμάτων- τελούν στην ίδια κατάσταση άγνοιας σχετικά με την δεδομένη συναλλαγή, όπως και οποιοσδήποτε άλλος καταναλωτής.

Επιπροσθέτως οι θιασώτες της διευρυμένης αυτής έννοιας του καταναλωτή εδράζουν την ορθότητα της και στη σκέψη αναγωγής του νομικού προσώπου σε όχημα συλλογικής προστασίας των μελών του ως « μικροκαταναλωτών». Με άλλα λόγια, το νομικό πρόσωπο μπορεί να αποτελεί όχημα συλλογικής διαπραγμάτευσης και συναλλαγής των μελών του και δικαιολογείται ως εκ τούτου να έχει αντίστοιχη με αυτήν των φυσικών προσώπων προστασία.⁴⁴ Μπορούν κατά τον τρόπο αυτό να θεωρούνται καταναλωτές και συνεταιρισμοί, σχολεία, κοινωφελή ιδρύματα κτλ.

Πράγματα διαπιστώνουμε ότι η συμπερίληψη των νομικών προσώπων στον ορισμό του καταναλωτή παρουσιάζεται ενίοτε ως εξαιρετικά χρηστική και συμβάλλουσα στην ουσιαστική προστασία των ευρισκόμενων σε διαπραγματευτική μειονεξία στις συναλλαγές. Με δεδομένο δε ότι τα νομικά πρόσωπα κατά κανόνα συναλλάσσονται για την κάλυψη των επαγγελματικών τους αναγκών, η επιλογή αυτή του Έλληνα νομοθέτη συνάδει και με την δεύτερη θεμελιώδη θέση του, ήτοι την προστασία του « τελικού αποδέκτη» και την συνεπαγόμενη απεμπλοκή της έννοιας του καταναλωτή από την εξυπηρέτηση αποκλειστικά μη επαγγελματικών αναγκών - όπως θα αναλυθεί εκτενέστερα κάτωθι. Αντιθέτως η κοινοτική και οι λοιπές εθνικές έννομες τάξεις που επιλέγουν να θεωρούν καταναλωτή μόνον εκείνο που προμηθεύεται αγαθά για τις

---

⁴² Βλ. ενδεικτικά Δ.Κλαθανίδου(1997), *Καταναλωτικά Δάνεια, Έκδόσεις Σάκκουλας*,σελ.29

⁴³Βλ. Α.Σινανιώτη-Μαρούδη(2012) *Εμπορικό Δίκαιο,Εταιρίες*, 3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη,passim

⁴⁴ Βλ. Γεωργακόπουλο(1987), *το ελληνικό αντί-καταναλωτικό δίκαιο*

προσωπικές του ανάγκες είναι εύλογο και συνεπές να αποκλείουν από το πλαίσιο προστασίας τα νομικά πρόσωπα.⁴⁵

Μέρος της ελληνικής θεωρίας υποστηρίζει ότι η προστασία των νομικών προσώπων ως καταναλωτών θα πρέπει να περιορίζεται αποκλειστικά στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου.⁴⁶ Με τη θέση αυτή συνάδει η αναδιατύπωση του άρθρου 1παρ.3 του ν.2251/1994 από το άρθρο 1 παρ.4 του ν.3587/2007, όπου διευκρινίζεται ρητώς ότι η εκεί μνεία των νομικών προσώπων του δημοσίου τομέα αφορά μόνον τους προμηθευτές. Η ως άνω άποψη δεν στερείται αξιολογικής βάσης αν αναλογιστεί κανείς ότι τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, λόγω των τυποποιημένων διαδικασιών διαφάνειας στη λήψη των αποφάσεών τους και της δεδομένης οργανωτικής και υποστηρικτικής τους δομής με στελέχη και εξειδικευμένους συμβούλους, είναι σαφώς σε θέση να υλοποιούν τις προμήθειες τους με μεγαλύτερη σύνεση απ' ότι τα ιδιωτικού δικαίου νομικά πρόσωπα, και να διαθέτουν μεγαλύτερες δυνατότητες αυτοπροστασίας.⁴⁷

Ωστόσο, ακόμη και όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, δεν μπορεί να διαφωνήσει κανείς ότι θα αποτελούσε παραλογισμό να θέλει κανείς να εντάξει στην προστατευτική ομπρέλα του ν.2251/1994 μια επιχείρηση-κολοσσό με την συνεπαγόμενη διαπραγματευτική υπεροπλία που αυτή διαθέτει έναντι των πραγματικά αδυνάμων καταναλωτών.

Με την τροποποίηση που επέφερε στον ν.2251/1994 ο ν.3587/2007 περιλαμβάνονται πλέον ρητά στον ορισμό του καταναλωτή και οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Πρόκειται για ενώσεις με σωματειακή ή εταιρική δομή που κατατείνουν στην ανάπτυξη κάποιας κοινής δραστηριότητας που οδηγεί στην υλοποίηση ορισμένου κοινού στόχου, χωρίς ωστόσο να έχουν προβεί στην σύσταση νομικού προσώπου. Η προσθήκη αυτή πράγματι βρίσκεται σε εναρμόνιση με το πνεύμα του νόμου αφού εξάλλου ήδη και πριν τον ν.3587/2007 εθεωρείτο ότι οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα μπορούν να λογίζονται ως καταναλωτές.⁴⁸ Πράγματι όταν μια έννομη τάξη επιλέγει να παράσχει προστασία καταναλωτή στα νομικά πρόσωπα, είναι αυτονόητο ότι δεν μπορεί να μην εντάξει στο προστατευτικό αυτό πλαίσιο υποστάσεις με εμφανώς μικρότερη οργανωτική υποδομή και με εγγενείς δυσχέρειες στη λήψη αποφάσεων και συνεπώς με μεγαλύτερη ανάγκη προστασίας. Τέτοιες είναι οι ενώσεις προσώπων του άρθρου 107 ΑΚ, η αστική εταιρεία χωρίς νομική

---

⁴⁵ Γ.Ι.Δέλλιος (2013), *Γενικοί Όροι Συναλλαγών*, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.109

⁴⁶ Βλ. Μ.Δ.Καράσης (1996), *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.520

⁴⁷ Γ.Ι.Δέλλιος (2013), *Γενικοί Όροι Συναλλαγών*, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.111

⁴⁸ Κ. Δελούκα-Ιγγλέση (2014)- *Δίκαιο του Καταναλωτή*, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.33

προσωπικότητα, το υπό ίδρυση σωματείο κ.α⁴⁹ που πλέον καταλαμβάνονται ρητώς από τον ορισμό του αναδιατυπωθέντος άρθρου 1 παρ. 4 του ν. 2251/1994.⁵⁰

4.2.4 οι προϋποθέσεις του προορισμού και της χρήσης των αγαθών- το ζήτημα στην ατομική και στην συλλογική δίκη

Πριν το ν.3587/2007 και την τροποποίηση που αυτός έφερε, ο ν.2251/1994 στο άρθρο 1 παρ.4 εδ. α στον ορισμό που έδινε για τον καταναλωτή αναφερόταν στο πρόσωπο :« για το οποίο προορίζονται τα προϊόντα και οι υπηρεσίες ή το οποίο κάνει χρήση τέτοιων προϊόντων ή υπηρεσιών εφόσον αποτελεί τον τελικό αποδέκτη τους». Με την διάζευξη αυτή, η μεν αναφορά στον «προορισμό» των αγαθών για τελική κατανάλωση αφορούσε κατά κύριο λόγο στον έλεγχο μέσω συλλογικής αγωγής, η δε αναφορά στην «χρήση» των αγαθών για τελική κατανάλωση αφορούσε κυρίως την δυνατότητα ατομικής προστασίας του έκαστου -μεμονωμένου καταναλωτή. Ο ν.3587/2007 όμως και συγκεκριμένα το άρθρο 1παρ.5 αυτού αντικατέστησε τον ως άνω διαζευκτικό σύνδεσμο «ή » με τον συμπλεκτικό «και » μεταξύ του «προορισμού» και της « χρήσης » των αγαθών. Η μεταβολή αυτή είχε συνέπειες και στο πεδίο της παροχής έννομης προστασίας.

Συγκεκριμένα αναφορικά με το ζήτημα της προστασίας στην ατομική δίκη πριν τον ν.3587/2007 αρκούσε ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή να συνιστά τον τελικό αποδέκτη του αγαθού ακόμη και αν το αγαθό προοριζόταν και για ενδιάμεσους εμπόρους ή επαγγελματίες για να υπαχθεί στην έννοια του καταναλωτή και άρα να υπαχθούν οι όροι μιας συναφθείσας σύμβασης στον έλεγχο του όρου άρθρου 2 του ν.2251/1994.⁵¹

Με τον ως άνω τρόπο το προστατευτικό πλαίσιο του ν.2251/1994 και την περίπτωση των «πολυκαταστημάτων χονδρικής πώλησης για επαγγελματίες», τα οποία πολύ συχνά είχαν ως πελάτες τους και ιδιώτες καταναλωτές που χρησιμοποιούσαν τα προϊόντα ως τελικοί αποδέκτες, δίχως δηλαδή να έχουν σκοπό την μεταπώληση ή την αναδιαμόρφωση προς μεταπώληση κλπ, παρότι τα συγκεκριμένα καταστήματα είχαν φύσει προορισμό την διάθεση προϊόντων σε επαγγελματίες προς περαιτέρω προώθηση στην αγορά. Ομοίως και στην περίπτωση που ο επαγγελματίας πελάτης ενός τέτοιου μαγαζιού αγόραζε σε τιμές χονδρικής και κάποια προϊόντα για τις προσωπικές του ανάγκες, πέραν των όσων αγόραζε κατατείνοντας στην μεταπώληση. Για τις ως άνω περιπτώσεις μάλιστα έχει κριθεί ότι : « ο επαγγελματίας

⁴⁹ Α.Γεωργιάδης(2012), *Γενικές Αρχές, Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα,*

⁵⁰ Γ.Ι.Δέλλιος (2013),*Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα,σελ.112*

⁵¹ Βλ. ενδεικτικά Γ.Ι.Δέλλιος(2013) ,*Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα passim*

πελάτης είναι έμπειρος μόνο σε σχέση με αντικείμενα που αφορούν το δικό του επάγγελμα και κατά τα λοιπά πρέπει να εξομοιωθεί με τους ιδιώτες τελικούς καταναλωτές και να θεωρηθεί, όπως αυτοί, επιρρεπής σε πλάνη και ως εκ τούτου άξιος προστασίας».

Με την τροποποίηση όμως που έφερε ο ν.3587/2007- άρθρο 1 παρ.5- οι δεδομένες περιπτώσεις δεν υπάγονται πλέον μετά βεβαιότητας στην προστατευτική ομπρέλα των διατάξεων περί προστασίας του καταναλωτή αναφορικά με τους Γενικούς Όρους Συναλλαγών (ΓΟΣ), αφού δεν αρκεί η χρήση του αγαθού από τον τελικό αποδέκτη αλλά απαιτείται να υπάρχει και προορισμός του αγαθού προς τους τελικούς αποδέκτες. Κάτι τέτοιο ωστόσο συνεπάγεται αξιολογικά αδικαιολόγητη μείωση του πεδίου προστασίας των μεμονωμένων καταναλωτών.⁵²

Όσον τώρα αφορά το ζήτημα στην συλλογική δίκη η ανωτέρω δυσμενής πιθανότητα αποφεύγεται, διότι εκεί εκ τοις πράγμασι δεν είναι απαραίτητο να έχει γίνει χρήση των προϊόντων ή των υπηρεσιών. Η συλλογική αγωγή αποτελεί δικαστική επιδίωξη ουσιαστικού δικαίου, φορέα της οποίας συνιστά η ένωση καταναλωτών, αφορά όμως το ευρύτερο καταναλωτικό κοινό, τα συμφέροντα του οποίου με βάση το άρθρο 10 παρ.1 του ν.2251/1994 οφείλει αυτή να διασφαλίζει.⁵³ Στα πλαίσια του αφηρημένου προληπτικού ελέγχου που επικρατεί στην συλλογική δίκη, η προσοχή του δικαστή δεν μπορεί να επικεντρωθεί σε έναν συγκεκριμένο αποδέκτη των αγαθών αλλά θα πρέπει να στρέφεται σε κάθε πιθανό αποδέκτη αυτών.⁵⁴

4.2.5 Προϊόντα ή υπηρεσίες προσφερόμενα στην αγορά

Αντικειμενική προϋπόθεση της ιδιότητας του καταναλωτή είναι να πρόκειται για προϊόντα ή υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά, όρος που συνδέει το αγαθό με την θέση του στο χώρο των συναλλαγών.⁵⁵ Αυτό σημαίνει ότι για να υπάρχει καταναλωτική συναλλαγή και άρα καταναλωτής, κάποιο προϊόν ή υπηρεσία δεν θα πρέπει να είναι άγνωστο είναι να βρίσκεται σε στάδιο που είναι ακόμη εκτός αγοράς, π.χ. να συνιστά αντικείμενο ατομικής παραγγελίας με ειδικά χαρακτηριστικά ή να είναι εξειδικευμένο σε βαθμό που δεν μπορεί να

---

⁵² Γ.Ι.Δέλλιος(2013) ,Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα,σελ.158-159

⁵³ Χ.Απαλαγάκη(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή ,(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.569

⁵⁴ Γ.Ι.Δέλλιος(2013) ,Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.159

⁵⁵ Βλ.ενδεικτικά Περάκη(1999), Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, Έκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 18επ.

δημιουργήσει αγορά⁵⁶. Συνεπώς τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες αυτές θα πρέπει να απευθύνονται στο ευρύ ανώνυμο καταναλωτικό κοινό και αυτό συμβαίνει διότι ο κίνδυνος εγκυμονεί στις μαζικές συναλλαγές κατά κύριο λόγο και άρα εκεί αναδεικνύεται η ανάγκη προστασίας του καταναλωτή.⁵⁷

Ενδεικτικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης περί προσφερόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών αποτελεί η απόφαση του Αρείου Πάγου που κινούμενος σύμφωνα με την ως άνω άποψη δέχθηκε ότι : «ο παραγγελέας υπό ναυπήγηση πλοίου, κατασκευαζόμενο μετά από δική του παραγγελία σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες του και μη ευρισκομένου και προσφερόμενου στην αγορά δεν θεωρείται καταναλωτής σε σχέση με την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2 του ν.2251/1994 ».^{58 59}

Ασαφές παραμένει αν τα προϊόντα και οι υπηρεσίες αυτές θα πρέπει να προσφέρονται τα ίδια στην αγορά ή εάν αρκεί το είδος τους να υπάρχει ήδη στην αγορά. Το γράμμα του νόμου μάλλον υποδεικνύει την πρώτη εκδοχή αν και έχει υποστηριχθεί και η δεύτερη. Σε κάθε περίπτωση η έννοια της αγοράς θα πρέπει να προσαρμόζεται στις ανάγκες της προστασίας του καταναλωτικού κοινού και σαφώς να περιλαμβάνεται σε αυτήν και ο χώρος του διαδικτύου.⁶⁰

Αξίζει να επισημανθεί ότι ως προϊόντα με την ως άνω έννοια, δεν νοούνται τα ακίνητα με την σκέψη ότι η σημασία των συναλλαγών επί των ακινήτων είθισται να συγκεντρώνουν την απόλυτη προσοχή και την περίσκεψη του ενδιαφερομένου μη δημιουργώντας έτσι γνωσιολογικό έλλειμμα και άρα ειδική ανάγκη προστασίας. Η εξαίρεση αυτή επιβεβαιώνεται και από τις κατ' ιδίαν διατάξεις όπως παραδείγματος χάριν το άρθρο 3 που αναφέρεται στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος και το οποίο δεν εφαρμόζεται στο βαθμό που αντικείμενο της σύμβασης είναι ακίνητα αλλά και στο άρθρο 6 ως προς την ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα ή στο άρθρο 7 αφορών την υγεία και την ασφάλεια των καταναλωτών. Η εξαίρεση αυτή όμως είναι αμφίβολο κατά πόσον μπορεί να κριθεί πλήρως δικαιολογημένη καθώς δεν αποκλείεται να αναπτυχθούν και σε αυτού του είδους τις συναλλαγές συναλλακτικές μέθοδοι εις βάρος του καταναλωτή.⁶¹

---

⁵⁶ Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.41

⁵⁷ Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- Δίκαιο του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.35

⁵⁸ ΑΠ 2273/2009

⁵⁹ Γ.Ι.Δέλλιος(2013) ,Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.162

⁶⁰ Βλ μεταξύ πολλών Ι.Λιναρίτης(2005) -Η πρόσβαση στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες μέσω διαδικτύου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Ε.Αλεξανδρίδου (2010), Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Εμπορίου. Εκδόσεις Σάκκουλα

⁶¹ Γ.Ι. Δέλλιος (2005) Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα Ιδιωτικού Δικαίου,Ι, Ο Καταναλωτής ως Υποκείμενο Έννομης Προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.55

4.2.6 Η έννοια του « τελικού αποδέκτη»

Μια ακόμη από τις προϋποθέσεις που θέτει ο ορισμός του άρθρου 1 παρ.4 εδ.α' του ν.2251/1994 έως και την τροποποίηση του ν.3587/2007 για να υπαχθεί κάποιος στην έννοια του καταναλωτή είναι να το πρόσωπο αυτό να αποτελεί τον τελικό αποδέκτη των προϊόντων και των υπηρεσιών που προσφέρονται στην αγορά, ήτοι να συνιστά τον « τερματικό σταθμό στη διαδρομή του αγαθού προς την κατανάλωση».

Το ρυθμιστικό πρόγραμμα που προκύπτει από την ιστορική εξέλιξη και την συνολική υπόσταση του ν.2251/1994 κατευθύνεται στην προστασία του καταναλωτή ως τελικού αποδέκτη των αγαθών, με κάποιες επιπλέον προσθήκες του νομοθέτη στην περίπτωση για παράδειγμα του αποδέκτη διαφημιστικού μηνύματος⁶², η οποία θα αναλυθεί πιο κάτω. Καθίσταται λοιπόν εξεχούσης σημασίας η οριοθέτηση της έννοιας του «τελικού» αυτού «αποδέκτη».

Ας εκκινήσουμε από τον όρο «αποδέκτης». Λόγος περί ιδιότητας καταναλωτή μπορεί να γίνει αν υπάρχει αποδέκτης προϊόντων ή υπηρεσιών. Εάν αντίθετα κάποια ενέργεια του προμηθευτή δεν έχει αποδέκτη, δεν είναι σαφώς δυνατόν να συγκροτηθεί και η έννοια του καταναλωτή. Σε κάθε βέβαια περίπτωση η προστασία του καταναλωτή θα εκτείνεται και στο προσυμβατικό στάδιο, χωρίς να αναμένεται η σύναψη της έννομης σχέσης με τον προμηθευτή ώστε να οριστικοποιηθεί το πρόσωπο του αποδέκτη.

Πιο σύνθετη ωστόσο παρουσιάζεται η οριοθέτηση της έννοιας του « τελικού αποδέκτη». Καταρχήν είναι αδιάφορο το εάν ο τελικός αποδέκτης του προϊόντος ή της υπηρεσίας δρα στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας ή προς ικανοποίηση των προσωπικών του αναγκών. Συνεπώς ακόμη και ο προμηθευόμενος κάποια παροχή για το επάγγελμα του εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις του ν.2251/1994 αρκεί να αποτελεί τον τελικό χρήστη της παροχής αυτής, και να μην αναμένεται περαιτέρω διοχέτευση της σε τρίτους.

Αντιθέτως το πρόσωπο που συναλλάσσεται όχι με σκοπό να καταναλώσει αλλά να διοχετεύσει περαιτέρω το αντικείμενο της συναλλαγής προς τρίτους μένει εκτός κύκλου προστατευτέων προσώπων. Επομένως ο έμπορος – ή και μη- που αγοράζει ένα αγαθό με σκοπό την μεταπώληση αυτού ή για να εκμισθώσει περαιτέρω την χρήση των αγορασθέντων ή για να

---

⁶² Γ.Ι.Δέλλιος(2001), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου,II, Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, Έκδόσεις Σάκκουλας, σελ.256

το χρησιμοποιήσει ως ανταλλακτικό στο πλαίσιο service, υλικό συσκευασίας ή συντήρησης πωληθέντων δεν θα έχει την ιδιότητα του καταναλωτή.⁶³ Από την άλλη πάγια αγαθά που αγοράζονται για να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο επαγγέλματος, όπως παραδείγματος χάριν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές μιας επιχείρησης, δεν αποκλείουν την ιδιότητα του αγοραστή ως καταναλωτή.⁶⁴

Ενώ ο καθορισμός της έννοιας του τελικού αποδέκτη προϊόντων παρουσιάζεται πιο εύκολος, η κρίση για τον «τελικό αποδέκτη» υπηρεσιών εγείρει εύλογα ερωτηματικά καθώς δύσκολα θα μπορούσε κανείς να εντοπίσει υπηρεσίες που να μην αναλώνονται ταυτόχρονα με την παροχή τους.⁶⁵

Όταν ο προμηθευτής παρέχει υπηρεσίες και όχι προϊόντα, η δυσχέρεια του καθορισμού του «τελικού αποδέκτη» δεν περιορίζεται μόνο στο ζήτημα του επαγγελματικού ή μη χαρακτήρα της συναλλαγής για τον αντισυμβαλλόμενο του προμηθευτή και αυτό συμβαίνει διότι η μειωμένη υλική υπόσταση της υπηρεσίας σε αντιπαράθεση με το προϊόν συχνά δημιουργεί σύγχυση αναφορικά με το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται η υπηρεσία. Στις περιπτώσεις αυτές είναι αναγκαία η ανάλυση του σκοπού της συγκεκριμένης σύμβασης.⁶⁶

Το σύνηθες είναι να κρίνεται κάποιο πρόσωπο ως έχον την ιδιότητα του καταναλωτή εάν κάνει ο ίδιος χρήση της υπηρεσίας για προσωπικό του όφελος και δικό του λογαριασμό, ενώ δεν θα είναι καταναλωτής εάν εντάσσει την υπηρεσία αυτή στην κατεργασία, συσκευασία, διανομή κ.α. των αγαθών που, ως έμπορος ή μη, διοχετεύει περαιτέρω είτε σε αγοραστές είτε σε χρήστες. Βέβαια συχνά προκύπτουν περιπτώσεις όπου είναι αμφίβολο αν κάποια υπηρεσία παρέχεται « τελικά» σε κάποιο πρόσωπο, πολλώ δε μάλλον αν το πρόσωπο αυτό είναι έμπορος ή επαγγελματίας.⁶⁷

Συνεπώς ανακεφαλαιώνοντας, για να αποτελεί κάποιος τον «τελικό αποδέκτη» είτε αγαθών είτε υπηρεσιών, με την έννοια του νόμου, πρέπει τα αγαθά να παραμένουν σε αυτόν και να αναλύονται από αυτόν ανεξαρτήτως του αν η χρήση τους από αυτόν θα έχει γίνει για

---

⁶³ Βλ. πχ από νομολογία ΑΠ 989/2004

⁶⁴ Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.43

Βλ. από νομολογία ΕφΛαρ 226/2005

⁶⁵ Βλ. ενδεικτικά και ΑΠ296/2001, ΕΕμπΔ,2001,489

⁶⁶ Γ.Ι. Δέλλιος(2013) -Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.140

⁶⁷ Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.43

ιδιωτικούς ή επαγγελματικούς σκοπούς.⁶⁸ Και τέτοια είναι βεβαίως μόνον τα αγαθά που είναι διαφορετικά από αυτά που ο αποκτών προωθεί στην αγορά κατά το σύνηθες αντικείμενο της εμπορίας ή της επαγγελματικής δραστηριότητας που ασκεί. Το αντίθετο, δηλαδή η απόκτηση προϊόντων ή η λήψη υπηρεσιών του πεδίου που και ο ίδιος ο αποκτών παρέχει στους πελάτες του αποτελεί πράξη που ο ίδιος επαναλαμβάνει πολύ συχνά γεγονός που του προσδίδει γνώση και εμπειρία στο συγκεκριμένο είδος συναλλαγών συνεπώς και δυνατότητες αυτοπροστασίας. Η ασφάλιση πυρός ενός εμπορικού καταστήματος λόγω χάριν ,η παροχή νομικών πληροφοριών σε δικηγόρο από τράπεζα δεδομένων ή η προμήθεια ιατρικού μηχανήματος από οδοντίατρο ή η παροχή πιστοποιητικών κατάταξης πλοίου από νηογνώμονα σε ναυτιλιακή εταιρία εντάσσονται στο προστατευτικό πεδίο του «τελικού αποδέκτη», αφού το αποκτώμενο αγαθό δεν προωθείται περαιτέρω στην αγορά, καθότι αφορά «συναλλαγές βοηθητικές μεν για την συγκεκριμένη δραστηριότητα, ...διαφορετικές όμως από τούτο το αντικείμενο της επαγγελματικής δραστηριότητας»⁶⁹. Η ασφάλιση πυρός προστατεύει την περιουσία του εμπόρου και όχι τον πελάτη του εμπορικού καταστήματος, ο δικηγόρος χρησιμοποιεί την πληροφορία για δική του επιμόρφωση και όχι αποκλειστικά για το χειρισμό της υπόθεσης του συγκεκριμένου πελάτη του, ο οδοντίατρος προμηθεύεται με αγορά ή «leasing» το ιατρικό μηχάνημα όχι για να παραχωρήσει τη χρήση του σε τρίτους αλλά ως μέσο (πάγιο ενεργητικό), με το οποίο ο ίδιος θα παράσχει μαζικά τις υπηρεσίες του σε τρίτους. Τα πιστοποιητικά τέλος νηογνωμοσύνης περιέχονται στην ναυτιλιακή εταιρεία, όχι για να μεταβιβασθούν περαιτέρω σε τρίτους ούτε για να χρησιμοποιηθούν για λογαριασμό ή εξυπηρέτηση τρίτου αλλά αντιθέτως για να χρησιμοποιηθούν από την ίδια την ναυτιλιακή εταιρεία, προκειμένου αυτή να αποφασίσει επί τη βάση αυτών αν θα προβεί ή όχι στην αγορά του συγκεκριμένου πλοίου κλπ.

70

Πρέπει βέβαια να επισημανθεί βέβαια ότι η κρίση κατά πόσον κάποιος αποτελεί τον «τελικό αποδέκτη» θα πρέπει να σχηματίζεται βάση αντικειμενικών κριτηρίων και όχι βάση των ενδιάθετων προθέσεων εκάστου προσώπου. Αυτό επιτρέπει στον προμηθευτή να είναι σε θέση να αντιληφθεί ερειδόμενος σε ορατές ενδείξεις το πλαίσιο της ευθύνης του. Δεν προβλέπεται στον νόμο άλλωστε η αντίστροφη περίπτωση, ήτοι η περίπτωση όπου το πλέον αδύναμο μέρος σε μια συναλλαγή δεν είναι ο «τελικός αποδέκτης» αλλά ο παρέχων τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες. Παρ' ότι δεν είναι λίγοι οι υποστηρικτές της άποψης ότι η επέκταση της έννοιας του

---

⁶⁸ Γ.Ι.Δέλλιος,(2001), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου,II, Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.244

⁶⁹ Βλ.ΕφΘεσσαλ. 459/2011

⁷⁰ Γ.Ι. Δέλλιος(2013) -Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.118

καταναλωτή και της αντίστοιχης προστασίας σε αυτόν δεν θα έπρεπε να αποκλείεται a priori, είναι ορατός ο κίνδυνος αντιστροφής των ρόλων με κατάληξη να μην είναι γνωστό ποιος είναι ο καταναλωτής και ποιος ο προμηθευτής, τουλάχιστον σε οριακές περιπτώσεις. Ένας υδραυλικός λόγου χάρη που σύμφωνα με τα όσα το άρθρο 1 παράγραφος 4 του ν.2251/1994 ορίζει είναι προμηθευτής, δεν αποκλείεται κατά της ως άνω άποψη αν είναι και «καταναλωτής», αν πελάτης του είναι μια τράπεζα ή μια πολυεθνική εταιρεία.⁷¹

4.2.7 Ο αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος ως καταναλωτής

Στο παρόν άρθρο του ν.2251/1994 ορίζεται ρητώς ότι καταναλωτή αποτελεί και «κάθε αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος». Η ειδική αυτή πρόβλεψη δικαιολογείται από το γεγονός ότι ο λήπτης μιας διαφήμισης κατά την στιγμή που τίθεται αυτή υπό την αντίληψη του δεν αποτελεί τον τελικό αποδέκτη προϊόντων ή υπηρεσιών ώστε να περιλαμβάνεται στις προστατευτικές διατάξεις που ισχύουν για τον καταναλωτή σύμφωνα με το γενικό ορισμό αυτού. Το πιο πιθανόν είναι ότι το πρόσωπο κατά την στιγμή της λήψης της διαφήμισης δεν έχει καν λάβει απόφαση συναλλαγής. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, ο δέκτης τους διαφημιστικού μηνύματος δεν παύει να αποτελεί έναν εν δυνάμει καταναλωτή των διαφημιζόμενων προϊόντων.⁷²

4.2.8 ο εγγυητής ως καταναλωτής

Ένα ζήτημα που έχει έντονα απασχολήσει τόσο την θεωρία όσο και την νομολογία, εθνική αλλά και κοινοτική, είναι το εάν ο εγγυητής προστατεύεται όπως και ο καταναλωτής.

Ο εγγυητής μιας καταναλωτικής απαίτησης δεν είναι αφενός ο τελικός αποδέκτης της υπηρεσίας, αφετέρου όμως είναι άδικο ο άμεσα συναλασσόμενος, ο οποίος μάλιστα αποκτά και άμεσα ωφέληματα από την καταναλωτική αυτή σύμβαση, να θεωρείται με βάση το γράμμα του νόμου ως καταναλωτής και επομένως να εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις του δικαίου περί καταναλωτή, ενώ αντίθετα εκείνος που δεσμεύεται ως εγγυητής και που δεν έχει δικό του συμφέρον ή ωφέλεια και προβαίνει στην ενέργεια της εγγυήσεως κατά κύριο λόγο από κίνητρα αλτρουιστικά, να μην υπάγεται στην προστατευτική ομπρέλα του νόμου.

---

⁷¹ Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.44

⁷² Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- Δίκαιο του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.41

Ο ν.3587/2007 έλυσε καταφατικά το ως άνω αμφιλεγόμενο ζήτημα ορίζοντας ρητώς ότι στην έννοια του καταναλωτή εντάσσεται πλέον κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, υπό την προϋπόθεση ωστόσο ότι δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής του δραστηριότητας. Επομένως ο εγγυητής για να υπαχθεί στην έννοια του καταναλωτή πρέπει να συντρέχουν οι κάτωθι προϋποθέσεις: α) Το πρόσωπο υπέρ του οποίου εγγυάται, ήτοι ο πρωτοφειλέτης, να έχει την ιδιότητα του καταναλωτή, ανεξαρτήτως του εάν δρα στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή μη δραστηριότητάς του, και β) ο εγγυητής δεν θα πρέπει να ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής δραστηριότητάς του.

Το δρόμο για την παροχή προστασίας στον εγγυητή ως καταναλωτή έδειξαν δύο αποφάσεις του γερμανικού Συνταγματικού δικαστηρίου.⁷³ Στην πρώτη επρόκειτο για το κύρος της εγγύησης που παρείχε μια στερούμενης περιουσίας, χαμηλόμισθη νεαρή εργάτρια για την αποπληρωμή όλων των δανειακών υποχρεώσεων της εμπορικής επιχείρησης του πατέρα της. Στη δεύτερη επρόκειτο για το κύρος των εγγυήσεων που παρείχε ένα νεαρό ζευγάρι για σημαντικό ύψους στεγαστικό δάνειο των γονέων του ενός εξ αυτών. Το γερμανικό Ακυρωτικό, προσκολλημένο στην αυτοευθύνη του ενηλίκου, είχε αρνηθεί στις περιπτώσεις αυτές να παράσχει προστασία στους εγγυήτες συγγενείς, οι οποίοι στράφηκαν με προσφυγές τους στο Συνταγματικό Δικαστήριο. Στις αποφάσεις του δικαστηρίου αυτού εγκαταλείπεται η ενηλικότητα ως αποκλειστικό κριτήριο του κύρους της εγγύησης και το όλο θέμα ανάγεται σε ζήτημα διασφάλισης της συνταγματικά κατοχυρωμένης ιδιωτικής αυτονομίας.⁷⁴

Πιο συγκεκριμένα το σκεπτικό τους εκκινεί από την συνταγματική υποχρέωση των πολιτικών δικαστηρίων να διαπλάθουν την έννομη τάξη κατά τρόπο που να διασφαλίζει τη συνδρομή των ουσιαστικών προϋποθέσεων αυτοκαθορισμού των συναλλασσόμενων. Ενδεχόμενη απεμπόληση του στόχου αυτού θεωρήθηκε ότι ισοδυναμεί με εκ των προτέρων καταδίκη του ασθενέστερου σε «ετεροπροσδιορισμό», και συνεπώς με παθητική προσβολή του δικαιώματος της ιδιωτικής του αυτονομίας. Υπό το δεδομένο πρίσμα το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι η άρνηση της παροχής προστασίας εκ μέρους του Ακυρωτικού Δικαστηρίου ήταν αντισυνταγματική και έτσι ανέπεμψε σε αυτό τις δύο αυτές υποθέσεις αξιώνοντας μια προσεκτική συνεκτίμηση των «καταστάσεων ελλείμματος δυνατοτήτων αυτοπροστασίας που ενδέχεται να συνοδεύουν τον εγγυητή». Τοιουτοτρόπως εφάρμοσε την αρχή της έμμεσης τριτενέργειας των ατομικών δικαιωμάτων στις ιδιωτικές έννομες σχέσεις και

---

⁷³ BVerfG89,214= NJW1994, 36BVerfG NJW1994,2749

⁷⁴ Γ.Ι. Δέλλιος(2013) -Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.146

αξίωσε από τον δικαστή του ιδιωτικού δικαίου μια «αποτελεσματική» προστασία των θεμελιωδών αυτών δικαιωμάτων, χωρίς να προδιαγράφει τον τρόπο επίτευξής της.⁷⁵

Η υπόδειξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη μεταστροφή της νομολογίας του Ακυρωτικού, το οποίο άρχισε εφεξής να εφαρμόζει αναλογικά και επί των εγγυητών- συγγενών την ειδική νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών από καταχρηστικούς ΓΟΣ⁷⁶, επεκτείνοντάς την στη συνέχεια σε κάθε εγγυητή καταναλωτικού ή επαγγελματικού δανείου.

Συμπερασματικά διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν καταστάσεις που πέρα από την προστασία που παρέχεται στον εγγυητή από το κοινό δίκαιο, απαιτείται και περαιτέρω προστασία δικαιολογούμενη είτε από τον παρακολουθήματος χαρακτήρα της εγγύησης είτε από την ευαίσθητη θέση των προσώπων που καλούνται συνήθως να εγγυηθούν. Δημιουργείται έτσι αίτημα επέκτασης της προστασίας και στον εγγυητή.⁷⁷ Το αίτημα αυτό ήρθε λοιπόν να καλύψει η προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 1παρ.4 στοιχ α' μετά την τροποποίηση που έφερε ο ν.3587/2007.

4.2.9 ο προβληματισμός περί της ευρύτητας του ορισμού του καταναλωτή

Ως προελέχθη η επιλογή του κριτηρίου του τελικού αποδέκτη ως καθοριστικό της έννοιας του καταναλωτή διευρύνει υπέρμετρα τον κύκλο των προσώπων που κρίνονται άξια προστασίας και δημιουργεί ανασφάλεια σε σχέση με την οριοθέτηση της προστατευτικής εμβέλειας του νόμου.⁷⁸ Με το άρθρο 1 παρ. 4 η έννοια του καταναλωτή αποδεσμεύεται από τον μη επαγγελματικό χαρακτήρα της δράσης του προσώπου που εμπειρικά χαρακτηρίζει τον βασικό τύπο του μέσου καταναλωτή. Το αποτέλεσμα είναι ότι ο ορισμός είναι τόσο ευρύς που ευλόγως μπορεί να αναρωτηθεί κάποιος αν τελικά υπάρχει κάποιο πρόσωπο που να μην θεωρείται καταναλωτής.

Το γράμμα του νόμου είναι τόσο ευρύ ώστε είναι υπαρκτός ο κίνδυνος να επεκταθεί η προστασία των διατάξεων του Νόμου ακόμη και σε μεγάλες και πανίσχυρες επιχειρήσεις

---

⁷⁵ Γ.Ι. Δέλλιος(2013) -Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.146

⁷⁶ Βλ. σχετικά Π.Παπανικολάου (2006), *Σύνταγμα και Αυτοτέλεια του Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ140 επ.

⁷⁷ Δούβλης, ΔΕΕ 2003, 879

⁷⁸ Βλ. μεταξύ πολλών Θ.Λιακόπουλος, *Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταίρων*, Τεύχος 10/1995,Εξελίξεις και Προοπτικές του Δικαίου Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας

καταστρατηγώντας έτσι ουσιαστικά όλο το πνεύμα του Νόμου που κατατείνει στην προστασία του ασθενέστερου και πλέον αδύναμου μέρους εκ των συναλλασσόμενων στην αγορά.⁷⁹

Η επέκταση του ορισμού σε περισσότερους – που είναι αμφισβητούμενο αν ο Νόμος ήθελε πράγματι να προστατεύσει-, νοθεύει τους όρους του παιχνιδιού στην αγορά, αφού μπορεί να διεκδικούν προστασία και πρόσωπα, που είτε κατά την τυπική μορφή της δράσης τους είτε στη συγκεκριμένη περίπτωση, ουδεμία ανάγκη προστασίας θα είχαν. Ενδεικτικό παράδειγμα του παραπάνω κινδύνου είναι μια τράπεζα που αγοράζει από μικρό-μεσαία επιχείρηση ηλεκτρονικούς υπολογιστές για τις λειτουργικές ανάγκες της ή ένας μεγαλοβιομήχανος που λαμβάνει επενδυτικές συμβουλές από τράπεζα. Η ευρύτητα λοιπόν του ορισμού έχει αποτελέσει το κύριο αντικείμενο της κριτικής.

Η προστασία ωστόσο που παρέχει ο νόμος σε ευρύτερες ομάδες προσώπων δεν είναι a priori αδικαιολόγητη. Η συμβατική συναλλαγή ενός μικροεπαγγελματία, ακόμη και από μια μικρή επιχείρηση, είναι πιθανόν να παρουσιάζει τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά της καταναλωτικής συναλλαγής, δηλαδή την ενδεχόμενη διαπραγματευτική υπεροπλία του αντισυμβαλλόμενου του, της ασύμμετρης πληροφόρησης ή του γνωσιολογικού ελλείμματος που δικαιολογούν την προστασία του καταναλωτή. Αυτά άλλωστε δεν αγνοούνται κατά τις περιστάσεις ούτε από τον κοινοτικό νομοθέτη. Έτσι λόγω χάριν η δυνατότητα που δίνει στα κράτη- μέλη η Οδηγία 2007/64ΕΚ για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά να επεκτείνουν την προστασία σε πολύ μικρές επιχειρήσεις εντάσσεται σε μια ρεαλιστική και όχι στεγνά τυπολογική οριοθέτηση των υποκειμένων της προστασίας.

Ορθώς άλλωστε είχε παρατηρηθεί ότι εφόσον οι Οδηγίες είναι ελάχιστης εναρμόνισης, η νομοθετική αυτή διεύρυνση της έννοιας του καταναλωτή σε εθνικό επίπεδο ήταν θεμιτή. Ισχυρή μάλιστα ένδειξη προς τούτο παρέχει το άρθρο 153 παρ.5 ΣυνθΕΚ που επιτρέπει στα κράτη- μέλη να λαμβάνουν «αυστηρότερα προστατευτικά μέτρα», δίχως διάκριση του είδους προστασίας ούτε και προστατευόμενων προσώπων. Η μεγαλύτερη αυτή προστασία μπορεί να συντελείται είτε σε παροχή μιας πιο διευρυμένης κάλυψης του καταναλωτή απ' ότι ο τελευταίος ορίζεται στις Οδηγίες είτε σε επέκταση της προστασίας σε άλλες ομάδες, κάτι που ο εθνικός νομοθέτης μπορεί έτσι κι αλλιώς να κάνει, ανεξαρτήτως των Οδηγιών.⁸⁰ Σύμφωνα με τον ως άνω συλλογισμό ο ορισμός του καταναλωτή του ν.2251/1994 ως και την τροποποίηση

---

⁷⁹ Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- *Δίκαιο του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα*, σελ.36

⁸⁰ Ε.Περάκης(2008)- *Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία)*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.50

του νόμου 3587/2007 αποτελεί μια θεμιτή επιλογή του Έλληνα νομοθέτη και συνεπώς δεν πρέπει να τίθεται ζήτημα ερμηνείας σύμφωνα με την Οδηγία, όπως ενίοτε υποστηρίζεται.⁸¹

Επομένως το θέμα της διευρυμένης αυτής προστασίας δεν είναι η απόκλιση της ελληνικής έννομης τάξης από το κοινοτικό δίκαιο αλλά το γεγονός ότι η εφαρμογή ενός νόμου ο οποίος καταρχήν εφαρμόζεται σχεδόν σε όλους είναι πολύ πιθανόν να καταλήξει σε υπερβολές. Δηλαδή ενώ όντως και επαγγελματίες νομικά πρόσωπα μπορεί να έχουν κατά περίπτωση την ανάγκη προστασίας ενός κοινού καταναλωτή (φυσικού προσώπου που δρα εκτός της επαγγελματικής του δραστηριότητας) η γενίκευση της προστασίας στους πάντες με τον μοναδικό όρο να αποτελούν τους τελικούς αποδέκτες των προϊόντων ή των υπηρεσιών της αγοράς, καταλήγει σε ευνοϊκή μεταχείριση ορισμένων ομάδων που δεν έχουν τα τυπολογικά γνωρίσματα που θα τις καθιστούσαν άξιες της προστατευτικής αυτής ομπρέλας του νόμου και παράλληλα στην δημιουργία ενός δεύτερου παράλληλου αστικού δικαίου.⁸²

Συμπερασματικά η επέκταση της έννοιας του καταναλωτή -πριν τον ν.4512/2018 και τις αλλαγές που επέφερε στην έννοια αυτή- δεν είναι άνευ εταίρου αδικαιολόγητη. Στο μέτρο ωστόσο που η εφαρμογή των κανόνων για την προστασία του καταναλωτή λόγω της ευρύτητας αυτής του ορισμού καταλήγει σε καταστάσεις μη συμφυείς των περιστάσεων που περιέχονταν, κατά το πνεύμα του νόμου, στην νομοθετική πρόβλεψη και που ενδεχομένως παραβιάζουν τις αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας, πρέπει να συζητηθεί η περιστολή των κανόνων αυτών. Διαφωτιστική προς την κατεύθυνση αυτή είναι η Εισηγητική Έκθεση του ν.2251/1994 που ορίζει « Με τους ορισμούς που προτείνονται ο νόμος αποκτά πλήρη δυνατότητα εφαρμογής όπου υπάρχει αντίστοιχη νομοθετική ρυθμιστική ανάγκη». Κατά συνέπεια έλλειψη μιας τέτοιας ανάγκης δύναται να δικαιολογήσει την προσαρμογή των ορισμών.⁸³

---

⁸¹ Ξ.Σκορίνη- Παπαρρηγοπούλου(1999)- *Η Προστασία του Καταναλωτή στη Σύμβαση Εκτός Εμπορικού Καταστήματος*, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.84

⁸² Ε.Περάκης(2008)- *Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία)*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.50

⁸³ Ε.Περάκης(2008)- *Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία)*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.51

4.2.10 τρόποι περιστολής του ορισμού του καταναλωτή

Αρχικά θα πρέπει να καταστεί σαφής η επικράτηση της αρχής ότι προστατευτέος είναι εκείνος ο ώριμος καταναλωτής που είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος κατά τη συμμετοχή του στις συναλλαγές για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών (homo oeconomicus). Η άνωθεν προσέγγιση προήλθε από την νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ζήτημα της παραπλανητικής διαφήμισης όπου υιοθετεί παγίως πλέον ένα πρότυπο καλά ενημερωμένου και πληροφορημένου μέσου καταναλωτή, θα πρέπει όμως να επεκταθεί το πρότυπο αυτό και σε ολόκληρο το φάσμα του δικαίου προστασίας του καταναλωτή. Συνεπώς η προστατευτική ομπρέλα του ν.2251/1994 δεν περιλαμβάνει, τουλάχιστον καταρχήν, τον απολύτως επιπόλαιο και εντελώς αδιάφορο και «επιφανειακό παρατηρητή»(homo irrationalis)⁸⁴.

Το ουσιαστικό κριτήριο κατά την προσπάθεια ad hoc εξειδίκευσης του ευρύτατου ορισμού του καταναλωτή, όπως έχει καταστεί ευρέως αποδεκτό⁸⁵, συνιστά καταρχήν η μη κατ' επάγγελμα ενασχόληση του λήπτη του αγαθού με την συγκεκριμένη συναλλαγή. Αυτό συμβαίνει καθώς το πρόσωπο αυτό δεν επαναλαμβάνει με συχνότητα τέτοιου είδους συναλλαγές και δεν έχει την γνώση και εν γένει την εξειδίκευση στο αντικείμενο αυτό που θα του απέδιδε την αυξημένη διαπραγματευτική ικανότητα που από την δική του πλευρά κατέχει ο προμηθευτής. Επομένως το κύριο στοιχείο που θα πρέπει να διερευνάται προκειμένου να ενταχθεί ένα πρόσωπο στο πλαίσιο προστασίας των διατάξεων του ν.2251/1994 ως καταναλωτής είναι η «απόσταση γνώσης» από το αντικείμενο της ad hoc συναλλαγής.⁸⁶

1. 281AK

Στην πράξη ωστόσο ο κίνδυνος να εμφανιστούν περιπτώσεις αξιολογικής αναντιστοιχίας, όπου το πρόσωπο εντάσσεται τυπικά μεν στην έννοια του καταναλωτή -ως «τελικού αποδέκτη» - ενώ δεν συντρέχουν ουσιαστικά δε στο πρόσωπό του αξίες προστασίας καταστάσεις, όπως συμβαίνει για παράδειγμα όταν ο πελάτης διαθέτει μεγάλη εμπειρία στο συγκεκριμένο είδος συναλλαγών ή έχει τέτοια οργανωτική υποδομή και οικονομική επιφάνεια ώστε να είναι σε θέση να διαπραγματευτεί ισότιμα τους όρους της σύμβασης με τον προμηθευτή του, καλύπτοντας άνετα την απόσταση γνώσης που τον χωρίζει από αυτόν. Σε

⁸⁴ Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- Δίκαιο του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.38-39

⁸⁵ Πελένη – Παπαγεωργίου(2012)- Ζητήματα από τις νέες συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ 128

⁸⁶ Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- Δίκαιο του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.40

τέτοιες λοιπόν περιπτώσεις ενδέχεται να είναι αναγκαία μια διορθωτική επέμβαση του δικαστή. Η διόρθωση αυτή, αν η ανυπαρξία καταστάσεων προστασίας αφορά μια συγκεκριμένη υπό κρίση συναλλαγή, θα είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί με την αποδοχή της ένστασης βάση του 281ΑΚ περί καταχρηστικής επίκλησης της ιδιότητας του καταναλωτή που θα πρέπει ο αντισυμβαλλόμενος προμηθευτής να υποβάλει.⁸⁷

Έτσι κρίθηκε για παράδειγμα ότι : « η επίκληση για υπαγωγή στο προνομιακό καθεστώς προστασίας των διατάξεων του καταναλωτικού δικαίου, ιδιωτών επενδυτών, οι οποίοι με γνώση και εμπειρία της αγοράς και σημαντική οικονομική επιφάνεια, ασχολούνται συστηματικά με προϊόντα και συναλλαγές υψηλής οικονομικής αξίας, αποβαίνει καταχρηστική, διότι οι ανωτέρω συναλλασσόμενοι υπερβαίνουν κατά πολύ το πρότυπο του μέσου αποταμιευτή, επενδυτή ή επαγγελματία και εμφανίζονται ως γνώστες του οικείου συναλλακτικού κύκλου, άρα δεν αποτελούν απαραίτητα το αδύνατο μέρος της συγκεκριμένης συναλλαγής»⁸⁸. Ωστόσο για την κρίση επί της ένστασης αυτής, είναι αδιαπραγμάτευτα σημαντικός ο βαθμός και η ένταση του κινδύνου με τον οποίο συνεπάγεται ο καταχρηστικός όρος για τα έννομα συμφέροντα του πελάτη αλλά επίσης και η ενδεχόμενη δυνατότητα του προμηθευτή να κατοχυρώσει ικανοποιητικά τα συμφέροντά του χωρίς τη χρήση του δεδομένου όρου.⁸⁹

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι δύο καταστάσεις κατά κύριο λόγο δικαιολογούν και νομιμοποιούν την επίκληση της κατάχρησης δικαιώματος εκ μέρος του πελάτη σύμφωνα με την 281ΑΚ και αυτές είναι η έλλειψη διαπραγματευτικής υπεροπλίας του προμηθευτή και η απόσταση γνώση ως προαναφέρθηκε.

Η έλλειψη διαπραγματευτικής ισχύος λοιπόν του προμηθευτή αίρει το αίτημα της προστασίας του πελάτη στο βαθμό που η προστασία εδράζεται ακριβώς εκεί και μπορεί να καθιστά την επίκληση της προστασίας από τον «τελικό αποδέκτη» - πελάτη εμφανώς μη συμβατή με τον σκοπό του νομοθέτη και επομένως καταχρηστική. Καταχρηστική είναι η περίπτωση αυτή διότι όταν δεν υπάρχει διαπραγματευτική ανισότητα η παροχή προστασίας εκ του νόμου λειτουργεί ως μεροληπτική στάση του νόμου υπέρ του ενός συμβαλλόμενου μέρους. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι στο μέτρο που η προστασία αυτή εκ του νόμου δεν

---

⁸⁷ Γ.Ι. Δέλλιος(2013) -Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.119

⁸⁸ ΕφΑΘ 1309/2012, ΕφΑΘ 1159/2012, ΕφΘεσς 312/2012

⁸⁹ Γ.Ι. Δέλλιος(2013) -Γενικοί Όροι Συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.120

ερείδεται στην διαπραγματευτική ανισότητα του καταναλωτή, αλλά στην ανάγκη προστασίας άλλως αγαθών, όπως η υγεία και η ασφάλειά του, ζήτημα κατάχρησης δεν μπορεί να τεθεί.⁹⁰

Η δεύτερη παράμετρος καταχρηστικής επίκλησης της ιδιότητας του καταναλωτή θα είναι η σχέση της συναλλαγής αναφορικά με τις γνώσεις και την εμπειρία του προσώπου. Δηλαδή κάποιο πρόσωπο μπορεί να έχει τέτοια σχέση με το αντικείμενο της συναλλαγής που να μην δικαιολογεί την προστασία που στηρίζεται στην πληροφοριακή ασυμμετρία. Αντιθέτως αυτό που θα την δικαιολογούσε είναι η «απόσταση γνώσης» από το αντικείμενο.⁹¹

II. Ερμηνεία βάση της κοινοτικής νομολογίας

Πέραν όμως της περιστολής της έννοιας του καταναλωτή βάση της 281 του Αστικού Κώδικα -τρόπος ο οποίος έχει εγείρει ποικίλες συζητήσεις αλλά και διαφωνίες στη θεωρία- μια ακόμη μέθοδος περιστολής του ορισμού είναι η αναγωγή στους ορισμούς του κοινοτικού δικαίου και στη σύμφωνη με τις Οδηγίες ερμηνεία. Η ως άνω προσέγγιση περιορίζει την καταναλωτική ιδιότητα σε φυσικά πρόσωπα που δρουν για την κάλυψη των μη επαγγελματικών τους αναγκών

III. Η περαιτέρω τελολογική προσαρμογή του ορισμού

Η τελολογική προσαρμογή της έννοιας του καταναλωτή στις ρυθμιστικές ανάγκες, που ο νόμος πρέπει να φροντίζει, διαφέρει από την περιστολή του ορισμού με βάση την 281. Μια από τις σημαντικότερες διαφορές είναι ότι με την τελολογική προσαρμογή του ορισμού και την ανίχνευση ουσιαστικά του πνεύματος και του σκοπού του νόμου μπορεί να οδηγηθούμε πέραν της περιστολής και στην διεύρυνση του ορισμού και της συνεπαγόμενης προστασίας αυτού.⁹²

---

⁹⁰ Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.52

⁹¹ Αυγητίδη(2001), Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου,287

⁹² Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.56

4.3 Η Έννοια του Προμηθευτή στον ν.2251/1994

Προκειμένου να εφαρμοστούν οι διατάξεις του Νόμου για την προστασία του καταναλωτή θα πρέπει ο αντισυμβαλλόμενος του καταναλωτή να υπαχθεί στην έννοια του προμηθευτή, όπως αυτή ορίζεται από τον νόμο. Έτσι σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 4 ως προμηθευτής νοείται: «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο κατά την άσκηση της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς, προμηθεύει προϊόντα ή παρέχει υπηρεσίες στον καταναλωτή. Προμηθευτής νοείται και ο διαφημιζόμενος». Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν βάση του παραπάνω ορισμού ότι όπως και στην περίπτωση του καταναλωτή η έννοια του προμηθευτή είναι πάλι πολύ διευρυμένη χωρίς ωστόσο να προκαλεί εξίσου πολλά ερμηνευτικά ζητήματα.^{93'}

Όπως παρατηρούμε από τον ορισμό αυτό η έννοια του προμηθευτή συνδέεται άρρηκτα με την άσκηση επαγγελματικής ή εν γένει οικονομικής δραστηριότητας, είτε αυτή αποτελεί την παροχή αγαθών ή υπηρεσιών συμπεριλαμβανομένου και αυτού που διαφημίζεται. Προμηθευτής ασφαλώς δύναται να είναι και φυσικό πρόσωπο, έτσι στην ευρεία έννοια του προμηθευτή υπάγονται και επαγγελματίες όπως για παράδειγμα ιατροί, μηχανικοί, λογιστές, οικονομικοί σύμβουλοι, μεσίτες, ασφαλιστές, συμβολαιογράφοι, δικηγόροι, υδραυλικοί, κομμωτές κτλπ εφόσον παρέχουν ανεξάρτητες υπηρεσίες μέσα στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας.⁹⁴

Συγκεκριμένα δραστηριότητα του προμηθευτή θα είναι «κάθε οργανωμένη δραστηριότητα την οποία το πρόσωπο ασκεί κατά συνήθεια, δηλαδή με τρόπο διαρκή και επαναλαμβανόμενο και από την οποία πορίζεται τα μέσα συντήρησης».⁹⁵ Σύμφωνα με την διασταλτική ερμηνεία προμηθευτή θα συνιστά το πρόσωπο αυτό το οποίο μπορεί αφενός να μην ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα, διεξάγει όμως αφετέρου συναλλαγές κατά συνήθη απασχόληση, γεγονός που του επιτρέπει να αποκτά γνώσεις και ως εκ τούτου διαπραγματευτική ισχύ έναντι του καταναλωτή.⁹⁶ Ο κερδοσκοπικός χαρακτήρας της συναλλαγής εκ μέρους του προμηθευτή δεν είναι απαραίτητος για τον χαρακτηρισμό του ως τούτο. Για την επίτευξη του προστατευτικού σκοπού του νόμου η προϋπόθεση της επαγγελματικής δράσης θα πρέπει να γίνεται με βάση όχι την πραγματικότητα, αλλά το φαινόμενο που μπορεί να δημιουργεί στο

---

⁹³ Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- Δίκαιο του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.46

⁹⁴ Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- Δίκαιο του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.46

⁹⁵ Ξ.Σκορίνη- Παπαρρηγοπούλου(1999)- Η Προστασία του Καταναλωτή στη Σύμβαση Εκτός Εμπορικού Καταστήματος, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.104

⁹⁶ Ι.Καρακώστας (2004)- Προστασία του Καταναλωτή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη,σελ.77

καταναλωτικό κοινό. Έτσι παραδείγματος χάριν γίνεται δεκτό ότι η προστασία του νόμου αναφορικά με τις πωλήσεις εκτός εμπορικού καταστήματος θα παρέχεται ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία ο εμφανιζόμενος στον καταναλωτή πωλητής δεν ενεργεί πράγματι στο πλαίσιο του επαγγέλματός του. Ο προμηθευτής οφείλει να συναλλάσσεται στο πλαίσιο της δικής του επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας και όχι δηλαδή στα πλαίσια της αντίστοιχης δραστηριότητας τρίτου προσώπου. Ζήτημα προκαλείται με πρόσωπα που είναι μεν άμεσοι αντιπρόσωποι του προμηθευτή, συνεπώς δημιουργείται ευθύνη από τις πράξεις και τις παραλείψεις τους στο πρόσωπο του προμηθευτή, αλλά που δρουν στο δικό τους όνομα για λογαριασμό του. Στην δεδομένη περίπτωση έχει επικρατήσει η άποψη ότι « αντισυμβαλλόμενος θεωρείται ο ίδιος και είναι άλλο θέμα η συμφωνία που τον συνδέει με τον αντιπροσωπευόμενο». ⁹⁷

4.3.1 επιχειρήσεις δημοσίου τομέα

Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 1 του ν.2251/1994 (όπως ισχύει και πάλι από την τροποποίηση του 3587/2007 έως αυτήν του 4512/2018) : « οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται σε κάθε προμηθευτή, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οποιασδήποτε μορφής του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα». Ως απόρροια αυτού αντιλαμβανόμαστε ότι η ιδιότητα του προμηθευτή αφορά και το Δημόσιο τομέα και τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου(ΝΠΔΔ), κατηγορία στην οποία περιλαμβάνονται και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) ή οι Οργανισμοί κοινής ωφέλειας κλπ. Επιπλέον οι διατάξεις του νόμου περί προστασίας του καταναλωτή θα εφαρμόζονται και στις δημόσιες επιχειρήσεις παροχής κοινωφελών υπηρεσιών παράλληλα με οποιαδήποτε άλλη νομοθεσία ή χάρτη υποχρεώσεων που αναφέρεται στην παροχή των υπηρεσιών αυτών.

Είναι έκδηλο ότι η προστασία που χρειάζεται ο καταναλωτής είναι κατά πολύ εντονότερη στην περίπτωση συναλλαγής αυτού με τις μονοπωλιακού χαρακτήρα δημόσιες επιχειρήσεις απ' ότι με τις ιδιωτικές οι οποίες λόγω του ανταγωνισμού δεν είναι εξίσου εύκολο να παρουσιάσουν τάσεις καταχρηστικής εκμετάλλευσης της θέσης τους. Η ως άνω διάταξη συνεπώς κρίνεται ως σκόπιμη και εξαιρετικά αναγκαία για την προστασία του καταναλωτή απέναντι στις αυθαιρεσίες των πάσης φύσεως δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών.⁹⁸

---

⁹⁷ Ξ.Σκορίνη- Παπαρρηγοπούλου(1999)- *Η Προστασία του Καταναλωτή στη Σύμβαση Εκτός Εμπορικού Καταστήματος*, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.104

⁹⁸ Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- *Δίκαιο του Καταναλωτή*, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.46-47

4.3.2 ειδικές διατάξεις για την έννοια του προμηθευτή

Όπως συμβαίνει με τις πολλαπλές έννοιες του καταναλωτή, και στην περίπτωση του προμηθευτή συναντάμε αρκετές διατάξεις όπου ο ορισμός του προμηθευτή διαφοροποιείται ή προστίθενται σε αυτόν κι άλλα στοιχεία ή ο ορισμός αυτός διευρύνεται μέσω της εξομοίωσης άλλων προσώπων με τον προμηθευτή. Ειδικότερα αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις παραδείγματος χάριν των άρθρων 4 α παρ.1 στοιχ. ε' που αναφέρεται στην εμπορία από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών), 5 παρ.1 αναφορικά με την πώληση καταναλωτικών αγαθών και εγγυήσεων, 6 παρ. 2 που αφορά την ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα, το οποίο αντικαθιστά την έννοια του προμηθευτή με αυτήν του παραγωγού με τον οποίο εξομοιώνεται, κατά πλάσμα δικαίου και ο εισαγωγέας, επίσης του άρθρου 7 παρ. 1 σχετικά με την υγεία και την ασφάλεια των καταναλωτών, του 7 α παρ. 1 αναφορικά με την ψυχική υγεία των ανηλίκων, στο άρθρο 8 παρ. 1 για την ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες όπου η έννοια του προμηθευτή αντικαθίσταται με αυτήν του παρέχοντος υπηρεσίες, άρθρο 9 παρ.1 στοιχ. β' σχετικά με την διαφήμιση και επιπλέον στο άρθρο 9 α στοιχ. β που αναφέρεται στις αθέμιτες πρακτικές. Πέραν της διέυρυνσης αυτής του ορισμού του προμηθευτή, ειδικές διατάξεις μπορεί να περιορίζουν για ορισμένα ζητήματα τον ορισμό αυτό, όπως για παράδειγμα συμβαίνει στην περίπτωση του άρθρου 3 το οποίο εξαιρεί τους μικροπωλητές δίχως μόνιμη εγκατάσταση από το πεδίο εφαρμογής του.⁹⁹

Συμπερασματικά λοιπόν διαπιστώνουμε ότι η έννοια του προμηθευτή μπορεί να διασταλεί ή να συσταλεί ανάλογα των περιστάσεων όπως συμβαίνει και με αυτήν του καταναλωτή. Ωστόσο όπως προαναφέρθηκε και άνωθεν σε αντίθεση με τα ποικίλα ζητήματα που έχουν προκύψει αναφορικά με την έννοια αυτή του καταναλωτή τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία, εθνική και κοινοτική, στην περίπτωση του προμηθευτή τα θέματα που παρουσιάζονται δεν είναι ουδόλως αντιστοίχως σύνθετα.

---

⁹⁹ Ε.Περάκης(2008)- Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.67

V. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΓΚΡΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

5.1 Εισαγωγικά

Στο παρόν χωρίο της μελέτης αυτής θα προσεγγίσουμε το δίκαιο του καταναλωτή και συγκεκριμένα την έννοια που δίδεται σε αυτόν από τον ν. 2251/1994 μέσα από περαιτέρω προσεγγίσεις πέραν την αμιγώς θεωρητική. Συγκεκριμένα θα εκκινήσουμε με μια δικαιοσυγκριτική διερεύνηση των νομοθετημένων εννοιών του καταναλωτή, εστιάζοντας όχι τόσο στις εννοιολογικές διαφορές εντός της ελληνικής νομοθεσίας αλλά κυρίως στις διαφορές μεταξύ της εθνικής και της διεθνούς και κοινοτικής έννομης τάξης, ακολουθούμενη προς επίρρωση της και από νομολογικά παραδείγματα και στη συνέχεια θα αποπειραθούμε να φωτίσουμε το ζήτημα της ρυθμιστικής εμβέλειας του ορισμού από ποικίλες οπτικές γωνίες. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού εξετάζουμε τις διαστάσεις του δεδομένου ζητήματος τόσο από την σκοπιά της πολιτικής ανάλυσης όσο και από την οικονομική σκοπιά αυτού.

5.2 Δικαιοσυγκριτική Προσέγγισης της έννοιας του καταναλωτή

Η σύγκριση συνιστά νοητικό εργαλείο όλων των επιστημονικών κλάδων με το οποίο επιχειρείται η συγκέντρωση και αντιπαραβολή επιστημονικών αντικειμένων με σκοπό τον καθορισμό των μεταξύ τους σχέσεων.¹⁰⁰ Πιο συγκεκριμένα στο πεδίο του Δικαίου η συγκριτική μέθοδος έχει διπλή στόχευση : αφενός επιδιώκεται η επισήμανση των ομοιοτήτων και των διαφορών μεταξύ δύο ή περισσότερων έννομων τάξεων είτε ως σύνολα -«μάκρο-συγκριτική», είτε αναφορικά με συγκεκριμένο νομικό ζήτημα - «μικρο-συγκριτική», αφετέρου αναζητάται τα αίτια που δημιουργούν τις ως άνω ομοιότητες και διαφορές. Η μέθοδος της μικρο-συγκριτικής νομικής έρευνας που στη παρούσα πραγματεία μας ενδιαφέρει δεν αρκείται κανονικά σε μια απλή περιγραφική αποτύπωση των εξωτερικών γνωρισμάτων των υπό σύγκριση τιθέμενων κανόνων δικαίου, αλλά αντίθετα επεκτείνεται και σε μελέτη της

---

¹⁰⁰ Χ. Δεληγιάννη- Δημητράκου(1997), Εισαγωγή στο Συγκριτικό Δίκαιο. Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.21

λειτουργίας τους στα πλαίσια όλου του δικαιοκτικού, πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος καθεμιάς από τις συγκρινόμενες έννομες τάξεις.¹⁰¹

5.2.1 Εννοιολογικές διαφορές σε διεθνή, εθνικά και κοινοτικά νομοθετήματα

1. Το ζήτημα της προστασίας ή μη του επαγγελματία ως καταναλωτή

Ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα που έχουν απασχολήσει το νομικό κόσμο σχετικά με την έννοια του καταναλωτή είναι η συνάρτηση και η επίδραση της επαγγελματικής ιδιότητας ενός προσώπου σε σχέση με την προστασία που μπορεί να λάβει δυνάμει των νομικών κειμένων προστασίας των καταναλωτών. Όπως ήδη έχουμε διαπιστώσει από την παρούσα μελέτη, αναφορικά με το ερώτημα αν η επαγγελματική δραστηριότητα του προσώπου ή ο επαγγελματικός χαρακτήρας της συναλλαγής που συνάπτει πρέπει να αποκλείουν την προστασία του ως καταναλωτή, έχουν διατυπωθεί νομοθετικά σχεδόν όλες οι νοητά δυνατές θέσεις, καθεμία από τις οποίες οδηγεί σε διαφορετικής έκτασης πλαίσιο προστατευόμενων προσώπων. Θα δούμε λοιπόν κάποιες από τις τάσεις που επικρατούν ή έχουν επικρατήσει κατά καιρούς σε έτερες της ελληνικής έννομες τάξεις .

Το καταργηθέν γερμAbzG της 21.5.1984 όριζε ότι από την προστασία των προσώπων που αποκτούν αγαθά καταβάλλοντας το τίμημα με δόσεις (μη ρητή δηλαδή αναφορά σε «καταναλωτή» αλλά συνιστώντας ουσιαστικά το πρόδρομο της γερμανικής νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών) εξαιρείται μονάχα ο καταχωρημένος στα βιβλία του μητρώου εμπόρων έμπορος θέτοντας λοιπόν τοιουτοτρόπως ένα κύκλο προστασίας αρκετά ευρύ. Άλλοι πάλι νόμοι εξαιρούν της προστασίας όχι μόνο τον τύποις αλλά και τον εκ τοις πράγμασι έμπορο αλλά και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ν.π.δ.δ.), περιορίζοντας έτσι το πεδίο προστασίας, όπως η αρχική διατύπωση της παραγράφου 24 I του γερμανικού νόμου για τους όρους συναλλαγών -AGBG- που εξαιρούσε από ένα μέρος της προστασίας τα ν.π.δ.δ και καθώς και τον έμπορο μόνον όμως για τις πράξεις άσκησης του εμπορικού του επαγγέλματος. Η εξαίρεση αυτή του εμπόρου ερείδεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των αμφιμερώς εμπορικών συναλλαγών για ευελιξία για αυξημένη υπευθυνότητα αναφορικά με τον υπολογισμό των κινδύνων αλλά και αυξημένη εμπιστοσύνη στις συμφωνούμενες πρακτικές. Αντίστοιχα η δικαιολογητική βάση για την εξαίρεση των ν.π.δ.δ αποδίδεται στην υφιστάμενη σε αυτά

---

¹⁰¹ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, 1,0 καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.15

σοβαρή υποδομή και οργάνωση και στην εκ μέρους τους τήρηση συλλογικών διαδικασιών διαφάνειας κατά τη διενέργεια των προμηθειών τους.

Όπως ήδη έχουμε αναλύσει η πλειονότητα των διεθνών, κοινοτικών και εθνικών νομοθετημάτων εξαιρούν από την προστασία κάθε πρόσωπο που προβαίνει σε συναλλαγές προς κάλυψη των αναγκών της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, σχηματίζοντας έτσι τον ορισμό που σε ευρωπαϊκό επίπεδο χαρακτηρίζεται σήμερα ως «κεντρικός πυρήνας της έννοιας του καταναλωτή». Το δικαιολογητικό θεμέλιο αυτού εντοπίζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όλων εν γένει των αμφιμερώς επαγγελματικών – όχι δηλαδή μόνον εμπορικών- συναλλαγών, τα οποία αμβλύνουν σε κάποιο βαθμό την ανάγκη προστασίας του επαγγελματικά προμηθευόμενου πελάτη.¹⁰² Τέτοιου είδους ορισμοί περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων στα ακόλουθα νομοθετήματα: Στη Σύμβαση της Χάγης του 1955, στο Ψήφισμα 543/17.5.1973 της Συμβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, στο άρθρο 13της Σύμβασης των Βρυξελλών της 27.09.1968 «για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις» που αντικαταστάθηκε από τα άρθρα 15 επ. του Κανονισμού 44/2001, στο άρθρο 2 της Οδηγίας 85/577 για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, στο άρθρο 1 παράγραφος 2 α της Οδηγίας 87/102 αναφορικά με την καταναλωτική πίστη, στο άρθρο 2 της Οδηγίας 94/47 για ζητήματα χρονομεριστικής μίσθωσης, στο άρθρο 2 παρ. 2 της Οδηγίας 97/7 για τις συμβάσεις από απόσταση, στο άρθρο 1 παρ.2 α της Οδηγίας 99/44 για ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών και στο άρθρο 2 περ. ε' της Οδηγίας 2000/31 για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

Έναν άλλου είδος περιορισμό συναντάμε σε νομοθετήματα όπου τίθεται ως προϋπόθεση αποζημίωσης σε περίπτωση ζημιάς αντικειμένου πέραν από τη χρήση του αντικειμένου αυτού για προσωπική χρήση ή κατανάλωση του ζημιωθέντος και το να είναι ο φύσει προορισμός του αντικειμένου για προσωπική χρήση ή κατανάλωση. Ο περιορισμός αυτός εδράζεται στην αποφυγή υπέρμετρης επιβάρυνσης των προμηθευτών από τις υψηλές ζημιογόνες συνέπειες της καταστροφής αντικειμένων επαγγελματικής χρήσης και στη δυνατότητα ασφάλισης που διαθέτει ο επαγγελματίας χρήστης, κατανέμοντας το ασφάλιστρο στο γενικότερο οικονομικό αποτέλεσμα της επιχείρησής του. Περιορισμούς αυτού του είδους

---

¹⁰²¹⁰² Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας*, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.15

συναντούμε λόγω χάριν στο άρθρο 9 β της Οδηγίας 85/374 και στην 1 | 2 του γερμανικού ProdHaftG.¹⁰³

Ωστόσο ενώ τα ως άνω νομοθετήματα αναφέρονται σε περιστολή , σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό του ορισμού, απαντώνται και τάσεις νομοθετικής διεύρυνσης του πλαισίου προστασίας. Πιο συγκεκριμένα σε ορισμένα έννομες τάξεις η εξαίρεση του επαγγελματία από την ομπρέλα προστασία των διατάξεων περί καταναλωτή απευθύνεται μόνο στους ελεύθερους επαγγελματίες, προστατεύοντας έτσι τον μισθωτό επαγγελματία που προμηθεύεται κάτι για την δουλεία του και αυτό συμβαίνει καθώς ο τελευταίος δεν διαθέτει τις αυξημένες δυνατότητες αυτοπροστασίας ούτε τα πλεονεκτήματα εκείνα που αμβλύνουν ή εξισορροπούν τις ανάγκες προστασίας του επαγγελματία πελάτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του παραπάνω συνιστά η παρ.6 I/α του γερμHWiG.

Μια ακόμη περίπτωση διεύρυνσής του πεδίου εφαρμογής των προστατευτικών διατάξεων βρίσκουμε στον ολλανδικό Αστικό Κώδικα του 1992. Με το άρθρο 235 αυτού παρέχεται στην επιχείρηση που δεν υπερβαίνει ένα ορισμένο μέγεθος η δυνατότητα επίκλησης της καταχρηστικότητας γενικών όρων συναλλαγών σύμφωνα με την γενική ρήτρα 233 του ίδιου νόμου. Αντιστοίχως και ο φινλανδικός νόμος του 1994 για τις ασφαλιστικές συμβάσεις προστατεύει την μικρή επιχείρηση ως καταναλωτή.¹⁰⁴ Με τον τρόπο αυτό ο προστατευτικός μανδύας επεκτείνεται και στον μικρέμπορο ή στον μικροεπαγγελματία που ενεργεί στα πλαίσια της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Η ανάγκη προστασίας του μικροεπαγγελματία εμφανίζεται εντονότερη όταν υπάρχει κάποιος βαθμός εξάρτησης του από τη μεγάλη επιχείρηση όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τον λήπτη της δικαιόχρησης στη σύμβαση franchising.

Μια διόλου αμελητέα διεύρυνση του κύκλου προστασίας είναι εκείνη που ορίζει η αποδοχή καθενός ως καταναλωτή αρκεί να είναι ο τελικός αποδέκτης των αγαθών, διεύρυνση που υιοθετείται από τον ν. 2251/1994 μέχρι την τροποποίηση του 4512/2018 όπως ήδη αναλύσαμε εκτενώς ανωτέρω. Παράλληλα σε ακόμη πιο διευρυμένο κύκλο προσώπων παρέχουν μέρος της προστασίας τους άλλα νομοθετήματα, όπως η παρ.24 II του προϊσχύσαντος γερμAGBG και ήδη η νέα παρ.310 I 2 BGB n.F οι οποίες επεκτείνουν την προστασία της γενικής ρήτρας για τον έλεγχο των καταχρηστικών όρων γενικών συναλλαγών και στον ενδιάμεσο έμπορο ή επαγγελματία που προωθεί περαιτέρω στην αγορά τα

---

¹⁰³ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, I,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.31-32

¹⁰⁴ Βλ. σχετικά WILHELMSSON, Entwicklung im finnischen VerbraucherR, Vur 1995, 434 DAMM, VersR 1999, 134, σημ.54

αποκτώμενα από αυτόν αγαθά ή ενσωματώνει τις αποκτώμενες υπηρεσίες στο επαγγελματικό του αποτέλεσμα. Η επέκταση αυτή αποδίδεται στην επίγνωση ότι το γεγονός ότι ο επαγγελματίας πελάτης βρίσκεται συνήθως σε καλύτερη θέση διαπραγματευτικά απ' ότι ο απλός καταναλωτής, δεν σημαίνει απαραίτητων ότι ο πρώτος αποκλείεται να βρεθεί σε σχέση διαπραγματευτικής μειονεξίας με τον δικό του προμηθευτή, διατρέχοντας μάλιστα τον κίνδυνο πολύ δυσμενέστερων επιπτώσεων λόγω της κατά κανόνα μεγαλύτερης αξίας του αντικειμένου μιας συναλλαγής που είναι αμφιμερώς επαγγελματική. Χαρακτηριστικό της ευρείας αναγνώρισης αναγκών προστασίας και στον αποκτώντα προϊόντα ή υπηρεσίες που έχουν άμεση σύνδεση με τον επάγγελμα είναι το υψηλό ποσοστό υποθέσεων αμφιμερώς επαγγελματικών συμβάσεων, ρήτρες των οποίων ελέγχονται από τα γερμανικά δικαστήρια.¹⁰⁵

Φτάνοντας στο τέλος λοιπόν της αναδρομής σχετικά με το αν ο επαγγελματικός χαρακτήρας της συναλλαγής ή η επαγγελματική ιδιότητα του προσώπου πρέπει να του στερούν την ειδική προστασία του καταναλωτικού δικαίου, διαπιστώνουμε ότι οι ίδιοι οι νομοθέτες τοποθετούνται στο ζήτημα αυτό με μια κλίμακα θέσεων που ποικίλουν από το ένα έως το άλλο άκρο, ενίοτε όχι μόνον ανάλογα με το εκάστοτε υπό ρύθμιση θέμα αλλά και μέσα στα πλαίσια του ίδιου ζητήματος ρύθμισης.

II. το ζήτημα του νομικού προσώπου ως καταναλωτή

Το ζήτημα της προστασίας ή μη του νομικού προσώπου ως καταναλωτή είναι ακόμη ένα σημείο στο οποίο διίστανται οι θεσμοθετημένες θέσεις των επιμέρους εννόμων τάξεων.¹⁰⁶ Αρνητικά τοποθετούνται μεταξύ άλλων οι Οδηγίες 85/577 για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, 87/102 για την καταναλωτική πίστη, 93/13 για τις καταχρηστικές ρήτρες, 94/47 για τις χρονομεριστικές μισθώσεις, η Οδηγία 2000/31 για το ηλεκτρονικό εμπόριο, η Οδηγία 2002/65 για την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, ο γενικός ορισμός του καταναλωτή στην νέα παρ.13 του γερμBGB n.F, το άρθρο 24 α του προισχύαντος γερμAGBG, οι αγγλικές Unfair Terms Regulations και το άρθρο 2 β της ελληνικής ΚΥΑ Φ-1 983/1991 κλπ.

Καταφατική ωστόσο τοποθέτηση επί του θέματος εκτός του άρθρου 1παρ.4 α του δικού μας ν.2251/1994 συναντούμε μεταξύ πολλών και στο άρθρο 1 παρ.7 του βελγικού «Loi sur les pratiques du commerce et sur l' information et la protection du consommateur» του

---

¹⁰⁵ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.49-50

¹⁰⁶ Ι.Καρακώστας (2002), Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη,σελ.50/1

1991, το άρθρο 1 παρ.3 του ισπανικού νόμου για την προστασία των καταναλωτών , το Ψηφισμα 543/1973 της Συμβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, η Οδηγία 84/450 για την παραπλανητική διαφήμιση κλπ.¹⁰⁷

Οι θιασώτες του αποκλεισμού των νομικών προσώπων από τον κύκλο των προστατευόμενων επικαλούνται τη μειωμένη, σε σύγκριση με τα φυσικά πρόσωπα, εμφάνιση αξιων προστασίας καταστάσεων. Τα νομικά πρόσωπα «κατά τεκμήριο προσφέρουν σαφώς περιορισμένο πεδίο παρενόχλησης ή αιφνιδιασμού, είναι λιγότερο επιρρεπή στην παρόρμηση και σε κάθε περίπτωση η απόφασή τους για την προμήθεια αγαθών ή υπηρεσιών λαμβάνεται με γνώση και ύστερα από συλλογικές, πάντως ελεγχόμενες διαδικασίες»¹⁰⁸-όπως έχει ήδη αναφερθεί και ανωτέρω. Το επιχείρημα ωστόσο αυτό δεν ισχύει στις περιπτώσεις του μικρού μεγέθους προσωπικών εταιρειών όπως οι οικογενειακές επιχειρήσεις αλλά ούτε στις μονοπρόσωπες ΕΠΕ που κατά κανόνα ιδρύονται για φορολογικούς σκοπούς δίχως να διαθέτουν κάποια ιδιαίτερη οργανωτική υποδομή, δηλαδή οι αποφάσεις λαμβάνονται ουσιαστικά και πάλι από ένα πρόσωπο, τον ουσιαστικό φορέα της επιχείρησης. Αξίζει να αναφερθεί προς επίρρωση του παραπάνω σκεπτικού ότι το Γαλλικό Ακυρωτικό αναγνώρισε ως καταναλωτή μια εταιρεία η οποία προμηθεύτηκε προϊόν (σύστημα συναγερμού) άσχετο με την δραστηριότητά της (μεσιτεία ακινήτων), διότι υπό αυτές τις συνθήκες η εν λόγω εταιρεία τελούσε στην ίδια κατάσταση άγνοιας σχετικά με την συγκεκριμένη συναλλαγή, όπως και οποιοσδήποτε άλλος καταναλωτής.

III. το ζήτημα του αγοραστή ή χρήστη ακινήτων ως καταναλωτή

Και στην περίπτωση αυτή παρατηρούμε διαφορές μεταξύ των νομοθετημένων θέσεων. Ο ν.2251/1994 κάνει λόγο για «προϊόντα και υπηρεσίες» μόνο στον εισαγωγικό του ορισμό σε αντίθεση με τον προγενέστερό του ν.1961/1991 που στον ορισμό του καταναλωτή περιελάμβανε «την απόκτηση ή τη χρησιμοποίηση .....ακινήτων πραγμάτων». Ταυτόχρονα το άρθρο 3 παρ. 2 α της Οδηγίας 85/577 για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, όπως και τα άρθρα 3παρ. 7β Ν.2251/1994 εξαιρούν από την προστασία τις συμβάσεις που αφορούν άλλα δικαιώματα σχετικά με τα ακίνητα. Η Οδηγία 99/44 κατέληξε να ορίζει ως καταναλωτικό αγαθό μόνον το «ενσώματο κινητό πράγμα» αφήνοντας όμως ερωτηματικά για την τύχη των κινητών που εκποιούνται ως παραρτήματα των ακινήτων, όπως τζάκια ή έπιπλα κουζίνας ή λουτρού.

¹⁰⁷ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.53-54

¹⁰⁸ Γ.Μιχαλόπουλος (1993)- Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.52

Από την άλλη στο πεδίο προστασίας του γαλλικού Code de la Consommation εμπίπτουν και οι δικαιοπραξίες που αφορούν ακίνητα.

Από αξιολογική σκοπιά ο λόγος που εξαιρούνται σε πλείονα νομοθετήματα, μερικά μόνο εκ των οποίων αναφέρθηκαν ως άνω, οι αφορώσες ακίνητα δικαιοπραξίες έγκειται προφανώς στο γεγονός ότι οι συναλλαγές αυτές έχουν φύσει τέτοια σπουδαιότητα ώστε να προκαλούν ιδιαίτερη προσοχή και περίσκεψη στον εν δυνάμει καταναλωτή, ο οποίος μπορεί έτσι να αυτόπροστατεύεται. Ο μη συχνός χαρακτήρας των σχετικών συμβάσεων, η μεγάλη οικονομική αξία του αντικειμένου καθώς και η τήρηση συμβολαιογραφικού τύπου (εκτός της μισθώσεων που γίνεται μόνο κατ' εξαίρεση βλ.ΑΚ 618) αποτελούν από μόνο τους εγγύηση για την ωριμότητα και την σοβαρότητα της απόφασης του καταναλωτή. Οι περιπτώσεις δηλαδή παρορμητικής και απερίσκεπτης δράσης του καταναλωτή ελαχιστοποιούνται λόγω των ανωτέρων.¹⁰⁹

Παρ' όλα αυτά η σκέψη αυτή παύει να συνιστά επαρκή δικαιολογία στην περίπτωση συμβάσεων μικρότερης αξίας και μάλιστα σε αυτές που δεν υπόκεινται σε τύπο, όπως η πλειονότητα των μισθώσεων. Σε τέτοιες λοιπόν περιπτώσεις τίποτα δεν αποκλείει την ανάπτυξη αιφνιδιαστικών ή αδιαφανών μεθόδων συναλλακτικής προσέγγισης των καταναλωτών ή προσπάθειες αδιαπραγμάτευτης επιβολής δυσμενών όρων σε αυτούς. Με αυτό το σκεπτικό ο Γερμανός νομοθέτης εξαιρεί ρητά στην παρ.312 III 3 BGB n.F. από την προστασία μόνον τις υποκείμενες σε συμβολαιογραφικό τύπο συμβάσεις. Τέλος το ΔΕΚ στην υπόθεση Travel Vac αρνήθηκε να περιοριστεί στη γραμματική διατύπωση της Οδηγίας 85/577, που εξαιρεί από την προστασία τις συμβάσεις που αφορούν ακίνητα και δέχθηκε την εφαρμογή των διατάξεων και επί της χρονομεριστικής μίσθωσης ακινήτου συναφθείσης κατά τη διάρκεια εκδρομής που οργάνωσε ο προμηθευτής -εκτός δηλαδή του εμπορικού καταστήματος. Το σκεπτικό της απόφασης αυτής του ΔΕΚ είναι ότι η χρήση ενός ακινήτου από κοινού με άλλους καθιστά απλώς ένα από τα στοιχεία της σύμβασης, της οποίας το αντικείμενο συνίσταται στην παροχή και άλλων τουριστικής φύσεως υπηρεσιών, ο αποδέκτης των οποίων εξακολουθεί να εμφανίζει αμείωτη ανάγκη προστασίας.¹¹⁰

---

¹⁰⁹ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.59

¹¹⁰ ΔΕΚ της 22.4.1999 (Travel Vac/Sanchis)

5.2.2 Τα αίτια της αδυναμίας μιας ενιαίας και αξιολογικά συνεπούς οριοθέτησης του πεδίου προστασίας

Δεδομένων των διαφορών που βλέπουμε τόσο στις επιμέρους διατάξεις της αυτής έννομης τάξης αναφορικά με το καθορισμό των προσώπων που χρήζουν προστασίας ως καταναλωτές όσο και διαφορές μεταξύ εννόμων τάξεων σε ένα και αυτό ζήτημα ρύθμισης διαπιστώνουμε την αδυναμία ενός ενιαίου για όλα τα ζητήματα καθορισμό των λόγων παροχής έννομης προστασίας και εν γένει την αδυναμία των νομοθετημένων εννοιών του καταναλωτή να οριοθετήσουν με αξιολογική συνέπεια τις πραγματικές ανάγκες προστασίας. Πίσω από τις διαφορές αυτές βέβαια υπάρχει αδιαμφισβήτητος λόγος και αντίλογος, με ουσιαστικά επιχειρήματα αμφιμερώς, καθώς και διαφορές δικαιοπολιτικών αντιλήψεων οι οποίες αφορούν στο είδος την ένταση και στα μέσα κάλυψης των αναγκών αυτών. Οπότε είναι ιδιαιτέρως σημαντικό να αναζητήσει κανείς τα αίτια αυτής της συνεχούς ταλάντευσης της έννοιας του καταναλωτή μεταξύ διαστολής και συστολής αυτής.¹¹¹

Ένα από τα αίτια αυτά αποτελεί ο εννοιολογικός χαρακτήρας των νομοθετημένων οροθετικών γνωρισμάτων. Τα κριτήρια που χρησιμοποιούν οι περισσότερες νομοθέτες για τον καθορισμό της έννοιας του καταναλωτή μπορούν να διακριθούν σε α) υποκειμενικά -ήτοι στο τι πρέπει να είναι ή να μην είναι ένα πρόσωπο (π.χ φυσικό πρόσωπο, μη επαγγελματίας)- και β) αντικειμενικά – δηλαδή στο τι πρέπει να κάνει ή να μην κάνει το ορισθέν αυτό πρόσωπο (π.χ τελικός αποδέκτης αγαθών)ή στο τι πρέπει να συμβαίνει ή να μην συμβαίνει. Επιπροσθέτως η πλειονότητα των σχετικών νομοθετημάτων θέτουν ως κρίσιμη παράμετρο για την απόφαση ένταξης στο κύκλο προστασίας την έννοια του προμηθευτή ακόμη και αν δεν είναι σε πολλές περιπτώσεις απαραίτητη η σύναψη σύμβασης μαζί του για την απόδοση της ιδιότητας του καταναλωτή. Για τον καθορισμό της έννοιας του προμηθευτή χρησιμοποιούνται αντίστοιχα γνωρίσματα με αυτά του καταναλωτή διακρινόμενα δηλαδή σε υποκειμενικά και αντικειμενικά. Βλέπουμε λοιπόν ότι η ρυθμιστική εμβέλεια της έννοιας του καταναλωτή συμπροσδιορίζεται από τον εκάστοτε ορισμό του προμηθευτή. Ορισμένες λοιπόν φορές ανεπιεικείς περιορισμοί του κύκλου προστασίας οφείλονται ακριβώς στην ατελή νομοθετική ρύθμιση της έννοιας του προμηθευτή. Παραδείγματος χάριν στην Οδηγία 90/314 για τα οργανωμένα ταξίδια -όπως μεταφέρθηκε στην εθνική έννομη τάξη με το ΠΔ 339/1996- ως προμηθευτής- διοργανωτής ορίζεται το πρόσωπο εκείνο το οποίο ασχολείται με το συγκεκριμένο είδος υπηρεσιών κατ' επάγγελμα και μη ευκαιριακά. Ως απόρροια αυτού όμως

---

¹¹¹ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.64*

στερούνται προστασίας λόγου χάριν οι σπουδαστές που συμμετέχουν σε εκδρομή διοργανωθείσα από το σχολείο τους.

Πέραν όμως των βασικών οριοθετικών γνωρισμάτων των ορισμών του καταναλωτή ή του προμηθευτή, το πεδίο προστασίας καθορίζεται και από έτερα ειδικότερα γνωρίσματα που καταγράφονται σε επιμέρους διατάξεις όπως για παράδειγμα στο άρθρο 2 παρ.10 του ν.2251/1994 με το γνώρισμα της «έλλειψης ατομικής διαπραγματεύσεως» ή στο άρθρο 4 παρ. 1 με το γνώρισμα της «χρησιμοποίησης τεχνικής επικοινωνίας από απόσταση».¹¹²

Κύριος στόχος όλων των ως άνω ευκρινών γνωρισμάτων είναι η εννοιολογική οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής της εκάστοτε προστατευτικής ρύθμισης για λόγους ασφάλειας δικαίου, ήτοι προβλεψιμότητας και ελεγχιμότητας της δικαιοδοτικής κρίσης. Ωστόσο κανένα από τα οριοθετικά αυτά γνωρίσματα δεν αναφέρεται με άμεσο τρόπο στις πραγματικές ανάγκες προστασίας των κοινωνιών του δικαίου. Για παράδειγμα το εάν κάποιος είναι «τελικός αποδέκτης» των αποκτώμενων από αυτόν αγαθών δε σημαίνει άνευ ετέρου ότι αυτός είναι και άξιος προστασίας. Για να αποκτήσει αξιολογική βαρύτητα το εννοιολογικό αυτό γνώρισμα πρέπει να αναγνωρισθεί πίσω από αυτό τουλάχιστον μια άξια προστασίας κατάσταση, όπως είναι η απόσταση γνώσης και εμπειρίας που χωρίζει την μεμονωμένη ερασιτεχνική απόκτηση αγαθών από την συχνά επαναλαμβανόμενη επαγγελματική ενασχόληση με το ίδιο ζήτημα. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι τα εύληπτα και ευχερώς διαπιστώσιμα εξωτερικά γνωρίσματα που χρησιμοποιούνται στα διάφορα νομοθετήματα για να οριοθετήσουν το πεδίο εφαρμογής των προστατευτικών διατάξεων, στην πραγματικότητα υποκαθιστούν ή εκπροσωπούν ορισμένες άξιες προστασίας καταστάσεις ή σηματοδοτούν την ανυπαρξία ή την άμβλυση τέτοιων καταστάσεων. Η ουσιαστική αποτίμηση της βαρύτητας των καταστάσεων αυτών σε συνδυασμό με τις ενδεχόμενες δικαιοτεχνικές επιδιώξεις της έννομης τάξης (ασφάλεια δικαίου, ασφάλεια συναλλαγών κλπ) είναι τα βασικότερα στοιχεία που συμβάλουν στη διαμόρφωση της αξιολογικής εκτίμησης με την οποία θα αιτιολογηθεί η έννομη συνέπεια του εκάστοτε προστατευτικού κανόνα.

Πέραν ωστόσο των εννοιών των γνωρισμάτων αυτών ένας ακόμη λόγος που συμβάλει στην μη επίτευξη μιας ενιαίας οριοθέτησης του πεδίου προστασίας είναι και η διαφοροποίηση ως προς το ποιες καταστάσεις θα κριθούν άξιες προστασίας αναλόγως το υπό ρύθμιση ζήτημα. Οι παρατηρούμενες δηλαδή εντός μιας έννομης τάξης μεταξύ νομοθετημένων οριοθετικών

---

¹¹² Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.67*

γνωρισμάτων ανάλογα με το εκάστοτε ζήτημα που τίθεται υπό ρύθμιση, οφείλονται κατά βάση στις διαφορετικές καταστάσεις ή στη διαφορετική ένταση ή σύρρευση των καταστάσεων που αξιώνουν προστασία σε έκαστο από τα επιμέρους ζητήματα. Χαρακτηριστικό είναι ότι το εγχείρημα μεταφοράς της ratio ενός ρυθμιστικού ζητήματος σε άλλο ρυθμιστικό ζήτημα δεν οδηγεί κατά κανόνα σε επιτυχείς λύσεις. Ακόμη και όταν δεν υπάρχει διαφορά στον ορισμό του καταναλωτή μεταξύ δύο διαφορετικών ζητημάτων ρύθμισης αυτό δεν συνεπάγεται με το ότι και το πεδίο εφαρμογής των δύο ρυθμίσεων θα είναι το ίδιο. Η ρυθμιστική εμβέλεια της έννοιας του καταναλωτή δεν καθορίζεται μόνο από το σχετικό ορισμό αλλά συμπροσδιορίζεται εξίσου και από την ακολουθούσα ρύθμιση, η οποία περιλαμβάνει κάθε φορά διαφορετικά ειδικότερα γνωρίσματα, διαφορετικές εξαιρέσεις και κυρίως διαφορετικές έννομες συνέπειες.¹¹³

Δεν είναι συνεπώς ορθό, μετά από αυτά, να γίνεται λόγος για μια ενιαία έννοια του καταναλωτή όποτε δεν είναι συνετή μια περαιτέρω προσπάθεια αναζήτησής αυτής. Δεν πρόκειται δηλαδή κάθε φορά για την προστασία του ίδιου κύκλου προσώπων και συναλλαγών αλλά για την εκάστοτε εύλογη κάλυψη ποικίλων αναγκών προστασίας που προκαλούνται από ποικίλες καταστάσεις όπως για παράδειγμα από έλλειψη ενημέρωσης, από βιασύνη ή παρορμητικότητα, από αιφνιδιασμό, από επισφαλή τρόπο εξέτασης του προϊόντος πριν την αγορά αυτού, από έκθεση σε ιδιαίτερους και δύσκολα αποφευκτοί κίνδυνοι, από μονομερή επηρεασμό της δικαιοπρακτικής βούλησης, από έλλειψη εναλλακτικών λύσεων κλπ. Το ίδιο πρόσωπο δηλαδή μπορεί άλλοτε να είναι άξιο προστασίας και άλλοτε όχι.

5.2.3 Συμπεράσματα

Δεδομένων όλων όσων εκτέθηκαν αντιλαμβανόμαστε ότι ο όρος «καταναλωτής» συνιστά ένα εξαιρετικά γενικευμένο, και ως εκ τούτου εύκολα υποκείμενο σε αξιολογικές ανακολουθίες, γνώρισμα που αποπειράται να εκπροσωπήσει μια σειρά καταστάσεων άξιων προστασίας. Τοιουτοτρόπως η υπαγωγή ενός προσώπου στην εκάστοτε νομοθετικά θεσμοθετημένη έννοια του καταναλωτή αφενός απαλλάσσει τον αιτούμενο από την ανάγκη απόδειξης της συνδρομής των καταστάσεων αυτών και επομένως διευκολύνεται η παροχή προστασίας, αφετέρου η μερική αναντιστοιχία της εκάστοτε χρησιμοποιούμενης έννοιας προς

---

¹¹³ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.70

τις πραγματικές ανάγκες προστασίας επιτρέπει την δημιουργία αξιολογικών αντινομιών και την κριτική της θεωρίας άλλοτε για υπερβολικά διευρυμένο κύκλο προστασίας και άλλοτε για εξαιρετικά περιορισμένο. Το φαινόμενο αυτό χρήζει ανάλογα είτε διασταλτικής είτε συσταλτικής ερμηνείας, είτε από τον ίδιο τον νομοθέτη είτε -στη κλίμακα που αυτό επιτρέπεται- από τον δικαστή με βάση τους παραδεκτούς κανόνες της ερμηνείας ή της περαιτέρω διάπλασης ή και μετάπλασης του δικαίου, όπως άλλωστε επιτάσσει και η αρχή της ίσης αντιμετώπισης των ομοίων¹¹⁴ αξιολογικών καταστάσεων που απορρέει από θεμελιώδη συνταγματική αρχή του Κράτους Δικαίου.

5.3 Πολιτική Θεώρηση της Προστασίας του Καταναλωτή

5.3.1 Εισαγωγικά

Η σχέση μεταξύ Πολιτικής και Δικαίου χαρακτηρίζεται από την συνύπαρξη δύο οριακών κατευθύνσεων με την πρώτη να δίνει έμφαση στις πολιτικές επιδιώξεις μεταχειριζόμενη εργαλειακά το δίκαιο και τη δεύτερη να προτάσσει το νομικό δόγμα κατατείνοντας στην προς αυτό εφαρμογή των πολιτικών στόχων, παραβλέποντας βέβαια ότι και το δίκαιο διαμορφώνεται από το Κράτος και άρα την πολιτική σφαίρα. Όπως είναι αναμενόμενο οι δύο αυτές κατευθύνσεις οδηγούν σε αντικρουόμενα στην πράξη αποτελέσματα. Η μεν Πολιτική παραδείγματος χάριν μπορεί να εκτιμά ότι σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή υπάρχει ανάγκη προσέλκυσης νέων επενδύσεων για τόνωση της εθνικής οικονομίας και διασφάλιση θέσεων εργασίας και ως εκ τούτου να επιζητεί τη χαλάρωση ορισμένων επαχθών για τον εργοδότη, προστατευτικών μέτρων της εργατικής νομοθεσίας. Από την άλλη ωστόσο πλευρά το Δίκαιο, ως σύνολο αξιολογικών εκτιμήσεων, είναι πιθανόν να υποδεικνύει ότι στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία το επίπεδο της νομοθετικής προστασίας των εργαζομένων στη χώρα είναι ανεπαρκές, μη δεχόμενο έτσι την χαλάρωση του ή και αντιθέτως επιδιώκοντας περαιτέρω ενίσχυση αυτού. Δυνατόν όμως είναι και το αντίθετο, δηλαδή η περίπτωση ενός πολιτικού που αξιοποιεί την προστασία των εργαζομένων αποκομίζοντας τα σχετικά εκλογικά οφέλη ενώ ο

---

¹¹⁴ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, 1,0 καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.76

θεωρητικός του Δικαίου να κρίνει ότι ενδεχόμενη ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων θα επέφερε καίριο πρήγμα στην ιδιωτική πρωτοβουλία.¹¹⁵

Ως απότοκο αυτό καταλαβαίνουμε ότι δεν είναι ενδεδειγμένη η αποκλειστική επιδίωξη οποιασδήποτε από τις δύο παραπάνω κατευθύνσεις αλλά ορθότερη εμφανίζεται η ενδιάμεση αντίληψη που υποστηρίζει την αμφίδρομη σχέση μεταξύ Πολιτικής και Δικαίου.¹¹⁶ Η λειτουργία της κοινωνίας εδράζεται σε συνθέσεις συμφερόντων, όπου η ικανοποίηση της μιας πλευράς ενδέχεται να θίγει ανεπίτρεπτα τα δικαιολογημένα συμφέροντα μιας άλλης ομάδας. Το Δίκαιο λοιπόν καθιστά το απαραίτητο φίλτρο για τον ομαλό μετασχηματισμό των διάφορων κοινωνικοπολιτικών και οικονομικών αιτημάτων σε ρυθμιστικούς κανόνες, δίχως η έννομη τάξη να διαταράσσεται από αξιολογικούς αιφνιδιασμούς και δίχως να τίθεται σε κίνδυνο η ασφάλεια των συναλλαγών.

5.3.2. Πολιτική και προστασία των καταναλωτών

Μετά τα μέσα του 20^{ου} αιώνα λόγω των κοινωνικοοικονομικών μετασχηματισμών που οφείλονταν στην τεχνολογική εξέλιξη και τις συνεπαγόμενες νέες μεθόδους παραγωγής άρχισε να αναδεικνύεται η αδυναμία δυνατοτήτων αυτοπροστασίας των συναλασσόμενων και να προτάσσεται, υπό την πίεση των θιγομένων, από την πολιτική σφαίρα το αίτημα προστασίας των καταναλωτών. Ο νομοθέτης φοβούμενος την διασάλευση του δικαικού συστήματος, καθυστέρησε να ανταποκριθεί στο σχετικό αίτημα, αφήνοντας την προστασία αυτή να διαμορφωθεί νομολογιακά μέσω των γενικών ρητρών του Αστικού Κώδικα με πολύ φτωχά αποτελέσματα. Η νομοθετική ανταπόκριση ξεκίνησε δειλά μόνον όταν η θεωρία άρχιζε να τονίζει ότι ένα Κράτος Δικαίου με κοινωνικό προσανατολισμό δεν δύναται για τον βασικό όγκο των συναλλαγών του, να δέχεται την περιορισμένη αποτελεσματικότητα μιας ρύθμισης που στηρίζεται μονάχα στην δικαστική εξειδίκευση των αόριστων νομικών εννοιών των γενικών ρητρών.¹¹⁷

Η διαπίστωση των νέων αναγκών και η εμφάνιση ενός ισχυρού καταναλωτικού κινήματος στις αστικές τάξεις οδήγησαν στον αναπροσανατολισμό της πολιτικής σφαίρας. Καίριας σημασίας ήταν το από 15.3.1962 διάγγελμα του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών

---

¹¹⁵ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.178-179

¹¹⁶ Βλ. Π.Κ.Σούρλας (1989)- *Η Διαπλοκή Δικαίου και Πολιτικής και η Θεμελίωση των Νομικών Κρίσεων*, Εκδόσεις Σάκκουλας *passim*

¹¹⁷ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.184

J.F. Kennedy προς το Κογκρέσο όπου διαπίστωνε ότι η σημαντικότερη οικονομική ομάδα της χώρας, οι καταναλωτές, διέθεταν την ασθενέστερη εκπροσώπηση και ουσιαστικά δεν είχαν καμία συμμετοχή στη διαδικασία διαμόρφωσης των πολιτικών αποφάσεων για ζητήματα που τους αφορούσαν.¹¹⁸ Η αναγνώριση της μειονεκτικής αυτής θέσης των καταναλωτών οδήγησε και στη διαμόρφωση στη Γηραιά Ήπειρο ενός γενικού πολιτικού αιτήματος για προώθηση των συμφερόντων και εν γένει ενίσχυση της θέσης των καταναλωτών. Η πολιτική αυτή πίεση κατευθύνθηκε στην πλειονότητά της στην θέσπιση ειδικών νομοθετημάτων προστασίας των καταναλωτών επιτυγχάνοντας έτσι τους εκάστοτε πολιτικούς στόχους καταδεικνύοντας ωστόσο την διεκπεραιωτική φύση της θεσμικής αυτής διεργασίας και την συνακόλουθη δυσχέρεια οριοθέτησης της προστασίας των καταναλωτών. Ενίοτε δηλαδή η προστασία των καταναλωτών χρησιμοποιήθηκε στο μεγαλύτερο της βαθμό ως πολιτικό σύνθημα με ένα θεσμικό περιβάλλον που στάθηκε μάλλον αδιάφορο στην ομαλή και ουσιαστική ένταξη του νέου αυτού δικαικού κλάδου στην έννομη τάξη. Κατά τα λοιπά ωστόσο η Πολιτική και το Δίκαιο έρχονται σαφώς σε επαφή στο ζήτημα προστασίας των καταναλωτών μέσω της δεύτερης μορφής εκδήλωσης της Πολιτικής στον τομέα αυτό, δηλαδή μέσω των διαφόρων προγραμμάτων προστασίας των καταναλωτών.

Περί τα μέσα της δεκαετίας του εβδομήντα πράγματι τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη εμφάνιζαν διάφορα, αν και ετερογενώς ανεπτυγμένα τέτοια προγράμματα καταναλωτικής προστασίας. Χαρακτηριστικά οι χώρες της ρωμαϊκής οικογένειας είχαν εστιάσει στην πληροφόρηση του καταναλωτή και στην αντιμετώπιση ορισμένων αδιαφανών μεθόδων συναλλακτικής του προσέγγισης. Από την άλλη οι έννομες τάξεις της γερμανικής νομικής παράδοσης έδιναν πρωταγωνιστικό ρόλο στον έλεγχο των γενικών όρων συναλλαγών. Τέλος οι σκανδιναβικές χώρες είχαν ήδη διαμορφώσει ένα εξελιγμένο σύστημα κανόνων τόσο αναφορικά με την ασφάλεια των προϊόντων όσο και με την προστασία κάθε μορφής οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών με έμφαση στους θεσμούς του Συνηγόρου των Καταναλωτών και της συλλογικής προστασίας τους μέσω των ενώσεων καταναλωτών. Τα οργανωμένα προγράμματα προστασίας ακολούθησαν έπειτα και σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο κατατείνοντας στην παγίωση της πολιτικής προστασίας των καταναλωτών ως « πολιτική Δικαίου». Το κυριότερο πρόβλημα των διαφόρων προγραμμάτων αυτών ανευρίσκεται στην αντιφατικότητα που ενδεχομένως να εμφανίζουν μεταξύ τους τα επιμέρους συμφέροντα των μεμονωμένων καταναλωτών σε σχέση με συγκεκριμένες επιδιώξεις της Πολιτικής του Δικαίου, όπως η ενίσχυση του ανταγωνισμού ή η αύξηση του επιπέδου ασφαλείας των

---

¹¹⁸ Βλ. το κείμενο του διαγγέλματος στον v.HIPPEL, Verbraucherschutz(1986), 281, επ.

προϊόντων. Για παράδειγμα ο εργαζόμενος καταναλωτής έχει κατά κανόνα συμφέρον στην ανταγωνιστική επέκταση του ωραρίου λειτουργίας των καταστημάτων, για λόγους ευχερέστερης πρόσβασης στα αναγκαία αγαθά. Αντιθέτως ο συνταξιούχος καταναλωτής θα συνηγορεί μάλλον υπέρ ενός κρατικά πιο περιορισμένου ωραρίου, καθώς αυτό μειώνει το κόστος λειτουργίας άρα και την τιμή των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών.¹¹⁹

Η συνειδητοποίηση της αντιφατικότητας αυτής συμφερόντων μεταξύ μεμονωμένων καταναλωτών οδήγησε μια μερίδα της θεωρίας στην πρόταση αμφισβητήσεων ως προς τη σκοπιμότητα συγκρότησης μιας πολιτικής στον συγκεκριμένο κλάδο, δεδομένου ότι τα αποτελέσματά της θα συμφέρουν ένα μόνο τμήμα των καταναλωτών ενώ θα πλήττουν τους υπόλοιπους. Διαμορφώθηκε έτσι, μέσω των παραπάνω αμφισβητήσεων, ότι η μετάβαση από τα απλά πολιτικά προγράμματα προστασίας των καταναλωτών σε μια «Πολιτική Δικαίου» δεν δύναται να βασιστεί στην συνεκτίμηση όλων αδιακρίτως των συμφερόντων κάθε μεμονωμένου καταναλωτή, αλλά υπάρχει η ανάγκη αναζήτησης των καταστάσεων στις οποίες ευρισκόμενος ο κάθε καταναλωτής θα είναι άξιος προστασίας. Μια «πολιτική Δικαίου» άλλωστε δεν είναι ορθό να κατατείνει στην εξυπηρέτηση των εκάστοτε συμφερόντων ορισμένων αλλά θα πρέπει να είναι σε θέση να εξηγήσει τους αντικειμενικούς και άρα γενικευμένους λόγους δημιουργίας των έννομων ρυθμίσεων.¹²⁰

Στο επίπεδο της πολιτικής αναφορικά με την προστασία των καταναλωτών η αναζήτηση αυτών των αντικειμενικών και γενικών παραμέτρων προστασίας επιχειρήθηκε στις ακόλουθες κατευθύνσεις :

1) Η Φιλελεύθερη Πολιτική

Η πρώτη αυτή κατεύθυνση συνδέεται με την πολιτική που επιδιώκει την ύπαρξη ελάχιστου και υπολειμματικού κράτους έχοντας στο επίκεντρο την οικονομία της αγοράς με όσο το δυνατόν λιγότερες κρατικές παρεμβάσεις και ρυθμίσεις οι οποίες θα αντικαθίστανται από την λειτουργία του ανταγωνισμού. Μέσω του ομαλού ανταγωνισμού μεταξύ των προμηθευτών θα διασφαλίζονται οι συνθήκες που θα επιτρέπουν το να μην θίγονται τα συμφέροντα των καταναλωτών. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή ο ανταγωνισμός δεν λειτουργεί σωστά όταν υφίσταται «έλλειμμα πληροφόρησης», οπότε μόνο σε αυτές τις

---

¹¹⁹ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.184

περιπτώσεις οφείλει το Δίκαιο να παρεμβαίνει για την προστασία του καταναλωτή και μόνον με μέσα που ενισχύουν τη διαφάνεια της αγοράς, δηλαδή την αναγνώριση υποχρεώσεων πληροφόρησης που θα βαρύνουν τον προμηθευτή έναντι των εργαζομένων του. Το παραπάνω αποτελεί και το κυριότερο μειονέκτημα της παρούσας πολιτικής προσέγγισης δηλαδή η αντιμετώπιση του πληροφοριακού αυτού ελλείμματος ως αποκλειστικής κατάστασης άξιας προστασίας αγνοώντας κάθε άλλη παράμετρο για την προστασία των καταναλωτών.¹²¹

II) Η Κοινωνική Πολιτική

Η δεύτερη κατεύθυνση αυτή διακρίνεται σε επιμέρους τάσεις που όλες όμως αντιλαμβάνονται την δικαιοδική πολιτική ως εργαλείο άρσης κοινωνικών ανισοτήτων.¹²² Οι τάσεις αυτές έχουν ως κύριο άξονά τους αρχές του Κοινωνικού Κράτους Δικαίου που πρακτικά κατατείνουν στην προστασία του καταναλωτή ως οικονομικά ασθενέστερου μέλους της συναλλαγής. Ενδεικτικά ο N.Reich βάλλει κατά του φιλελεύθερου καταναλωτικού προτύπου χαρακτηρίζοντας τον καταναλωτή ως «υποχείριο της αγοράς» καθώς κάνει λόγο για χασματώδη διαφορά των οικονομικών του δυνατοτήτων σε σχέση με αυτές του προμηθευτή. Προτείνει ,προς επίτευξη της διόρθωσης των αποκλίσεων της αγοράς , μια ταξική πολιτική προστασίας που με κρατικές παρεμβάσεις και ευρεία θεσμοθέτηση αναγκαστικού δικαίου διατάξεων θα πρέπει να επιδιώκει στον έλεγχο τόσο των τιμών όσο και της διαφήμισης και του περιεχομένου των συμβάσεων και να ενισχύει την διαφάνεια της αγοράς και την δημιουργία αντίρροπης διαπραγματευτικής δύναμης μέσω των ενώσεων καταναλωτών.¹²³

Η κοινωνική αυτή προσέγγιση υπερβαίνει τον ασφυκτικό περιορισμό των μέσων προστασίας του φιλελεύθερου προτύπου – αποκλειστικά δηλαδή παροχή πληροφόρησης – εμφανίζει ωστόσο ένα πολύ βασικό μειονέκτημα: παραλείπει την αναζήτηση γενικότερης ισχύος καταστάσεων προστασίας και κατευθύνονται συλλήβδην στην προστασία μιας οριοθετικά ασαφούς τάξης ασθενέστερων προσώπων. Με τον τρόπο όμως αυτό ίσως η άλλη πλευρά επιβαρύνεται αδικαιολόγητα και δύναται να προκληθούν μη προβλέψιμες αντιδράσεις στο οικονομικό γίγνεσθαι. Επιπροσθέτως μια έτερη κριτική διάσταση που προβάλλεται από τους πολέμιους του «εναλλακτικού » αυτού προτύπου είναι το γεγονός ότι μια τέτοια προστασία μιας ευρείας τάξης προσώπων ως κοινωνικά ασθενέστερης συνεπάγεται πάντοτε

---

¹²¹ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, I,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας*, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.184

¹²² Βλ. Μελέτες για μια κριτική Θεώρηση του Δικαίου(1985) -

Α.Μανιτάκης,Π.Σούρλας,Κ.Μ.Σταμάτης,Ν.Reich,Κ.Ψυχοπαίδης, Εκδόσεις Σάκκουλας, passim

¹²³ N.Reich-*Markt und Recht*(1988), passim

με οικονομικό ή κοινωνικό κόστος, το οποίο σε τελική ανάλυση επιβαρύνει τα πρόσωπα της προστατευόμενης τάξης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, κάθε νέο γενικό μέτρο πρόνοιας υπέρ των εργαζομένων ενισχύει το αυξανόμενο λειτουργικό κόστος μιας επιχείρησης και οδηγεί επομένως σε μείωση του προσωπικού της η οποία για κάποιους συνεπάγεται με ανεργία. Το φαινόμενο αυτό χαρακτηρίζεται ως «προστασία των ασθενέστερων εις βάρος των ασθενέστατων».

Η κριτική αυτή που ασκείται δεν έχει βεβαίως ως στόχο την εκ των προτέρων εγκατάλειψη κάθε κοινωνικής επιδίωξης. Αντιθέτως σκοπός της κριτικής είναι η επισήμανση ότι η κοινωνική προστασία δεν αποτελεί πανάκεια, αλλά συχνά συνιστά κίνδυνο για τα συμφέροντα της ίδιας της προστατευόμενης τάξης.¹²⁴

III. Η πολιτική του «κατά περίπτωση» συγκερασμού συμφερόντων

Η τρίτη αυτή κατεύθυνση επικεντρώνεται στην πολιτική οικονομία της κατανάλωσης, δηλαδή στην διαδικασία της καθημερινής οικονομικής πρακτικής. Ωστόσο δεν προβαίνει σε αξιολογικές επιλογές με αποτέλεσμα να αδυνατεί να διακρίνει γενικότερης σημασίας παραμέτρους προστασίας, την ύπαρξη των οποίων μάλιστα αρνείται ρητά. Οι θιασώτες της κατεύθυνσης αυτής εστιάζουν στην υποτιθέμενη εγγενή απόκλιση των θέσεων των καταναλωτών μεταξύ τους το οποίο καθιστά μη δυνατή μια αποτελεσματική εκπροσώπηση των συμφερόντων τους. Για τον λόγο αυτό η πολιτική προστασίας των καταναλωτών θα πρέπει κατά αυτούς να κατευθύνεται στη διαμόρφωση μια ευρύτατης συμμετοχικής διαδικασίας με απώτερο στόχο την δημιουργία δικαίου « κατά περίπτωση».

Οι θέσεις αυτές επικρίνονται από το σύνολο σχεδόν της θεωρίας. Η ανάγκη επιβεβαίωσης των δικαιικών λύσεων από την καθημερινή πραγματικότητα της οικονομικής ζωής είναι μεν αδιαμφισβήτητη, όμως αυτό δεν σημαίνει και υποχρεωτική εγκατάλειψη κάθε απόπειρας συναγωγής γενικότερων εκτιμήσεων, εναρμονισμένων με το αξιολογικό σύστημα της έννομης τάξης. Αντιθέτως η δημοκρατική αρχή στα πλαίσια ενός Κράτους Δικαίου εξυπηρετείται μόνο με προβλέψιμες και ελέγξιμες δικαστικές κρίσεις, τέτοιες που να προωθούν το δίκαιο των λύσεων αφενός αλλά και την ασφάλεια δικαίου αφετέρου.¹²⁵

---

¹²⁴ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.193-201

¹²⁵ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.201-203

IV. Η πολιτική του δικαιπρακτικού αυτοκαθορισμού

Η τέταρτη κατεύθυνση, εκφραζόμενη από τον J.Drexel, έχει ως διαγνωστικό πεδίο τις «δυνατότητες δικαιπρακτικού αυτοκαθορισμού των καταναλωτών». Κατά αυτόν λοιπόν πρέπει να προωθούνται οι καταστάσεις που φέρνουν τον καταναλωτή στη καλύτερη δυνατή θέση για την πραγμάτωση των οικονομικών κατά κύριο λόγο, αλλά και των κοινωνικών, πολιτικών, οικολογικών και εν γένει προσωπικών επιλογών του. Ο δικαιπρακτικός αυτοκαθορισμός παρ' όλα αυτά, και κατά τον ίδιο τον Drexel, συνιστά μεν μια ιδιαίτερος σημαντική πηγή άντλησης ερεθισμάτων για την πολιτική της προστασίας των καταναλωτών, όχι όμως και την μοναδική καθώς παρεμβαίνουν και άλλες αξιολογικές παράμετροι όπως π.χ η αναγκαστική έκθεση του προσώπου σε κίνδυνο ή η διάψευση των δικαιολογημένων προσδοκιών του. Συνακόλουθα η κατεύθυνση αυτή αδυνατεί να εξηγήσει τη γέννηση της φιλοκαταναλωτικής νομοθεσίας στο σύνολό της. Επιπλέον αναφορικά με τον καθορισμό των άξιων προστασίας καταστάσεων εμφανίζεται προβληματική καθώς ενώ αρχικά τις δέχεται ,κατονομάζοντας ως μια από αυτές το έλλειμμα πληροφόρησης, στη συνέχεια εγκαταλείπεται κάθε περαιτέρω αναζήτηση με την σκέψη ότι οι καταστάσεις αυτές δεν εμφανίζονται πάντοτε σε όλους του καταναλωτές. Στρέφεται έτσι στην συναγωγή ενός ατομικού δικαιώματος για οικονομικό αυτοκαθορισμό του καταναλωτή, από το οποίο προσπαθεί στη συνέχεια να αντλήσει την ενδεδειγμένη κάθε φορά λύση, χάνοντας όμως τοιουτοτρόπως την ευκαιρία να εξετάσει μήπως οι άξιες προστασίας καταστάσεις δύναται να λειτουργήσουν στα πλαίσια ενός συστήματος συνεργαζόμενων μεταξύ τους παραμέτρων, όπου κρίσιμη για την απόφαση παροχής έννομης βοήθειας δεν θα είναι οπωσδήποτε η υποχρεωτική συνδρομή της μιας ή της άλλης κατάστασης αλλά η συνολική τους εικόνα.

V. Η Κοινοτική πολιτική

Τέλος βλέπουμε την κοινοτική πολιτική η οποία με την σειρά της θα μπορούσε να διακριθεί σε τρεις επιμέρους τάσεις. Η πρώτη εξ αυτών κατευθύνεται στην διασφάλιση του υψηλότερου δυνατού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών, προβλέποντας ότι οι προστατευτικές ρυθμίσεις δεν εμποδίζουν τα κράτη-μέλη να θεσπίζουν αυστηρότερα μέτρα - όπως εκφράζεται με το 153 παρ.3 ΣυνΘΕΚ), με το κίνδυνο να θεσπίσει μια πληθώρα προστατευτικών μέτρων για τους καταναλωτές απεμπολώντας δικαιολογημένα συμφέροντα της πλευράς των προμηθευτών.

Η δεύτερη τάση της κατεύθυνσης που προσεγγίζει η κοινοτική πολιτική εκφράζεται κατά κύριο λόγο με το άρθρο 94 ΣυνθεΚ το οποίο δεν επιτρέπει αποκλίσεις των εθνικών ρυθμίσεων από το περιεχόμενο των κοινοτικών Οδηγιών, ούτε προς τα πάνω αλλά ούτε προς τα κάτω. Το σκεπτικό πίσω από αυτήν την διάταξη είναι ότι η ύπαρξη διαφορετικών επιπέδων προστασίας των καταναλωτών στα επιμέρους κράτη- μέλη θα δημιουργούσε στρεβλώσεις στην λειτουργία του ανταγωνισμού και θα αποτελούσε πλήγμα για την λειτουργία της Εσωτερικής Αγοράς. Η δεδομένη αντίληψη συνεπάγεται με υποταγή των ουσιαστικών αναγκών προστασίας του καταναλωτικού κοινού στην πολιτική σκοπιμότητα της απρόσκοπτης λειτουργίας της Εσωτερικής Αγοράς.

Μια τελευταία και ενδιαμέση ,όπως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, τάση διαβλέπουμε στα άρθρα 95 παρ.3 και 153 παρ. 3 εδ.α' ΣυνθεΚ που επιχειρεί να συνδυάσει το υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών με την υλοποίηση της Εσωτερικής Αγοράς.¹²⁶

5.3.3 Συμπεράσματα

Ως απότοκο όλων όσων ως άνω εκτέθηκαν ότι πέραν από το έλλειμμα πληροφόρησης το οποίο ομόφωνα αναγνωρίζεται ως γενικής ισχύος παράμετρος που δημιουργεί άξια προστασίας κατάσταση, οι επιμέρους προσπάθειες της θεωρίας για συγκρότηση μέσω της πολιτικής θεώρησης ενός ευρύτερου συστήματος τέτοιων άξιων προστασίας καταστάσεων δεν τελεσφόρησαν. Αυτό οφείλεται, όπως είδαμε, άλλοτε στην αγκύλωση τους σε φιλελεύθερα ή κοινωνικά πολιτικοοικονομικά πρότυπα και άλλοτε στην παρανόηση της σχέσης μεταξύ Πολιτικής και Δικαίου, που οδήγησε σε μια κατά περίπτωση αναζήτηση λύσεων. Μια τέτοια όμως υποχρεωτική εμφάνιση όλων των κρίσιμων παραμέτρων σε εκάστη περίπτωση είναι αναγκαία μόνο σε αυστηρά οριοθετημένα δικαιοκτικά πεδία όπως αυτά των ποινικών αδικημάτων ή των εμπράγματων δικαιωμάτων. Αντίθετα σε πεδία εννοιολογικής χαλάρωσης, όπως στο επίμαχο, κρίσιμη είναι η ,χαρακτηριστική για την τυπολογική νομική σκέψη, συνολική εικόνα της εκτίμησης των παραμέτρων που πράγματι συντρέχουν κάθε φορά. Είναι δηλαδή σε αυτά τα πεδία αναγκαία η αναζήτηση κρίσιμων παραμέτρων για να εκπληρωθούν έτσι οι προϋποθέσεις του προβλέψιμου και του ελέγξιμου που απαιτεί το Κράτος Δικαίου.

---

¹²⁶ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας*, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.205-206

5.4. Οικονομική Θεώρηση της Προστασίας του Καταναλωτή

5.4.1. Εισαγωγικά

Οι οικονομικές δραστηριότητες αναπτύσσονται μέσα στο θεσμικό πλαίσιο που διαμορφώνεται από τους κανόνες Δικαίου. Η Οικονομική και η Νομική αναπτύχθηκαν ως χωριστές κοινωνικές επιστήμες που καθεμιά ασχολείται από διαφορετική οπτική γωνία με την συμπεριφορά του ανθρώπου. Η Οικονομική συνιστά μια οντολογική ή εμπειρική επιστήμη ενώ η Νομική μια δεοντολογική. Ωστόσο δεν υπάρχει απόλυτη στεγανότητα μεταξύ αυτών των δύο χαρακτηριστικών και με τα χρόνια φτάσαμε στην διεπιστημονική συνεργασία της Νομικής με την Οικονομική, μέσω της ανάπτυξης κοινών πεδίων μελέτης.

Η σύνδεση του Δικαίου με την Οικονομία, στο βαθμό που θα ασχοληθούμε στην παρούσα πραγματεία, έχει ως βάση την αναγνώριση ότι η οικονομική θεώρηση των δικαιοκτών φαινομένων αποτελεί σημαντική εκδήλωση τυπολογικής νομικής σκέψης. Έτσι στα πλαίσια της κάτωθι αναζήτησης θα γίνει αναφορά στις κύριες οικονομικές θεωρίες και τάσεις και στο εκάστοτε πρότυπο καταναλωτή που ορίζουν οι θεωρίες αυτές και άρα έχει ο νομοθέτης υπ' όψη του κατά την ανάπτυξη των ρυθμίσεών του. Ενώ καθεμιά από αυτές τις θεωρίες καταλήγει ουσιαστικά στη διαμόρφωση συγκεκριμένου τύπου καταναλωτή, έχουν ως κοινό γνώρισμα ότι σε όλες η διαδικασία διαμόρφωσης ενός προτύπου είναι ατελής και μυωπική καθώς περιορίζονται όλες στην ανάδειξη ενός μοναδικού κριτηρίου προστασίας κάθε φορά.¹²⁷

5.4.2 Προς μια δεοντολογική αντίληψη για τον καταναλωτή

1. Η Κλασική Οικονομική Σχολή και η Φιλελεύθερη Οικονομική Σχολή

Η θεωρία της οικονομίας της αγοράς, θεμελιωθείσα κυρίως από τον Adam Smith, εστιάζει κατά κύριο λόγο στη ζήτηση (καταναλωτική) οπότε κατά την άποψη αυτή οι παραγωγή δεν έχουν δυνατότητα επηρεασμού της συμπεριφοράς των καταναλωτών. Η τιμή διάθεσης των προϊόντων δεν καθορίζεται από τους παραγωγούς αλλά από τις επιλογές των καταναλωτών και από την επάρκεια ή μη προϊόντων στην αγορά. Παραγωγοί και Καταναλωτές λοιπόν δεν εμφανίζουν αντιτιθέμενες επιδιώξεις, αφού τον παραγωγό τον συμφέρει να ικανοποιεί τα

---

¹²⁷ Γ.Ι. Δέλλιος (2005), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, 1, Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ. 207-20

συμφέροντα του καταναλωτή. Με αυτόν τον τρόπο η ελεύθερη από κρατικές παρεμβάσεις αγορά επιτυγχάνει την αποτελεσματικότερη διαχείριση των παραγωγικών συντελεστών και του διαθέσιμου εισοδήματος, γεγονός που ενισχύει την ευημερία ολόκληρης της κοινωνίας.¹²⁸

Οι συνεχιστές του έργου του Adam Smith και κυρίως οι υποστηρικτές της φιλελεύθερης οικονομίας (της οικονομίας του « laissez- faire») υιοθέτησαν μια εκδοχή των απόψεων του επικεντρωμένη στο άτομο, γνωστή ως «ατομικιστική μεθοδολογία». Το δεδομένο μοντέλο οικονομικής σκέψης υπεραμύνεται της πλήρως ελεύθερης από κρατικές παρεμβάσεις αγοράς και βασίζεται στην υπόθεση ότι ο καταναλωτής φέρεται ορθολογικά και διαθέτει επαρκή ενημέρωση για τις συνθήκες της αγοράς (homo oeconomicus), καθώς και στο ότι στην αγορά δεν υπάρχουν εμπόδια εισόδου και εξόδου των νέων ανταγωνιστών και όλοι οι άλλοι παράμετροι παραμένουν σταθεροί.

Βασικό σημείο κριτικής της ως άνω θεωρίας είναι το πόσο σημαντικά παρεκκλίνει από την πραγματικότητα. Στις καθημερινές συναλλαγές ο παραγωγός δεν ανταποκρίνεται απλά στην ζήτηση αλλά προσπαθεί να την καθοδηγήσει με τη διαφήμιση και τις τεχνικές του marketing. Η πληροφόρηση που παρέχεται στον καταναλωτή είναι επιλεγμένη για να εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο τα συμφέροντα του παρέχοντος αυτήν και όχι του λήπτη της. Επιπλέον η σταθερότητα παραμέτρων όπως οι ανάγκες και το εισόδημα του καταναλωτή συνιστούν ανέφικτες μαθηματικές υποθέσεις. Ως απότοκο αυτών οι δυνάμεις της αυτορρύθμισης, η προσφορά και η ζήτηση οδηγούν κατά κανόνα σε ατέλειες της αγοράς. Συνακόλουθα το ακραίο φιλελεύθερο πρότυπο για την προστασία του καταναλωτή, δηλαδή αυτό που εξυψώνει ως την ανάγκη πληροφόρησης ως απόλυτο και αποκλειστικό επιτρεπτό μέσο παρέμβασης δεν επαληθεύεται.¹²⁹

Ωστόσο από την δεοντολογική σκοπιά των προαναφερθέντων θεωριών έχει ασκήσει σημαντική επίδραση στο δικαιοτικό χώρο. Η ελκυστικότητα των δεοντολογικών θέσεων εδράζεται στη υπόσχεσή τους για ορθολογικό οικονομικό αποτέλεσμα και βέλτιστη οικονομική διαχείριση των παραγωγικών πόρων και του διαθέσιμου εισοδήματος. Στόχος είναι η επίτευξη της μέγιστης δυνατής ωφέλειας με το χαμηλότερο δυνατό κόστος σε εκάστη συναλλαγή. Αυτή η επιδίωξη οδήγησε στη τάση του λεγόμενου «οικονομικού εξορθολογισμού του δικαίου» που συνδέεται με μια γενικότερη αξίωση του μέρους της νομικής θεωρίας που προασπίζεται το ρεύμα του θετικού ωφελιμισμού. Δηλαδή τόσο ο νομοθέτης όσο και ο εφαρμοστής του δικαίου

---

¹²⁸ D.Besanko -R.R. Braeutigam (2009)- Μικροοικονομική, Εκδόσεις Gutenberg, σελ.49

¹²⁹ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.222

θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το γενικότερο αποτέλεσμα που η κάθε απόφασή του συνεπάγεται για το κοινωνικό σύνολο. Ενώ όμως οι υπόλοιπες κοινωνικές επιστήμες αδυνατούν να προσφέρουν σαφή και εύχρηστα κριτήρια για τον καθορισμό και την αποτίμηση του αποτελέσματος, η Οικονομία διαθέτει έτοιμο για τον σκοπό αυτό το ευχερώς διαπιστώσιμο και μετρήσιμο γνώρισμα του οικονομικά ορθολογικού μεγέθους.

II. Η θεωρία του οικονομικού εξορθολογισμού του δικαίου

Το ως άνω πλεονέκτημα της Οικονομίας, ήτοι το μετρικό σύστημα που διαθέτει αναφορικά με το οικονομικά ορθολογικό αποτέλεσμα, αξιοποιεί η θεωρία της οικονομικής ανάλυσης του Δικαίου που πρωτοαναπτύχθηκε στις αρχές του 1970 στις ΗΠΑ. Κατά την θεωρία αυτή – στην ακραία της μορφή- αποστολή του δικαίου είναι η επίτευξη της μέγιστης οικονομικής αποτελεσματικότητας των κανόνων του προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Το αποκλειστικό κριτήριο ορθότητας της δικαιοδοτικής κρίσης λοιπόν σύμφωνα με αυτήν την θεωρία είναι ο οικονομικός ορθολογισμός (efficiency) δίχως να αφήνεται περιθώριο για την αναζήτηση της ουσιαστικά δικαιότερης λύσης. Η δικαστική απόφαση ερείδεται μόνον στις θετικές της επιπτώσεις στην οικονομική ζωή. Οικονομικά ορθολογική είναι η δικαιοδοτική κρίση ,κατά την θεωρία αυτή, όταν με αυτήν επιτυγχάνεται η βελτίωση της οικονομικής θέσης ενός χωρίς να χειροτερεύσει η οικονομική θέση κανενός άλλου. (κριτήριο Pareto).¹³⁰ Έτσι παραδείγματος χάριν το μέτρο της απαιτούμενης στις συναλλαγές επιμέλειας κατά άρθρο 330 και η ενδοσυμβατική ευθύνη που το άρθρο αυτό ορίζει σε περίπτωση παραβίασης της επιμέλειας αυτής καθορίζεται με την ex ante σύγκριση κόστους και οφέλους. Ορθολογικό και άρα αναμενόμενο στις συναλλαγές είναι κάθε μέτρο προστασίας του αντισυμβαλλομένου μόνον εφόσον ωφελεί περισσότερο απ' όσο κοστίζει.¹³¹ Δηλαδή μόνον εάν το κόστος του προστατευτικού μέτρου ήταν μικρότερο από την ωφέλεια που αναμένεται από αυτό ο ζημιωθείς θα ευθύνεται για την παράλειψη του. Αν υποθεθεί ότι ο νόμος δεν προέβλεπε ευθύνη του ζημιώσαντος σε καμία περίπτωση, το θεώρημα της ορθολογικής συμπεριφοράς θα οδηγούσε σε οικειοθελή ανάληψη του κόστους των οικονομικά πρόσφορων προστατευτικών μέτρων από τον ίδιο τον εκτιθέμενο σε κίνδυνο ζημιάς. Συνεπώς -κατά την θεωρία αυτή- αυτό που είναι οικονομικά ορθολογικό θα γίνει ούτως ή άλλως ανεξαρτήτως εάν ο νόμος προβλέπει

¹³⁰ Θ.Χατζηαποστόλου(2019)- Οικονομική Θεωρία και Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ 156

¹³¹ R.A.Posner(1992) -Economic Analysis of Law, Publication Wolters Kluwer, σελ.163-167

ευθύνη για αυτό ή όχι.¹³² Το μόνο λοιπόν που δύναται να προσφέρει επιπλέον το δίκαιο είναι η αποφυγή περιττών εξόδων διαπραγματεύσεων ή λήψης νομικών συμβουλών.

Για τους παραπάνω εκτιθέμενους λόγους προβάλλεται το αίτημα για μια εξ αρχής ομοιόμορφη ερμηνεία του νόμου ώστε να είναι γνωστό από την αρχή ότι η ευθύνη για την παράλειψη ενός μέτρου υπάρχει μόνον όταν η οριακή του ωφέλεια (η ωφέλεια για κάθε επόμενη μονάδα) υπερβαίνει το οριακό του κόστος (το κόστος για κάθε επόμενη μονάδα). Από την παραπάνω συνοπτική παράθεση διαπιστώνεται ότι ο οικονομικός ορθολογισμός προβάλλεται ως συλλογικό αγαθό και όχι ως δικαίωμα δεκτικό κατατμήσεως και υπαγωγής τους σε επιμέρους ατομικούς φορείς. Αποτελεί λοιπόν μια επιδιωκτέα κοινωνική κατάσταση που εξυπηρετεί σκοπούς διανεμητικής δικαιοσύνης.¹³³

Η κύρια κριτική της θεωρίας αυτής διαμορφώνεται ως εξής: ο προσδιορισμός των συλλογικών αγαθών σε μια κοινωνία γίνεται συνήθως από το Σύνταγμα, είτε ρητά είτε με συναγωγή στις γενικότερες αρχές είτε τέλος με ανάθεση στην νομοθετική εξουσία της δημοκρατικά εκλεγθείσας Βουλής. Στις έννομες τάξεις του ευρωπαϊκού ηπειρωτικού χώρου δεν φαίνεται να ορίζεται με κανέναν από τους ως άνω τρόπους ο οικονομικός ορθολογισμός ως προέχον συλλογικό αγαθό. Για τον λόγο αυτό η πλέον ορθή γνώμη δεν αναγνωρίζει στα δικαστήρια μια εν γένει υποχρέωση δικαιοπλαστική συμπλήρωση των νομοθετικών κενών με προέχουσα κατεύθυνση τον οικονομικό εξορθολογισμό του δικαίου.

Δεύτερο και σημαντικότερο μειονέκτημα της θεωρίας αυτής είναι η εμμονή στην αποκλειστικότητα του οικονομικού ορθολογισμού ως μοναδικού κριτηρίου ορθότητας της δικαιοδοτικής κρίσης. Αυτό επί της ουσίας καταλήγει να συνεπάγεται με παραγκώνιση των επιδιώξεων της διανεμητικής δικαιοσύνης, δηλαδή της εξισορρόπησης των ουσιαστικών συμφερόντων των μερών.

Τω όντι μέσα σε μια ατελή αγορά, όπου δημιουργούνται σοβαροί λόγοι προστασίας των ατομικών συμφερόντων του ασθενέστερου μέρους, ο οικονομικός ορθολογισμός δεν δύναται να συνιστά το αποκλειστικό κριτήριο του ρόλου του δικαιοδοτικού συστήματος.¹³⁴ Η στάθμιση κόστους – ωφέλειας ακόμη και από όσους γίνεται δεκτή ως κριτήριο, γίνεται στην περίπτωση των ζημιών σε πράγματα και όχι σε πρόσωπα, αφού ο νομοθέτης δεν εμφορείται

---

¹³² R. Coase(1960), *The Problem of Social Cost*

¹³³ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.227*

¹³⁴ Βλ. Α.Γεωργιάδης(2019) *Γενικές Αρχές, 5^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.65* και Μ.Π Σταθόπουλος (2018) *Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 5^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλας*

από πρόθεση οικονομικής αποτίμησης της αξίας της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας. Με την ίδια αντίληψη εναρμονίζεται και η ρύθμιση του άρθρου 6 του ν.2251/1994 που ενώ επί υλικών ζημιών θέτει τον διπλό περιορισμό της παραγράφου 6, για θανάτους ή σωματικές βλάβες που προκαλεί το ελαττωματικό προϊόν προκαλεί απεριόριστη αποκατάσταση. Η αποδεικνυόμενη έτσι συνδρομή και μη οικονομικών κριτηρίων στο σχηματισμό της απόφασης του νομοθέτη υποδηλώνει ότι η δικαιική αξία των έννομων συμφερόντων των αγαθών άλλοτε μπορεί να ταυτίζεται με την οικονομική τους αξία και άλλοτε όχι.

Ανάλογη άλλωστε είναι και η κριτική για το πρότυπο του καταναλωτή που δεσπόζει στην θεωρία αυτή αλλά και στις θεωρίες της εν γένει φιλελεύθερης οικονομικής σκέψης, ενός καταναλωτή δηλαδή που ενεργεί ως homo oeconomicus το οποίο όμως καταλήγει στην δημιουργία ενός προτύπου καθαρά υποθετικού: Ένας τύπος καταναλωτή που προσλαμβάνει κριτικά κάθε διαφημιστική πληροφόρηση, την επεξεργάζεται και την κατατάσσει ανάλογα με τον βαθμό αξιοπιστίας της, αντιμετωπίζει με περίσκεψη τις διάφορες ερμηνευτικές εκδοχές της, επιλέγει την ορθότερη και με βάση αυτήν λαμβάνει ψύχραιμα την οικονομικά ορθολογικότερη απόφαση, είναι σαφέστατα ξένος προς την πραγματικότητα και δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αξιόπιστη πηγή άντλησης πληροφοριών για το δίκαιο. Πέραν των ψυχολογικών και γνωστικών αποκλίσεων των ανθρώπων από το ως άνω πρότυπο είναι πλέον γεγονός ότι οι καταναλωτές λαμβάνουν τις αποφάσεις τους και με βάση έτερα, πέραν των οικονομικών, κριτήρια όπως κοινωνικά ή περιβαλλοντολογικά.

III. Συμπερασματικά

Με την περάτωση της συνοπτικής αυτής διερεύνησης των δεοντολογικών προτύπων του καταναλωτή, παρατηρείται ότι πέρα από την προστασία του ελλείματος πληροφόρησης και τη βοήθεια του οικονομικού ορθολογισμού στην ερμηνεία των διατάξεων στάθμισης κόστους ωφέλειας, δεν ανέδειξε εν γένει περαιτέρω κριτήρια προστασίας. Ωστόσο δίνεται ο χώρος ώστε να αναδειχθούν δύο σημαντικές οριοθετικές αρχές, αυτή της επικουρικότητας της παρεχόμενης προστασίας και αυτή της αναλογικότητας των μέσων της.¹³⁵ Τα προβλεπόμενα από τον νόμο προστατευτικά μέτρα επιτρέπουν αδρομερώς μια κατάταξή τους ανάλογα με την ένταση των αναγκών προστασίας και τη βαρύτητα της παρέμβασης που συνιστά καθένα από αυτά σε βάρος της ιδιωτικής αυτονομίας.

Σε κάποια ζητήματα είναι επαρκής συνήθως η διασφάλιση της διαφάνειας των συμφωνιών και η παροχή πληροφόρησης στον καταναλωτή. Σε άλλα, όπου η παροχή

---

¹³⁵ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας*, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.240

πληροφόρησης δεν επαρκεί, γίνεται προσφυγή σε μέσα τα οποία εξασφαλίζουν την δυνατότητα περίσκεψης του καταναλωτή, όπως ο έγγραφος τύπος¹³⁶ που ορίζει το άρθρο 3 παρ.1 του ν.2251/1994. Τέλος όταν ούτε αυτό επαρκεί παρέχεται η δυνατότητα δικαστικού ελέγχου των συμβάσεων (αρθρο2 ν.2251/1994) ή άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης (άρθρο 3 παρ.4 και 4. παρ.10 ν2251/1994). Η αναλογική αυτή κλιμάκωση των μέτρων προστασίας φέρνει αρμονικά σε επαφή την ιδέα της προστασίας του καταναλωτή με τη δεσπόζουσα στο όλο Ιδιωτικό Δίκαιο αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας, σε αντίθεση με τις απόψεις που υπερθεματίζουν για όσο το δυνατό μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή, λησμονώντας το συνακόλουθο πλήγμα στην αυτονομία της άλλης πλευράς. Η αρχή της αναλογικότητας επιτρέπει και επιτάσσει τόσο μόνο παρέμβαση όση είναι αναγκαία για την άρση των συνεπειών της εκάστοτε ελλειμματικής θέσης του καταναλωτή, η βαρύτητα της οποίας είναι διαφορετική σε καθένα από τα επιμέρους ζητήματα ρύθμισης. Η ενδεχόμενη ανυπαρξία ελλειμματικών καταστάσεων υποδηλώνει επάρκεια των δυνατοτήτων αυτοπροστασίας του καταναλωτή, οπότε η αρχή της επικουρικότητας της προστασίας του θέτει φραγμό στη λήψη οποιουδήποτε προστατευτικού μέτρου σε βάρος του προμηθευτή.¹³⁷ Με επίγνωση όλων αυτών η έρευνα στρέφεται πλέον στην εξέταση των προτύπων του καταναλωτή που εμφανίζουν προεχόντως οντολογικό χαρακτήρα και έχουν διαμορφωθεί κυρίως γύρω από την θέση ότι ο έλεγχος της αγοράς ανήκει στους παραγωγούς.

5.4.3. Προς μια οντολογική αντίληψη για τον καταναλωτή

Ι. Εισαγωγικά-

Οι θιασώτες της θεωρίας της κυριαρχίας της παραγωγής υποστηρίζουν ότι την προσφορά αγαθών στην αγορά καθορίζουν μόνοι τους οι παραγωγοί, διαμορφώνοντας σχεδόν κατ' αρέσκειά τους τις καταναλωτικές ανάγκες, ενώ οι καταναλωτές από τη μεριά τους δεν έχουν καμία δυνατότητα επιρροής του είδους ή της ποσότητας παραγωγής.¹³⁸ Η προσπάθεια της θεωρίας αυτής βέβαια για περιγραφή της οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας κατηγορείται ότι υποτιμά τις δυνατότητες του καταναλωτή για αυτοδύναμη αξιολόγηση των

---

¹³⁶ Ξ.Σκορίνη- Παπαρηγοπούλου(1999)- *Η Προστασία του Καταναλωτή στη Σύμβαση Εκτός Εμπορικού Καταστήματος*, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.139-145

¹³⁷ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.240

¹³⁸ Βλ. J.K.Galbraith (1958), *The affluent Society*, σελ.147

αναγκών του. Οι πολέμοι της αντιτάσσουν ότι στις καθημερινές του συναλλαγές ο καταναλωτής επηρεάζεται μεν από το marketing των παραγωγών, όχι όμως στον απόλυτο βαθμό που η θεωρία αυτή υποστηρίζει. Θεωρούν ότι οι ανάγκες των καταναλωτών μπορούν να ενισχυθούν μέσω της διαφήμισης αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να δημιουργηθούν εξυπαρχής νεές, κριτική όμως που αφήνει σοβαρές αμφιβολίες ως προς την ορθότητά της, για το κατά πόσον δηλαδή οι ανάγκες αυτές προϋπήρχαν στον καταναλωτή ή του εμφυτεύονται μέσω της διαφήμισης.

Για όσους αποδέχονται ότι ο έλεγχος των δυνάμεων της αγοράς ανήκει αποκλειστικά στους παραγωγούς και κατ' επέκταση και στους προμηθευτές, προκύπτει αναπόδραστα η ανάγκη νομοθετικών παρεμβάσεων προς αποκατάσταση της ισορροπίας των δυνατοτήτων αυτοκαθορισμού με παροχή προστασίας στο «αδύνατο» μέρος. Στην κατεύθυνση αυτή έχει συγκροτηθεί ο τύπος του «έχοντος ανάγκη κοινωνικής προστασίας καταναλωτή», με διάφορες παραλλαγές καθεμία από τις οποίες τονίζει μια διαφορετική πτυχή των αναγκών προστασίας, με σύμπνοια βέβαια όλων των εκδοχών ότι ο κύριος στόχος μια καταναλωτικής νομοθεσίας με κοινωνική ευαισθησία δεν μπορεί να είναι άλλος από την επίτευξη της βέλτιστης ικανοποίησης των αναγκών του πληθυσμού σε καταναλωτικά αγαθά.

II. Οντολογικοί Τύποι του Καταναλωτή

Η πρώτη παραλλαγή του ως άνω τύπου χρίζοντος προστασίας καταναλωτή είναι ο καταναλωτής που εμφανίζεται ως απληροφόρητος συναλασσόμενος, που εμφανίζει δηλαδή γνωσιολογικό έλλειμμα. Η διαμόρφωση του προτύπου εκκινεί εδώ από τη διαπίστωση της συνδρομής καταστάσεων στις οποίες η παροχή ακόμη και της πληρέστερης δυνατής πληροφόρησης δεν δύναται να άρει τους κινδύνους για τον αντισυμβαλλόμενο του προμηθευτή. Ωστόσο πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι το αποτέλεσμα που έχει η ενημέρωση του εμφανίζεται διαφορετικό από το ένα ζήτημα ρύθμισης στο άλλο και ότι συνακόλουθα διαφορετική θα είναι και η διακύμανση των αναγκών προστασίας του άρα και η απόφαση για παροχή ή μη σε αυτόν της δυνατότητας χρήσης περαιτέρω προστατευτικών μέτρων. Για παράδειγμα σε μια ασφαλιστική σύμβαση¹³⁹ όση ενημέρωση και αν δοθεί για την νομική σημασία των πολύπλοκων γενικών της όρων είναι αμφίβολο, δεδομένης της εγγενούς δυσχέρειας κατανόησης των θεμάτων αυτών από μη ειδικό, αν θα προστατευόταν ο αντισυμβαλλόμενος αποτελεσματικά σε βαθμό που να περίττει ο έλεγχος τους περιεχομένου

---

¹³⁹ Βλ. Α.Σινανιώτη- Μαρούδη(2017),Ασφαλιστικό Δίκαιο,2^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη,passim

τους. Αντιθέτως η παροχή αναλυτικών οδηγιών προς αποφυγή κινδύνων ενός προϊόντος προς πώληση και η μη τήρηση αυτών από τον πελάτη μπορεί να εκτιμηθεί ως συντρέχον πταίσμα αυτού.¹⁴⁰

Μια ακόμη εκδοχή είναι αυτή του καταναλωτή ως οικονομικά ασθενέστερο, όπου υποστηρίζεται η αναγκαιότητα διάσπασης της τυπικής συμβατικής ελευθερίας από την ιδέα προστασίας του οικονομικά ασθενέστερου μέρους της συναλλαγής. Τα μέτρα εξισορρόπησης σύμφωνα με τη θεωρία κατά το πρότυπο αυτό, δεν αρκεί να απευθύνονται στην εξατομικευμένη προστασία αλλά πρέπει να είναι ταξικά, να καλύπτουν δηλαδή κάθε περίπτωση όπου συμβάλλονται πρόσωπα με την ιδιότητα του καταναλωτή. Με δεδομένη όμως τη διαπίστωση της ανυπαρξίας μιας αξιολογικά ομοιογενούς τάξης τέτοιων προσώπων, η ως άνω άποψη δεν δύναται να ευσταθεί τουλάχιστον στην απόλυτη μορφή της, ας μην ξεχνάμε ότι καταναλωτής μπορεί να είναι ένας βαθύπλουτος επιχειρηματίας ενώ προμηθευτής ένας μικρέμπορος.

Επιπροσθέτως συναντάμε το μοντέλο του καταναλωτή ως «εξαναστασμένου σε κατανάλωση» όπου κατά τη θεωρία που διαμορφώνεται βάση αυτού του χαρακτηριστικού η νομοθετική προστασία δεν πρέπει να κατευθύνεται στο πρόσωπο του καταναλωτή αλλά στην ίδια τη λειτουργία της κατανάλωσης. Ως απόρροια, η ένταση της παρεχόμενης προστασίας θα πρέπει να μεταβάλλεται ανάλογα με την αναγκαιότητα που εμφανίζει κάθε συγκεκριμένο είδος αγαθών για το καταναλωτικό κοινό.¹⁴¹ Για τον λόγο αυτό υποστηρίζεται ότι δεν είναι κατάλληλο ένα ενιαίο και ισόρροπο δίκαιο προστασίας όλων των μορφών κατανάλωσης αλλά ότι παροχή προστασίας χρειάζεται μόνον στα πεδία που εμφανίζουν μορφή αναγκαστικής κατανάλωσης. Ενάντια στο πρότυπο αυτό υποστηρίζεται ευλόγως ότι τέτοια φαινόμενα παρατηρούνται στην πράξη μόνο σε σχέση με ελάχιστα είδη καταναλωτικών αγαθών, καθώς ο κάθε άνθρωπος προμηθεύεται καθημερινά όχι μόνο τα αναγκαία για τη διαβίωσή του αλλά και πολλές φορές περιττά, πολυτελή ή ακόμη και εμφανώς βλαπτικά καταναλωτικά αγαθά. Θα μπορούσε βέβαια να προβάλλει κάποιος την επιφύλαξη ότι έτσι δημιουργείται μια τάση υπερκατανάλωσης, και ότι ίσως το πρόσχημα της παροχής προστασίας υψηλού επιπέδου χρησιμοποιείται για να στραφεί ο καταναλωτής στην λήψη άχρηστων ουσιαστικά αγαθών και την διαρκή αγωνία για την ικανοποίηση επίπλαστων καταναλωτικών αναγκών που καθεστώς σύστημα του επιβάλλει υπόρρητα οδηγώντας τον στη θέαση της ζωής του ως δυστυχής εάν δεν κατορθώσει να καλύψει τις ως άνω περιττές αυτές «ανάγκες». Παρά ταύτα, γεγονός παραμένει ότι ο νομοθέτης έχει

---

¹⁴⁰ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, 1, Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.242-244

¹⁴¹ Βλ. J.K.Galbraith (1970), *The affluent Society*, σελ.180

αξιολογήσει ως προστατευτέο στόχο την απόκτηση κάθε είδους αγαθών ανεξαρτήτως από το βαθμό αναγκαιότητας ή χρησιμότητάς τους.¹⁴²

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση των πλέον χαρακτηριστικών οντολογικών τύπων του καταναλωτή, πρέπει να αναφέρουμε την εκδοχή του «απρόσεκτου», «απροετοίμαστου» ή «επιφανειακού» παρατηρητή, αναγνώστη ή ακροατή. Η εικόνα αυτή αντιπαρατίθεται στον δεοντολογικό τύπο του «ώριμου και προσεκτικού» καταναλωτή. Ο τύπος αυτός του καταναλωτή σύμφωνα και με νομολογία, που έχει διαμορφωθεί κατά κύριο λόγο από τις αποφάσεις του γερμανικού Ακυρωτικού δικαστηρίου, χρίζει προστασίας όχι επειδή δεν είναι σε θέση να διαφυλάξει ο ίδιος τα συμφέροντά του αλλά επειδή κατά κανόνα δεν κάνει καν προσπάθεια να τα διαφυλάξει, οπότε στη βάση αυτή η νομολογία του γερμανικού Ακυρωτικού φαίνεται να θεωρεί ως αποστολή της την προστασίας της απερίσκεπτης μεν αλλά ευρέως διαδεδομένης συμπεριφοράς του καταναλωτή, ανταποκρινόμενη στην αξίωση μέρους της θεωρίας που αιτείται να προστατεύεται ο καταναλωτής έτσι όπως είναι και συμπεριφέρεται συνήθως στην καθημερινή του ζωή. Η τάση αυτή είναι ορατή και μέσω της νομολογίας του αυτού δικαστηρίου για ζητήματα αναφορικά με την προστασία του ανταγωνισμού από την παραπλανητική διαφήμιση.

Ωστόσο το νομολογιακό πρότυπο αυτό επικρίθηκε και εξακολουθεί να επικρίνεται έντονα. Αυτό που κυρίως του καταλογίζεται είναι ότι υποβαθμίζει τον καταναλωτή στο επίπεδο ενός όντος με τα κατώτερα δυνατά όρια ευφυΐας που θα πρέπει να βρίσκεται υπό συνεχή κηδεμονία για να προστατευτεί και από τον παραμικρό κίνδυνο πλάνης. Παρά όμως την κριτική έχει καταφέρει το πρότυπο αυτό, με κάποιες βέβαια διορθώσεις, να παραμένει στην επικαιρότητα αλλά να εκτείνεται και σε άλλες θεματικές ενότητες όπως αυτή του δικαστικού ελέγχου του περιεχομένου γενικών όρων συναλλαγών.¹⁴³

III. Συμπερασματικά

Επισκοπώντας την παρουσίαση των προτύπων του καταναλωτή με προεχόντως οντολογικό χαρακτήρα παρατηρούμε ότι διακρίνονται τρεις διαφορετικοί τυπικοί λόγοι προστασίας που μπορεί να εμφανίζονται στις επιμέρους περιπτώσεις, είτε καθένας

---

¹⁴² Γ.Ι. Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, Ι, Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας*, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ. 242-244

¹⁴³ Βλ. Γ.Ι. Δέλλιος, (2013) *Γενικοί Όροι Συναλλαγών, 2^η Έκδοση*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη- *passim*

μεμονωμένα είτε περισσότεροι σε συνδυασμό και μάλιστα με διαφορετικό κάθε φορά βαθμό έντασης. Πρώτον το γνωσιολογικό έλλειμμα, του οποίου η προσπάθεια άρσης με παροχή ενημέρωσης εμφανίζει κατά περίπτωση διαφορετικό βαθμό αποτελεσματικότητας. Δεύτερον το έλλειμμα εφικτών λύσεων και τέλος η ευρέως διαδεδομένη αμελής και απερίσκεπτη συμπεριφορά, ήτοι το έλλειμμα ορθολογικής συμπεριφοράς.¹⁴⁴

5.4.4. Προς αναζήτηση μιας ενδιάμεσης προσέγγισης του καταναλωτή

I. Εισαγωγικά

Αφού είδαμε συνοπτικά τόσο τη δεοντολογική όσο και την οντολογική προσέγγιση της οικονομικής θέασης της έννοιας του καταναλωτή, στο παρόν χωρίο της πραγματείας αυτής θα εξετάσουμε απόψεις που κινούνται μεταξύ των δύο αυτών άκρων – δεοντολογικού και οντολογικού-, αναζητώντας έτσι έναν ενδιάμεσο τύπο καταναλωτή που αποτελεί και την πλέον πρόσφορη μορφή για έναν αξιολογικά συνεπή αλλά και εμπειρικά πειστικό προσδιορισμό του πεδίου εφαρμογής των επιμέρους ρυθμίσεων. Συγκεκριμένα θα ρίξουμε μια περιληπτική ματιά σε δύο από αυτές τις ενδιάμεσες κατευθύνσεις, αυτή του ρεύματος του ρυθμιστικού φιλελευθερισμού και του δικαιικού εξορθολογισμού της οικονομίας.

II. Το Ρεύμα του ρυθμιστικού φιλελευθερισμού

Μια βελτιωμένη εκδοχή της θεωρίας περί κυριαρχίας της κατανάλωσης που λαμβάνει υπόψη τη χρησιμότητα της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου αλλά και την εις βάρος της κριτική αναπτύχθηκε με βάση το ρεύμα του ρυθμιστικού φιλελευθερισμού. Η νέα αυτή θέση με την συνειδητοποίηση του χάσματος μεταξύ των φιλελεύθερων οικονομικών αντιλήψεων και της πραγματικότητας, αναζητεί μια πιο ρεαλιστική «τάξη», που να είναι μεν αποτελεσματική για το κοινωνικό σύνολο δίχως όμως να θυσιάζει εμπρός σε αυτό το σεβασμό στην ανθρώπινη ελευθερία και αξιοπρέπεια.¹⁴⁵ Μια τέτοια τάξη θεωρείται ότι είναι εφικτή μόνο στα πλαίσια προστασίας του ατόμου από τη συγκεντρωμένη οικονομική ισχύ. Ως απότοκο το Δίκαιο έχει ως

---

¹⁴⁴ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.258

¹⁴⁵ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, Ι,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.259

κύρια αποστολή του τη δημιουργία μιας οικονομικής τάξης η οποία να προστατεύει την ανθρώπινη ελευθερία κυρίως μέσω της διασφάλισης συνθηκών τέτοιων, ώστε να μην είναι δυνατή η επιβολή μιας οικονομική συμπεριφοράς σε κάποιον. Καθώς μάλιστα η απόλυτη οικονομική ελευθερία έχει την τάση της αυτοαναίρεσης, η άποψη αυτή καταλήγει επί της ουσίας σε ένα μετριασμένο κρατικό παρεμβατισμό.

Κατά τους θιασώτες του ρεύματος αυτού ο καθορισμός των κανόνων λειτουργίας της αγοράς πρέπει πράγματι να γίνεται από το κράτος, δεν επιτρέπεται ωστόσο αυτό να συμμετέχει στα δρώμενα αλλά να παρακολουθεί και να εγγυάται την εύρυθμη λειτουργία τους, εξισώνοντας τις ανισότητες και τιμωρώντας τυχόν παραβάσεις. Ο ρυθμιστικός λοιπόν φιλελευθερισμός τοποθετείται ενδιάμεσα στις δύο ακραίες θέσεις, αφενός του άκρατου φιλελευθερισμού, όπου το κράτος δεν επιτρέπεται να έχει καμία ανάμιξη στην αυτοδιευθυνόμενη αγορά, αφετέρου δε του εκτεταμένου παρεμβατισμού, όπου το ίδιο το κράτος διευθύνει ουσιαστικά κατ' ¹⁴⁶αποκλειστικότητα την οικονομική ζωή.

III. Το Ρεύμα του « Δικαιικού Εξορθολογισμού της Οικονομίας »

Σε σύνδεση με τις ως άνω αναπτυχθείσες θέσεις του ρυθμιστικού φιλελευθερισμού έχει αναπτυχθεί η εναλλακτική θεωρία του δικαιικού εξορθολογισμού της Οικονομίας. Αυτή η θεωρία συνοψίζεται στις κάτωθι τρεις βασικές σχέσεις: α) Ο οικονομικός ορθολογισμός αποτελεί ένα από τα στοιχεία του ορθολογισμού, σε καμία περίπτωση το μοναδικό. Ο οικονομικός ορθολογισμός μπορεί να λαμβάνεται υπόψη κατά την αξιολόγηση και ερμηνεία των κανόνων δικαίου, η σημασία του ωστόσο θα καθορίζεται από το ίδιο το Δίκαιο, το οποίο κατά περίπτωση ενδέχεται να προτάσσει και έτερα κριτήρια πέραν της οικονομικής αποτελεσματικότητας, ειδικά όπου καλείται να εξισώσει υφιστάμενες ανισότητες.

β) Το πρότυπο του homo oeconomicus συνιστά ένα κομμάτι μόνο του δικαιικού προτύπου του μέσου ανθρώπου. Το ευρύτερο αυτό πρότυπο κατά το δίκαιο μπορεί να ανευρεθεί στο Σύνταγμα ως ένα πρότυπο ανθρώπου που δεν έχει ως αποκλειστική επιδίωξη της ύπαρξης του την μεγιστοποίηση της οικονομικής του ωφέλειας, αλλά έχει και άλλους λόγους που τον οδηγούν σε μια συμπεριφορά – οικολογικούς, ανθρωπιστικούς, πολιτισμικούς, πολιτικούς. Οτιδήποτε θέτει σε κίνδυνο το δικαίωμα αυτοκαθορισμού των στόχων της δικαιοπρακτικής συμπεριφοράς του καταναλωτή, έστω και αν δεν είναι σύμφωνο με τα

---

¹⁴⁶ Α.Γ.Καζάκος (1987), *Αστικό Δίκαιο, Οικονομίας της Αγοράς και Προστασία των Καταναλωτών*. Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.45-50

κριτήρια μεγιστοποίησης του οικονομικού οφέλους για τον ίδιο ή την ολόκληρη, δημιουργεί μια κατάσταση άξια προστασίας.¹⁴⁷

γ) Σύμφωνα με αυτά, όπως επισημαίνουν οι υποστηρικτές της παρούσας θεωρίας, η προστασία του καταναλωτή αφορά την προστασία της ελευθερίας του προσώπου και όχι απαραίτητα με την προστασία του κοινωνικά αδυνάτου: Ενώσω η ιδιωτική αυτονομία και η ατελής λειτουργία του ανταγωνισμού επιτρέπουν τον επαρκή αυτοκαθορισμό του καταναλωτή, η αρχή της επικουρικότητας που διέπει τη σχέση των ειδικών προστατευτικών διατάξεων προς την ιδιωτική αυτονομία επιβάλλει την αποφυγή της λήψης προστατευτικών μέτρων. Από εκεί και πέρα, η βαρύτητα της προσβολής και η αρχή της αναλογικότητας των μέσων προστασίας θα εξειδικεύσουν το αναγκαίο και ικανό μέτρο για την διασφάλιση του δικαιώματος αυτοκαθορισμού της δικαιοπρακτικής συμπεριφοράς του καταναλωτή.

Με τις ως άνω θέσεις λοιπόν διαπιστώνουμε ότι εξαλείφεται τόσο το μειονέκτημα της αποκλειστικότητας του κριτηρίου του οικονομικού ορθολογισμού για το σχηματισμό των δικαιικών αποφάσεων που επιβάλλει η θεωρία της οικονομικής ανάλυσης, όσο και το μειονέκτημα της κηδεμονίας του καταναλωτή από το σύστημα που πρεσβεύει η ταξική θεώρηση για τον ευρισκόμενο σε καταστάσεις διαπραγματευτικής ανισότητας.

Η κριτική που ασκείται στην θεωρία αυτή όμως αφορά το ότι παραμένει το γεγονός ότι δεν μπορούν να εξηγηθούν όλες οι ρυθμιστικές πτυχές της προστασίας των καταναλωτών και ιδίως εκείνες που εκφεύγουν από τα ενδοσυμβατικά πλαίσια όπως παραδείγματος χάριν η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων. Επιπροσθέτως στην θεωρία αυτή υπάρχει πάλι μια απόσταση από την πραγματικότητα, καθώς για τον καθορισμό του βαθμού αντίληψης και επιμέλειας που οφείλει να επιδεικνύει ο καταναλωτής η θεωρία του δικαίου εξορθολογισμού εξακολουθεί να χρησιμοποιεί το δεοντολογικό πρότυπο του «ώριμου, συνετού» καταναλωτή.¹⁴⁸

5.4.5 Συμπερασματικά

Ολοκληρώνεται λοιπόν εδώ μια προσπάθεια ανίχνευσης των λόγων προστασίας του καταναλωτή – και άρα βρίσκοντας του λόγους προστασίας εντοπίζουμε και την καταλληλότερη έννοια αυτού- μέσα από την διαλεκτική σχέση που δημιουργείται μεταξύ των οντολογικών και

---

¹⁴⁷ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, 1,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.263

¹⁴⁸ Γ.Ι.Δέλλιος (2005), *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου*, 1,Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ.264

δεοντολογικών εκτιμήσεων των διάφορων οικονομικών θεωριών καθώς και μεταξύ των αντίστοιχων τύπων καταναλωτή. Από τα ενδιάμεσα συμπεράσματα προκύπτει ότι ο καταναλωτής αποτελεί σημείο συνάντησης διάφορων αξιών προστασίας καταστάσεων. Οι καταστάσεις αυτές συγκροτούν ένα σύστημα κριτηρίων προστασίας, που συνοπτικά απεικονίζεται ως εξής: Ως γενικοί στόχοι προστασίας καταγράφονται τα δικαιώματα του ατόμου αναφορικά με τον αυτοκαθορισμό της δικαιοπρακτικής του συμπεριφοράς, για σεβασμό των δικαιολογημένων προσδοκιών του και τέλος για αποτελεσματική αντιμετώπιση των κινδύνων από ανασφαλή προϊόντα ή υπηρεσίες. Οποιαδήποτε ουσιώδης διασάλευση ή διακινδύνευση των επιδιώξεων αυτών καθιστά άξια προστασίας κατάσταση. Ως τέτοιες, η παρούσα διερεύνηση ανέδειξε καταρχήν το γνωσιολογικό και οργανωτικό έλλειμμα, το έλλειμμα εναλλακτικών λύσεων και ως ένα βαθμό το έλλειμμα ορθολογικής συμπεριφοράς. Τα κριτήρια αυτά φαίνεται πράγματι να λειτουργούν προσδιοριστικά κατά τη διαμόρφωση της δικαιοδοτικής κρίσης. Ο οικονομικός ορθολογισμός τέλος αν γίνει αντιληπτός στη σωστή του διάσταση, μη αναγόμενος δηλαδή σε μοναδικό κριτήριο, δεν αλλοιώνει το ενδεικνυόμενο χωρίο προστασίας.

5.5 Συμπεράσματα

Το κλειδί για το δίκαιο του καταναλωτή είναι ο προσδιορισμός του κρίσιμου αυτού προσώπου που θα υπαχθεί στην προστασία των διατάξεων αυτού. Στη σύγχρονη κοινωνικοπολιτική και οικονομική πραγματικότητα που ζούμε, θα ήταν τουλάχιστον μυωπικό το να επικεντρωθούμε στο δικαιοκριντικό μόνον κριτήριο αυτού, περιοριζόμενοι στο νομικό φορμαλισμό, δίχως να επεκταθούμε σε έτερες προσεγγίσεις που άπτονται άλλων, πέραν του νομικού, πεδίων μέσω των οποίων αντανάκλωνται σε μεγάλο βαθμό οι λόγοι και οι καταστάσεις που συνηγορούν στη δημιουργία ενός πλαισίου προστασίας για το καταναλωτικό κοινό.

Είδαμε λοιπόν σε πρώτο επίπεδο, παραμένοντας εντός των νομικών υδάτων, μια συνοπτική σύγκριση του καταναλωτή και των διαφόρων εννοιών του τόσο εντός της εγχώριας έννομης τάξης όσο και σε αντιπαραβολή με έτερες έννομες τάξεις. Στη συνέχεια εξετάσαμε την πολιτική σκοπιά του καταναλωτή και τους σύμφωνους με αυτή λόγους αλλά και κριτήρια που καθιστούν άξια προστασίας πρόσωπα και καταστάσεις, η οποία δεν οδήγησε αφενός στην

συναγωγή καίριων και εξαιρετικά χρήσιμων συμπερασμάτων, αφετέρου όμως κατέτεινε στην εμβάθυνση της προβληματικής αναφορικά με το δίκαιο του καταναλωτή. Τέλος εντρυφήσαμε στην οικονομική προσέγγιση της έννοιας αυτής και διαπιστώσαμε τα σημαντικά ζητήματα που ανεγείρονται στην προσπάθεια εξισορρόπησης της αμιγώς οικονομικής θέασης του καταναλωτή και της εδραζόμενης στο δίκαιο δεοντολογικής θεώρησης αυτού.

VI. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ο Νόμος 4512/2018

6.1. Εισαγωγικά

Όπως ήδη παραθέσαμε στα αρχικά τμήματα της παρούσας πραγματείας με τον ν.4512/2018 τροποποιήθηκε εκ νέου ο ορισμός του καταναλωτή και μάλιστα πολύ σημαντικά. Σύμφωνα με το άρθρο 100 παρ. 5, με το οποίο προστέθηκε το νέο άρθρο 1 α στον ν.2251/1994, ως καταναλωτής ορίζεται πλέον κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα. Αυτό αποτελεί μια εξαιρετικά σημαντική μεταβολή της ως τότε ακολουθούμενης προσέγγισης, όπως έχει αναλυθεί εκτενέστατα στην αυτή εργασία, μια προσέγγιση άλλωστε που έχει σηματοδοτήσει ουσιαστικά σχεδόν όλη την πορεία του εγχώριου καταναλωτικού δικαίου. Το μοναδικό κριτήριο του «τελικού αποδέκτη» του έως τον ν.4512/18 ισχύοντος ορισμού είτε επρόκειτο για φυσικό είτε για νομικό πρόσωπο είτε για ένωση προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα, εγκαταλείφθηκε και αντικαταστάθηκε από δύο κριτήρια, εκ των οποίων όπως διαπιστώνουμε, το πρώτο είναι εκείνο του φυσικού προσώπου και το δεύτερο εκείνο της δράσης του εν λόγω φυσικού προσώπου εκτός των πλαισίων της εμπορικής, επιχειρηματικής, βιοτεχνικής ή ελευθέριας επαγγελματικής του δραστηριότητας.¹⁴⁹

Όπως προελέχθη εκτενώς, ο ορισμός αυτός δεν είναι νέος για τον εγχώριο νόμο Προστασίας του Καταναλωτή, καθώς έχει ήδη καθιερωθεί σε επιμέρους άρθρα του με τα οποία είχαν ενσωματωθεί Οδηγίες του ενωσιακού δικαίου. Η συνύπαρξη όμως σύμφωνα με το προισχύσαν πλαίσιο στον ίδιο νόμο ουσιαδώς διαφορετικών ορισμών του καταναλωτή είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία παραδοξοτήτων στο πεδίο προστασίας του καταναλωτή, οι οποίες

---

¹⁴⁹ Ε. Περάκης/Χ.Λιβαδά (2018), *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή*, 3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 54

συχνά οδηγούσαν σε ανασφάλεια δικαίου και μη προβλεψιμότητα κάτι που κατέτεινε στην αποδυνάμωση της προστασίας του καταναλωτή.

Η κύρια κριτική που ασκούνταν στη θεωρία ήταν αναφορικά με την διάσπαση της έννοιας του καταναλωτή χωρίς να υπάρχουν συγκεκριμένες αιτίες που να λειτουργούν ως δικαιολογητικά ερείσματα της διάσπασης αυτής.

Οι παραδοξότητες αυτές αναχαιτίζονται πλέον με την καθιέρωση ενιαίου για όλο το νόμο ορισμού του καταναλωτή και την κατάργηση των προαναφερθεισών διαφοροποιήσεων σε επιμέρους διατάξεις του, όπως αναλύεται κάτωθι. Επιπλέον ο ορισμός του καταναλωτή με τον ν.4512/2018 εναρμονίζεται πλέον με την έννοια που τίθεται από την ενωσιακή έννομη τάξη που διαμορφώνεται από τις αντίστοιχες Οδηγίες και Κανονισμούς αναφορικά με την προστασία του καταναλωτή.¹⁵⁰

6.2. Η ενοποίηση της έννοιας του καταναλωτή

Ο νομοθέτης, όπως διαπιστώνουμε, υιοθέτησε ως γενικό ορισμό του καταναλωτή, σε αντιδιαστολή με το ν. 3587/2007, τον «στενό» ορισμό της έννοιας του καταναλωτή. Λόγω της τροποποίησης αυτής, δεν υφίστατο πλέον λόγος ύπαρξης των ειδικών ορισμών στα άρθρα 3, 4θ, 9α και οι προϋσχύσαντες ορισμοί καταργήθηκαν.

Η Αιτιολογική Έκθεση δικαιολογεί την τροποποίηση αναγόμενη στις επικρίσεις που είχαν διατυπωθεί μετά την θέσπιση και τις τροποποιήσεις του ν. 2251/1994 κατά της υπερβολικά ευρείας έννοιας του καταναλωτή. Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «Η παραπάνω έννοια είναι τόσο ευρεία και είχε επικριθεί καθώς με αυτόν τον τρόπο δεν υπάρχει πρόσωπο που να μην είναι καταναλωτής.». Ως περαιτέρω λόγους της τροποποίησης η Αιτιολογική Έκθεση μνημονεύει την ασυμβατότητα της ευρείας έννοιας που ίσχυε με τις ενωσιακές ρυθμίσεις (πολλές εκ των οποίων Οδηγίες πλήρους ενσωματώσεως) και με τη νομολογία του ΔΕΕ, εν τέλει δε την ήδη πολλαπλώς επισημανθείσα αντινομία της γενικής διατάξεως του

---

¹⁵⁰ Ε. Περάκης/Χ.Λιβαδά (2018), *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή*, 3^η Έκδοση, *Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη*, σελ 54

άρθρου 1 με τους επί μέρους (ομοίως ενωσιακής προελεύσεως) ειδικούς ορισμούς του καταναλωτή.

Πέραν ωστόσο από τα μάλλον τυπικά κριτήρια που προβάλλονται στην Αιτιολογική Έκθεση του ν.4512/2018 δεν θα πρέπει να παραβλέπεται έστω και αν δεν αναφέρεται ρητώς, ότι η ρύθμιση αυτή αποτυπώνει μια αξιολόγηση για τη φύση, τη σκοπιμότητα αλλά και τα όρια της ετερόνομης παρεμβάσεων στη συμβατική σχέση.¹⁵¹

Δικαιολογητικό θεμέλιο της εγκαθίδρυσης στενότερης έννοιας του προστατευτέου καταναλωτή αποτελεί ότι στις συναλλαγές, στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας ο συναλλασσόμενος δύναται να ενισχύσει -μέσω της λήψης νομικής, οικονομοτεχνικής ή άλλης συνδρομής- την έλλειψη εμπειρίας και επαρκούς πληροφόρησης, που, μεταξύ άλλων, δικαιολογούν την αυξημένη προστασία των δρώντων στο πλαίσιο της προσωπικής καταναλώσεως. Κατά τη θεώρηση αυτή, η ανάληψη επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας είναι σύμφυτη με κινδύνους, τους οποίους, όπως και την ενδεχόμενη πληροφοριακή, οικονομική, διαπραγματευτική ή άλλη ασυμμετρία, οφείλει να σταθμίζει έκαστος συναλλασσόμενος, που επιλέγει και τον αντισυμβαλλόμενο του. Οι συναλλαγές μεταξύ επαγγελματιών, η συμμετοχή τους δηλαδή ως «παικτών» στην «αγορά», θεωρείται ότι πρέπει να καταλειφθούν στην ιδιωτική αυτονομία, με τους γενικούς περιορισμούς της, χωρίς περαιτέρω ειδική ρύθμιση. Η προστασία μόνον του κατά την στενή έννοια καταναλωτή εκφράζει την αξιολόγηση ότι η συνδρομή καταστάσεων άξιων προστασίας, όπως η πληροφοριακή ασυμμετρία, η απειρία και ούτως καθ' εξής, πρέπει να προστατευτεί μόνον όταν το πρόσωπο ενεργεί ως ιδιώτης. Στην επαγγελματική δραστηριότητα επιβιώνει το φιλελεύθερο πρότυπο του ορθολογικώς δρώντος συναλλασσομένου, που οφείλει να αξιολογεί τις δυνατότητές του και τα όριά τους και να μεριμνά ο ίδιος για την προάσπιση των συμφερόντων του.¹⁵²

Ως καταναλωτές κατά τη νεοεισαχθείσα διάταξη του άρθρου 1α νοούνται πλέον μόνον τα φυσικά πρόσωπα, ενώ εκφεύγουν της προστασίας τα νομικά πρόσωπα και οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Περαιτέρω, τα φυσικά πρόσωπα προστατεύονται μόνον όταν συναλλάσσονται για να καλύψουν προσωπικές ή οικογενειακές ανάγκες, και όχι όταν ενεργούν στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση «Ουσιαστικό κριτήριο για τον χαρακτηρισμό ενός συμβαλλόμενου ως «καταναλωτή» αποτελεί η κάλυψη ιδίων καταναλωτικών αναγκών και η ερασιτεχνική

---

¹⁵¹ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18- σελ.3*

¹⁵² Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18 σελ.4*

ιδιότητά του με την οποία συμβάλλεται.». Η παραδοχή που γίνεται βάση τον εν λόγω ορισμό ως προς τα φυσικά πρόσωπα είναι ότι με την προϋπόθεση ότι ενεργούν για σκοπούς εκτός της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, βρίσκονται σε πιο μειονεκτική θέση σε σχέση με τα νομικά πρόσωπα, τα οποία εκ της φύσεως τους διαθέτουν μεγαλύτερη οργάνωση, τεχνογνωσία και διαπραγματευτική δύναμη και είναι, κατά τεκμήριο, σε πιο ισχυρή θέση.¹⁵³

Ως «ερασιτεχνική» ιδιότητα δεν νοείται εδώ αναγκαίως η έλλειψη εξοικειώσεως με τη συγκεκριμένη κατηγορία συναλλαγής, αφού τέτοια έλλειψη μπορεί να συντρέχει, ιδίως επί παροχής υπηρεσιών, και σε περιπτώσεις συναλλαγών για εξυπηρέτηση της επαγγελματικής δραστηριότητας. Επί παραδείγματι, ο επαγγελματίας που απευθύνεται σε τράπεζα, σε ασφαλιστική εταιρεία ή σε δικηγορική εταιρεία για την εξυπηρέτηση των αναγκών της επιχειρήσεώς του διακρίνεται από «απειρία» ως προς το αντικείμενο και τους ειδικότερους όρους της παρεχόμενης σε αυτόν υπηρεσίας. Ο «ερασιτεχνισμός» αναφέρεται εν προκειμένω στο σκοπό της συγκεκριμένης εκάστοτε συναλλαγής, δηλαδή στον προορισμό της να εξυπηρετήσει ιδιωτικές, καταναλωτικές ανάγκες.

Όπως από τα ανωτέρω κατέστη προφανές, η κρίση ως προς το εάν εξυπηρετείται εμπορική ή επιχειρηματική δραστηριότητα δεν αφορά στο πρόσωπο του συναλλασσομένου, αλλά σε κάθε συγκεκριμένη συναλλαγή. Η εφαρμογή (ή μη) της νομοθεσίας για την προστασία του καταναλωτή εξαρτάται, δηλαδή, από το εάν ο λήπτης του προϊόντος ή της υπηρεσίας αποβλέπει με τη συγκεκριμένη συναλλαγή στην εξυπηρέτηση της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Επί παραδείγματι, ο έμπορος που συνάπτει εξ αποστάσεως σύμβαση δανείου για την αγορά ακινήτου προς εγκατάσταση της επιχειρήσεώς του δεν προστατεύεται ως καταναλωτής, ενώ θα προστατευθεί εάν συνάψει την ίδια σύμβαση για την αγορά ακινήτου για την στέγαση της οικογένειάς του. Όπως πάντως γίνεται δεκτό σε ενωσιακό επίπεδο και στη νομολογία του ΔΕΕ, εάν ένα πρόσωπο που έχει συνάψει σύμβαση εν μέρει για επαγγελματική χρήση και εν μέρει για χρήση ξένη προς την επαγγελματική δραστηριότητά του, μπορεί να θεωρηθεί καταναλωτής, εάν η επαγγελματική χρήση είναι τόσο περιορισμένη ώστε να μην έχει εξέχουσα θέση στο γενικό πλαίσιο της σύμβασης.¹⁵⁴

---

¹⁵³ Ε. Περάκης/Χ.Λιβαδά (2018), *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή*, 3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 60

¹⁵⁴ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18* σελ.4

6.3 Το Ζήτημα σχετικά με τα Νομικά Πρόσωπα και τις Ενώσεις Προσώπων χωρίς Νομική Προσωπικότητα

Σύμφωνα με την τελευταία αυτή ριζική τροποποίηση του ν.2251/1994 που επέφερε ο ν.4512/2018 υποκειμενική προϋπόθεση της ιδιότητας του καταναλωτή είναι να πρόκειται για φυσικό πρόσωπο, προϋπόθεση που αποκλείει κατ' αρχήν τα νομικά πρόσωπα από τη δυνατότητα συμπερίληψης τους στον ορισμό του καταναλωτή. Σχετικά με το ζήτημα αυτό έχει τοποθετηθεί ως προς το ενωσιακό δίκαιο και το ΔΕΚ στην υπόθεση Idealservice στην οποία το Δικαστήριο κλήθηκε να ερμηνεύσει τη διάταξη του άρθρου 2, στοιχείο β', της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές και μεταξύ άλλων να απαντήσει στο ερώτημα εάν η έννοια του καταναλωτή, όπως ορίζεται στο συγκεκριμένο άρθρο πρέπει να ερμηνευτεί ως αναφερόμενη σε φυσικά μόνο πρόσωπα. Το ΔΕΚ έκρινε ότι από το γράμμα της ως άνω διάταξης προκύπτει σαφώς ότι πρόσωπο άλλο πέραν του φυσικού προσώπου που συνάπτει σύμβαση με επαγγελματία δεν μπορεί να θεωρηθεί καταναλωτής, και συνεπώς η εν λόγω διάταξη θα πρέπει να ερμηνευτεί ως αναφερόμενη αποκλειστικά σε φυσικά πρόσωπα.¹⁵⁵ Παρά το γεγονός ότι στην απόφαση δεν περιέχεται περαιτέρω επιχειρηματολογία είναι σαφές ότι το ΔΕΚ τάσσεται υπέρ της «στενής» ερμηνείας της έννοιας του καταναλωτή και του περιορισμού της στα φυσικά πρόσωπα.

Αφενός η ειδική προστασία που παρέχεται μέσω των διατάξεων του δικαίου του καταναλωτή προορίζεται κατεξοχήν για τα φυσικά πρόσωπα τα οποία βρίσκονται σε μειονεκτικότερη θέση έναντι του προμηθευτή τους λόγω πληροφοριακού ελλείμματος ή λόγω μειωμένης διαπραγματευτικής ισχύος. Αφετέρου όμως, όπως προελέχθη αναφορικά με τον προγενέστερο νόμο όπου προστατευτέα ήταν και τα νομικά πρόσωπα αλλά και οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα, ορισμένες επιχειρήσεις, όπως οι μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις ή οι μικρού μεγέθους προσωπικές εταιρείες ταυτίζονται ουσιαστικά ως προς τις ανάγκες προστασίας με τον φυσικό πρόσωπο καταναλωτή. Επιπροσθέτως το νομικό πρόσωπο δύναται να συνιστά όχημα συλλογικής διαπραγμάτευσης και συναλλαγής των μελών του και δικαιολογείται, ως εκ τούτου, να έχει την ίδια προστασία με τα φυσικά πρόσωπα.¹⁵⁶

Βέβαια η δυνατότητα προστασίας των νομικών εκείνων προσώπων που ταυτίζονται ουσιαστικά με τα φυσικά πρόσωπα ως προς τις ανάγκες προστασίας τους δεν αποκλείεται με

¹⁵⁵ Υπόθεση C-542/99 Cape Snc Idealservice

¹⁵⁶ Βλ. Λ. Γεωργακόπουλος (1987), *Το Έλληνικό αντί-καταναλωτικό δίκαιο*

τον νέο αυτό ορισμό που έφερε ο ν.4512/2018, καθώς ο νομοθέτης έχει τη δυνατότητα να επεκτείνει, κατά περίπτωση, την προστασία αυτή η σε νομικά πρόσωπα, προσδιορίζοντας τα. Χαρακτηριστικά αναφορικά με τους Γενικούς Όρους Συναλλαγών τροποποίησε με το άρθρο 101 παρ. 2 του ν.4512/2018 την πρώην παράγραφο 10 του άρθρου 2 του ν.2251/1994 και νυν 9 σύμφωνα με την οποία οι διατάξεις του άρθρου 2 εφαρμόζονται σε κάθε σύμβαση ανεξάρτητα με το αν ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή είναι καταναλωτής, όταν πληρούνται σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις : α) η σύμβαση περιλαμβάνει όρους οι οποίοι δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης μεταξύ των μερών β) ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή πληροί τα κριτήρια της πολύ μικρής επιχείρησης, κατά την παρ.2 του άρθρου 2 του ν.4308/2014 (Α' 251) και γ) ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή συμβάλλεται ως τελικός αποδέκτης των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών.¹⁵⁷

Επομένως, εφόσον ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή πληροί και τις ως άνω προϋποθέσεις, απολαμβάνει της ίδιας προστασίας με τον καταναλωτή σε σχέση με τυχόν καταχρηστικούς όρους στη σύμβαση την οποία συνάπτει με τον προμηθευτή. Η συγκεκριμένη προσέγγιση πλεονεκτεί ως προς το γεγονός ότι καλύπτονται από την ίδια ομπρέλα προστασίας τα πρόσωπα για τα οποία κατά τον νομοθέτη προκύπτει εξίσου ανάγκη προστασίας όπως για τα φυσικά πρόσωπα, χωρίς ωστόσο η ίδια η έννοια του καταναλωτή να καταλαμβάνει και αυτά.

Αναφορικά τώρα με τα προαναφερθέντα αυτά κριτήρια που θέτει ο νομοθέτης αξίζει να σημειωθεί για το πρώτο αυτό κριτήριο της μη ατομικής διαπραγμάτευσης, ότι σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 9 «Θεωρείται ότι ο όρος δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενο του.». Η εν λόγω διάταξη φαίνεται να διευρύνει υπερμέτρως την «έλλειψη ατομικής διαπραγματεύσεως». Εάν προσκολληθεί κανείς στη γραμματική διατύπωση θα πρέπει να αποβλέψει στο αποτέλεσμα μόνον της διαπραγματεύσεως: εάν ο όρος μετά την διαπραγμάτευση δεν μεταβλήθηκε υπέρ του καταναλωτή, εάν δηλαδή αυτός «δεν μπόρεσε» εν τέλει να επηρεάσει το περιεχόμενό του, θα θεωρείται ότι δεν υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση. Είναι, όμως, προφανές ότι «διαπραγμάτευση» δεν σημαίνει μόνον την επιτυχή για ένα μέρος διαπραγμάτευση. Η τελική δυσμενής για έναν συμβαλλόμενο εκδοχή ενός συμβατικού όρου δεν σημαίνει άνευ ετέρου ότι ο όρος αυτός του επιβλήθηκε. Κρίσιμο επομένως θα πρέπει να είναι εάν υπήρχε πραγματική δυνατότητα του καταναλωτή να επηρεάσει το περιεχόμενο του όρου, όχι εάν η δυνατότητα αυτή όντως υλοποιήθηκε⁴⁰.

---

¹⁵⁷ Ε. Περάκης/Χ.Λιθαδά (2018), *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή*, 3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 62

Σύμφωνα μάλιστα με το άρθρο 2 παρ. 9, το βάρος απόδειξης ότι υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση¹⁵⁸ το φέρει ο προμηθευτής.

Αναφορικά το κριτήριο της πολύ μικρής επιχείρησης σύμφωνα με την διάταξη της παρ.2 του άρθρου 2 του ν.4308/2014, «πολύ μικρές» χαρακτηρίζονται οι επιχειρήσεις, οι οποίες κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους δεν υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια: (i) σύνολο ενεργητικού (περιουσιακών στοιχείων): 350.000 ευρώ· (ii) καθαρό ύψος κύκλου εργασιών: 700.000 ευρώ· (iii) μέσος όρος απασχολούμενων κατά τη διάρκεια της περιόδου: 10 άτομα. Τα κριτήρια που προσδίδουν την ιδιότητα της «πολύ μικρής» επιχείρησης θα πρέπει να συντρέχουν κατά το χρόνο καταρτίσεως της ελεγχόμενης συμβάσεως, αφού τότε θα ανακύψει η ανάγκη προστασίας του συμβαλλομένου από την έλλειψη ατομικής διαπραγματεύσεως. Εάν λ.χ. μετά την κατάρτιση της συμβάσεως αυξήθηκε ο κύκλος εργασιών της εταιρείας και ο αριθμός των απασχολούμενων σε αυτήν, τούτο δεν αρκεί για να της στερήσει την προστασία του άρθρου 2 ν. 2251/1994, αφού κατά την κατάρτιση αυτή συγκέντρωνε τα τυπολογικά χαρακτηριστικά που δικαιολογούν την προστασία της.

Τέλος, όσον αφορά το τρίτο αυτό κριτήριο, πρέπει να έχουν συμβληθεί ως τελικοί αποδέκτες των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών. Η πολύ μικρή επιχείρηση θα αποτελεί «τελικό αποδέκτη» προϊόντος όταν αποβλέπει στην ανάλωση, τη χρήση ή πάντως την ένταξη του προϊόντος στην περιουσία της και όχι στην περαιτέρω κυκλοφορία του σε τρίτους. Προκειμένου για υπηρεσίες, θα θεωρείται τελικός αποδέκτης εάν χρησιμοποιεί την υπηρεσία για προσωπικό λογαριασμό και ίδιον όφελος και όχι εάν την διοχετεύει σε περαιτέρω χρήστες. Εφόσον γίνεται λόγος για (πολύ μικρές) επιχειρήσεις, είναι ευνόητο ότι η «ανάλωση» του προϊόντος ή της υπηρεσίας θα αφορά σε επαγγελματικό ή επιχειρηματικό σκοπό. Αρκεί όμως για την εφαρμογή του νόμου ότι το προϊόν ή η υπηρεσία δεν θα διοχετεύεται ευθέως ή δεν θα αξιοποιείται κατά κύριο λόγο για τη διοχέτευση αγαθών ή υπηρεσιών προς τρίτους.¹⁵⁹

Άξιο αναφοράς είναι εν προκειμένω ότι, σε αντίθεση με τα όσα αναφέρονται στον γενικό ορισμό του καταναλωτή, σχετικά με το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2 η Αιτιολογική Έκθεση προβαίνει σε εκτενέστατη ανάπτυξη για την ουσιαστική δικαιολόγηση της ρυθμίσεως. Συγκεκριμένα, αφού χαρακτηρίσει το άρθρο 2 ως «το θεσμικό πλαίσιο, για την προστασία του αδύναμου μέρους σε μία συναλλαγή που εμπεριέχει όρους μαζικής χρήσης...» εκθέτει ότι «στην περίπτωση των γενικών όρων συναλλαγών (Γ.Ο.Σ.), η ισότητα των συμβαλλομένων πλήττεται καιρία, καθώς πρόκειται περί μονομερώς προδιατυπωμένων όρων, οι οποίοι δεν

¹⁵⁸ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18* σελ.4

¹⁵⁹ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18* σελ.5

έχουν αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης. Κατ' αποτέλεσμα, καθίσταται σαφές πως –ελλείψει ισότητας μεταξύ συμβαλλομένων– στις περιπτώσεις των Γ.Ο.Σ., διαταράσσεται η συμβατική δικαιοσύνη.». Ακολούθως, η Αιτιολογική Έκθεση επιδιώκει να αιτιολογήσει ότι ειδικώς στην περίπτωση των ΓΟΣ είναι επιτρεπτή και κατά τις αξιολογήσεις του ενωσιακού δικαίου η επέκταση της προστασίας και σε πρόσωπα που δεν αποτελούν καταναλωτές, για να οδηγηθεί στην καταληκτική θεμελίωση της εισαγόμενης ρυθμίσεως, ότι «Η προτεινόμενη διάταξη αποσκοπεί στο να τύχει προστασίας των ευεργετικών διατάξεων της καταναλωτικής νομοθεσίας μια «ευάλωτη ομάδα». Αυτό δικαιολογείται γενικότερα αλλά και ειδικά στο πεδίο των Γ.Ο.Σ., όπου μία μικρή επιχείρηση βρίσκεται στην ίδια δυσχερή θέση με τον μη έμπορο, όταν αντιμετωπίζει μία μαζικά προσφερόμενη παροχή.».

Ο νομοθέτης, ειδικώς στην περίπτωση των ΓΟΣ, φαίνεται να εκκινεί από την θέση ότι η αιτία που προκαλεί τη συμβατική ανισορροπία ανάγεται «στη νομικοτεχνική φύση και τη λειτουργία των ΓΟΣ που καθιστούν κατ' αρχήν για κάθε πελάτη κοινωνικοτυπικά αδύνατο να συλλάβει και να εκτιμήσει το νόημα και τη βαρύτητα της εισαγόμενης με αυτούς δικαιοπρακτικής ρυθμίσεως»¹⁶⁰. Η φύση και η λειτουργία των ΓΟΣ, ιδίως η μονομερής διατύπωσή τους και η επιβολή του περιεχομένου τους χωρίς διαπραγμάτευση καθιστούν την διαπραγματευτική ανισορροπία δομικής φύσεως και δικαιολογούν τη διεύρυνση των δυνατοτήτων ελέγχου του περιεχομένου τους, ανεξαρτήτως κατ' αρχήν των προσωπικών ιδιοτήτων των συμβαλλομένων.¹⁶¹

Οφείλουμε τέλος να αναφέρουμε ότι παρεμφερείς διατυπώσεις με εκείνη του άρθρου 2 παρ.9 του ν.2251/1994 συναντώνται και σε ενωσιακές οδηγίες, όπως η Οδηγία 2015/2366 για τις υπηρεσίες πληρωμών, σύμφωνα με τα άρθρα 38 παρ.2 και 61 παρ.3 της οποίας για τη διαφάνεια των όρων, τις απαιτήσεις ενημέρωσης, και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών- μελών αναφορικά με τις υπηρεσίες πληρωμών, παρέχεται η διακριτική ευχέρεια στα κράτη-μέλη να εφαρμόζουν τις σχετικές διατάξεις στις πολύ μικρές επιχειρήσεις κατά τον ίδιο τρόπο όπως και στους καταναλωτές. Ο ορισμός της σύστασης 2003/361/ΕΚ ως προς τι νοείται ως «μικρή επιχείρηση» διαφοροποιείται ως προς τα κριτήρια μεγέθους που θέτει ο δικός μας ν.4308/2014 -όπου δίδεται η έννοια της μικρής επιχείρησης-, ωστόσο ο εθνικός νομοθέτης έχει τη δυνατότητα να υιοθετήσει τον ισχύοντα, αντίστοιχα, κατά το εθνικό δίκαιο ορισμό, ο οποίος άλλωστε και αποτυπώνει τα χαρακτηριστικά της εθνικής αγοράς. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 53 της Οδηγίας, δεδομένου ότι καταναλωτές και επιχειρήσεις δεν βρίσκονται στην ίδια

¹⁶⁰ Π.Α.Παπανικολάου (1991)- *Περί των Ορίων της Προστατευτικής Παρεμβάσεως του Δικαστή στη Σύμβαση*, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.191 επ,227 επ, 335επ.

¹⁶¹ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18* σελ.5

θέση, δεν χρειάζονται το ίδιο επίπεδο προστασίας. Ωστόσο τα κράτη- μέλη θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ορίζουν ότι οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως οι καταναλωτές.¹⁶²

6.4 Το Ζήτημα της Προστασίας του Εγγυητή

Με την τροποποίηση που επέφερε στον 2251/1994 ο 4512/2018 δεν περιλαμβάνεται πλέον σε αντίθεση με τον προισχύσαν δίκαιο η πρόβλεψη ότι ως καταναλωτής προστατεύεται και ο εγγυητής. Εν τούτοις, πρέπει να επισημανθεί για έτι μια φορά προς διευκόλυνση κατανόησης της παραλείψεως αυτής, ότι, ενώ κατά το προισχύσαν δίκαιο ως καταναλωτές ορίζονταν τα πρόσωπα «για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή των υπηρεσιών αυτών», κατά τον ορισμό που εισήγαγε ο ν. 4512/2018 καταναλωτής θεωρείται «κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα». Ο ευρύτερος αυτός ορισμός του καταναλωτή, που δεν θεωρεί προϋπόθεση το πρόσωπο να είναι το ίδιο αποδέκτης των προϊόντων ή υπηρεσιών, αφήνει περιθώρια για την ερμηνευτική υπαγωγή του εγγυητή στο προστατευτικό πεδίο των διατάξεων περί καταναλωτή, με τον όρο ασφαλώς ότι συντρέχουν αντίστοιχες προϋποθέσεις προστασίας.

Η ιδιότητα του εγγυητή αν και κατά κύριο λόγο τυγχάνει επικλήσεως προκειμένου να ελεγχθούν ΓΟΣ, το ζήτημα αυτό, περί της προστασίας του ως καταναλωτή, δεν έχει πρακτική σημασία αποκλειστικά για την εφαρμογή του άρθρου 2 ν. 2251/1994 και των έλεγχου των ΓΟΣ που δεσμεύουν τον εγγυητή. Ειδικότερα εάν ο εγγυητής χαρακτηριστεί ως καταναλωτής κατά την έννοια του νόμου, θα πρέπει να έχει όλα τα δικαιώματα που οι διατάξεις προβλέπουν για τους καταναλωτές και προσήκουν στη φύση της συμβάσεως εγγυήσεως. Το συμπέρασμα αυτό δεν βασίζεται μόνο στην –μάλλον εννοιοκρατική– προσέγγιση ότι, εφόσον ο εγγυητής χαρακτηριστεί ως «καταναλωτής», θα πρέπει να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής όλων των διατάξεων που έχουν ως υποκείμενο τον «καταναλωτή». Για την εφαρμογή των διατάξεων αυτών και στην περίπτωση του εγγυητή θα προέχει η αξιολόγηση ότι η δικαιολογητική βάση των επί μέρους ρυθμίσεων (αποφυγή του δικαιοπρακτικού αιφνιδιασμού, άμβλυνση της

---

¹⁶² Ε. Περάκης/Χ.Λιβαδά (2018), *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή*, 3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 65-66

πληροφοριακής ασυμμετρίας, αποτροπή της υπερχρέωσης κ.ο.κ.) συντρέχει κατά όμοιο τρόπο και στην περίπτωση του εγγυητή, όπως στου πρωτοφειλέτη, οπότε ο εγγυητής χρήζει αντίστοιχης προστασίας με τον πρωτοφειλέτη. Παραδείγματος χάριν, στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος η ανάγκη προστασίας του προσώπου από τον «δικαιοπρακτικό αιφνιδιασμό» είναι ουσιαστικά η ίδια είτε πρόκειται για καταναλωτή που αποφασίσει την αγορά ενός προϊόντος, είτε για εγγύηση υπέρ του αγοραστή.¹⁶³

Ωστόσο για να μπορέσει να υπαχθεί ο εγγυητής στο προστατευτικό πλαίσιο των επί μέρους διατάξεων του δικαίου του καταναλωτή θα πρέπει πάντως να συντρέχουν οι προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί αυτός αυτοτελώς ως «καταναλωτής». Θα πρέπει δηλαδή να είναι φυσικό πρόσωπο και να παρέχει την εγγύηση ενεργώντας εκτός της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Ως απόρροια καταλαβαίνουμε ότι μια τέτοια περίπτωση δεν θα συντρέχει όχι μόνον επί όσων παρέχουν εγγυήσεις κατ'επάγγελμα, αλλά και επί όσων αποβλέπουν με την παροχή της εγγυήσεως στην ικανοποίηση επαγγελματικών ή επιχειρηματικών συμφερόντων τους, όπως για παράδειγμα οι μέτοχοι Α.Ε. που παρέχουν εγγύηση για να λάβει δάνειο η εταιρεία. Ειδικώς στην περίπτωση του άρθρου 2 ν. 2251/1994 θα αρκεί ο εγγυητής να πληροί τα χαρακτηριστικά για την υπαγωγή του στις «πολύ μικρές» επιχειρήσεις. Ανακύπτει συναφώς το ερώτημα εάν για την προστασία του εγγυητή θα πρέπει να απαιτηθεί αυτός να εγγυάται υπέρ προσώπου που χαρακτηρίζεται αυτοτελώς ως καταναλωτής. Η νομολογία τόσο του ΔΕΕ¹⁶⁴ όσο και του Αρείου Πάγου¹⁶⁵ είχε θεωρήσει ως προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό του εγγυητή ως καταναλωτή να εγγυάται αυτός υπέρ καταναλωτή, με επιχείρημα τον παρεπόμενο χαρακτήρα της εγγυήσεως, που δεν αφήνει περιθώρια διαφοροποίησης αναφορικά με την προστασία εγγυητή και πρωτοφειλέτη. Εν τούτοις, η αρχή του παρεπομένου της εγγυήσεως δεν σχετίζεται με υπό διερεύνηση εδώ προβληματική. Είναι άλλο το ζήτημα ότι ο εγγυητής πρέπει να προστατευθεί λόγω της φύσεως της υποχρεώσεώς του, να μην ευθύνεται δηλαδή σε μεγαλύτερη έκταση από τον πρωτοφειλέτη (ΑΚ 850-852) ή όταν αποσβεσθεί η κύρια οφειλή (ΑΚ 864), και άλλο εάν χρήζει αυτοτελούς προστασίας επειδή οι καταστάσεις που δικαιολογούν την προστασία του καταναλωτή συντρέχουν αυτοτελώς και στην περίπτωσή του. Η προστασία του εγγυητή λόγω του παρεπόμενου χαρακτήρα της υποχρεώσεώς του και η προστασία του λόγω των προσωπικών του ιδιοτήτων και των συνθηκών υπό τις οποίες παρέσχε την εγγύηση είναι διαφορετικά ζητήματα, που πρέπει και να αντιμετωπίζονται διακεκριμένα.

¹⁶³ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18* σελ.6

¹⁶⁴ ΔΕΚ 17.3.1998 (Dietzinger), C-45/96· ΔΕΚ 23.2.2000 (Berliner Kindl Brauerei), C-208/98.

¹⁶⁵ ΟΛΑΠ 13/2015 ΧρίΔ 2015, 675 = ΕφΑΔ 2015, 1148

¹⁶⁶Εφόσον επομένως ο εγγυητής έχει ανάγκη αυτοτελούς προστασίας, αυτή πρέπει να κρίνεται ανεξαρτήτως της ιδιότητας του πρωτοφειλέτη ως καταναλωτή.¹⁶⁷

6.5 Συμπεράσματα

Με το ν. 4512/2018 ο νομοθέτης επαναπροσδιόρισε το πεδίο εφαρμογής των προστατευτικών για τον καταναλωτή διατάξεων, εισάγοντας νέο ορισμό του καταναλωτή, ως του προσώπου που ενεργεί εκτός της επιχειρηματικής και επαγγελματικής του δραστηριότητας. Με τη δεδομένη ρύθμιση, πέραν της συστηματικής εναρμονίσεως και της άμβλυνσης των αξιολογικών αντινομιών, ο νομοθέτης αποπειράται μια πιο ισορροπημένη εναρμόνιση των αρχών της συμβατικής ελευθερίας και της εξισωτικής συμβατικής δικαιοσύνης. Η ετερόνομη παρέμβαση περιορίζεται στις περιπτώσεις στις οποίες το πρόσωπο ενεργεί υπό «ερασιτεχνική» ιδιότητα, δικαιολογείται επομένως να του επιρρίπτονται λιγότεροι κίνδυνοι σε σχέση με τον «επαγγελματία» αντισυμβαλλόμενο του. Επιτυγχάνεται δηλαδή συνοψίζοντας, με τον ορισμό του καταναλωτή ως φυσικού προσώπου που ενεργεί εκτός του πεδίου της επιχειρηματικής του δραστηριότητας, η οριοθέτηση της έννοιας του καταναλωτή με τρόπο αντικειμενικό, που ταυτόχρονα ανταποκρίνεται στις επιταγές της ασφάλειας δικαίου και των συναλλαγών.¹⁶⁸

Η έλλογη οριοθέτηση της προστασίας έχει, περαιτέρω, και οικονομική διάσταση, αφού το κόστος της αυξημένης προστασίας ενσωματώνεται στην τελική τιμή του προϊόντος ή της υπηρεσίας και μετακυλίεται εν τέλει στον ίδιο τον καταναλωτή. Εάν η προστασία παρέχεται με όμοιο τρόπο τόσο σε όσους τελούν σε ελλειμματικές καταστάσεις, όσο και σε πρόσωπα ενημερωμένα και έμπειρα στις συναλλαγές, είναι πιθανότερο η δεύτερη κατηγορία να αξιοποιήσει την προστασία αναλώμασι της πρώτης.¹⁶⁹

Η στάθμιση μεταβάλλεται στην περίπτωση της καταρτιζόμενης με ΓΟΣ συμβάσεως. Εκεί, κατά την νομοθετική αξιολόγηση, έχει σημασία η προδιατύπωση των συμβατικών όρων, η έλλειψη ατομικής διαπραγματεύσεως και η διαπραγματευτική ανισότητα που ένθεν

---

¹⁶⁶ Βλ μεταξύ άλλων Α. Γεωργιάδης (2008), *Η εξασφάλιση των πιστώσεων*, 2^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλας αρ.85 επ.

¹⁶⁷ Ζ. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18* σελ.6

¹⁶⁸ Ε. Περάκης/Χ.Λιβαδά (2018), *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή*, 3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 68

¹⁶⁹ Α.Καραμπατζός (2016), *Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή*, Εκδόσεις Σάκκουλας,σελ. 373 επ

προκαλείται, καθώς και η τυπικώς διαπιστούμενη ανορθολογική συμπεριφορά των ατόμων κατά τη μαζική συναλλαγή. Για τον λόγο αυτόν, ο νομοθέτης επεκτείνει το υποκειμενικό πεδίο της προστασίας σε «πολύ μικρές επιχειρήσεις», τα τυπολογικά χαρακτηριστικά των οποίων προσεγγίζουν ως προς την ανάγκη προστασίας αυτά των ιδιωτών-καταναλωτών, εφόσον πάντως οι επιχειρήσεις αυτές αποτελούν τελικούς αποδέκτες του αντικειμένου της εκάστοτε συμβάσεως.¹⁷⁰

Η επιλογή της «πολύ μικρής επιχειρήσεως» είναι νομοτεχνικά κατ' αρχήν εύλογη. Αφενός μεν, διότι δεν διαμορφώθηκε δεύτερη έννοια του «καταναλωτή», αλλά προβλέφθηκε ότι η προστασία επεκτείνεται και σε άλλη κατηγορία προσώπων πέραν των καταναλωτών. Αφετέρου, ο νομοθέτης δεν εισήγαγε στην σχετική ρύθμιση μία νέα αόριστη έννοια, η οποία θα γεννούσε περαιτέρω ερμηνευτικές αμφισβητήσεις και θα ενείχε κίνδυνο αλόγιστης ερμηνευτικής διευρύνσεως της προστασίας, αλλά προσανατολίσθηκε σε μία κατηγορία με νομοθετημένα τυπολογικά χαρακτηριστικά.

---

¹⁷⁰Z. Τσολακίδης (2018), *Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/18* σελ.6

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εστίασε στην ανάδειξη της ακρογωνιαίας σημασίας του ορισμού του καταναλωτή ως συστατικό στοιχείο της ουσιαστικής προστασίας αυτής της, τόσο σημαντικής για το σύνολο της οικονομίας, ομάδας. Διαπιστώθηκε ότι η εννοιολόγηση αυτή του χρήζοντος προστασία καταναλωτή δεν είναι μια διόλου εύκολη διαδικασία καθώς τα ζητήματα που ανακύπτουν κατά τον προσδιορισμό αυτόν είναι ποικίλα, σύνθετα, και συχνά αντιφατικά μεταξύ τους σε συνάρτηση πάντοτε με το εκάστοτε κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον εντός του οποίου διαμορφώνονται και εντός του οποίου καθίσταται προστατευτέος ο καταναλωτής.

Για να κριθεί το πρόσωπο που θα αποτελεί τον «καταναλωτή» που καλύπτεται από το προστατευτικό πεδίο των διατάξεων του δικαίου περί προστασίας καταναλωτή, πρέπει να εντοπιστούν οι άξιες προστασίας καταστάσεις. Οι καταστάσεις δηλαδή εκείνες που αν προκύψουν κρίνεται απαραίτητη η παρέμβαση του κράτους μέσω ειδικά θεσμοθετημένου, δικαιικού συστήματος για να εξασφαλίσει την ισορροπία στον συναλλακτικό χώρο και την προστασία του ασθενέστερου συναλλακτικά μέρους ήτοι του καταναλωτή. Οι καταστάσεις αυτές βάση των όποιων, όπως γίνεται αντιληπτό, διαμορφώνεται η έννοια του «καταναλωτή», δεν είναι απολύτως κοινές σε όλες τις έννομες τάξεις και σε όλες τις χρονικές περιόδους αλλά και ούτε και σε πιο θεωρητικό επίπεδο σε όλες τις σχολές σκέψης ούτε στις διάφορες επιστημονικές προσεγγίσεις. Παρότι κατά κύριο λόγο υπάρχει σύγκλιση σε ορισμένες καταστάσεις όπως της πληροφορικής ασυμμετρίας και του γνωσιακού ελλείμματος ως κατ'εξοχήν λόγο που φέρει τον καταναλωτή σε θέση μειονεξίας απέναντι τον αντισυμβαλλόμενο του ή της διαπραγματευτικής υπεροπλίας που είθισται να διαθέτει ο προμηθευτής- παραγωγός έναντι του καταναλωτή, οι διαφοροποιήσεις εξακολουθούν να είναι σημαντικές για πολλές άλλες καταστάσεις με αποτέλεσμα να διαφοροποιείται ανά τις έννομες τάξεις η τις χρονικές περιόδους και ο ορισμός του καταναλωτή, που άλλωστε συνιστά απότοκο του καθορισμού των άξιων προστασίας καταστάσεων.

Αναφορικά με την ελληνική έννομη τάξη παρατηρείται ότι στην πλειονότητα της εφαρμογής του δικαίου του καταναλωτή, ακολουθείτο μια προσέγγιση αυτού που απέκλινε από τα περισσότερα νομοθετήματα της ευρωπαϊκής κοινότητα και έπειτα ένωσης. Η τελευταία προσανατολιζόταν κατά κύριο λόγο στον προσδιορισμό του «καταναλωτή» βάση του επαγγελματικού κριτηρίου, δηλαδή καταναλωτή συνιστά το πρόσωπο που συναλλάσσεται με σκοπό την απόκτηση προϊόντων ή υπηρεσιών για λόγους εκτός της εμπορικής, επιχειρηματικής ή ελευθέριας επαγγελματικής του δραστηριότητας. Σε αυτό το κριτήριο που υπαγορευόταν και

υπαγορεύεται από τον μεγαλύτερο αριθμό των Οδηγιών που άπτονται επί του δεδομένου θέματος, ερχόταν σε αντίθεση ο ελληνικός ν.2251/1994 περί του δικαίου προστασίας του καταναλωτή καθώς η έννοια αυτού παρουσιαζόταν εξαιρετικά διευρυμένη όπως δινόταν από το γενικό ορισμό του άρθρου 1 του επίμαχου νόμου. Παρότι η απόκλιση αυτή δεν ήταν ανεπίτρεπτη από την ενωσιακή έννομη τάξη καθώς παρέκκλινε από Οδηγίες κατά κύριο λόγο ελάχιστης εναρμόνισης και παρ' όλο που υπήρχαν στο ν.2251/1994 έτερες διατάξεις μα και άλλα ειδικότερα νομοθετήματα όπου δίνονταν άλλοι λιγότερο – ή και ενίοτε περισσότερο- ευρείς ορισμοί του καταναλωτή, ο γενικός ορισμός του άρθρου 1 παρ.4 είχε δεχτεί έντονη κριτική λόγω της ευρύτητας του καθώς κατ' ουσίαν λαμβανόταν υπόψιν μόνο το κριτήριο του τελικού αποδέκτη αγαθών το οποίο εγκυμονούσε τον κίνδυνο να θεωρηθεί σχεδόν το κάθε πρόσωπο ως καταναλωτής και άρα άξιος υπαγωγής στις προστατευτικές διατάξεις του περί ου ο λόγος νόμου. Επιπροσθέτως έτι ένα κομμάτι το οποίο είχε εγείρει σοβαρούς προβληματισμούς ήταν κατά πόσον η συμπερίληψη των νομικών προσώπων και των ενώσεων προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα στον ως άνω ορισμό ήταν δόκιμη και εάν ναι υπό ποιες προϋποθέσεις και σε ποιες περιπτώσεις.

Ο νόμος 4512/2018 ήρθε να τροποποιήσει τα ως άνω παρατιθέμενα στοιχεία προσαρμόζοντας το ελληνικό δίκαιο του καταναλωτή στην αντίστοιχη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των περισσότερων κρατών- μελών, περιορίζοντας τον ορισμό βάση της μη επαγγελματικής φύσης της συναλλαγής ώστε αυτή να χαρακτηριστεί τελούσα από καταναλωτή και άρα προστατευτέα. Η σημαντικότερη αυτή τροποποίηση που άλλαξε άρδην το έως τώρα θεσμικό πλαίσιο του πεδίου αυτού έθεσε μια ανάπαυλα σε κάποια ζητήματα και επέφερε μια ισορροπία, καταλαγιάζοντας ορισμένες κριτικές, ανέδειξε όμως αρκετές άλλες. Καθότι εξαιρετικά πρόσφατος ο προαναφερθείς αυτός νόμος, μένει αποδειχθεί νομολογιακά πώς θα εφαρμοστεί στην πράξη και ποιες ακόμη προβληματικές θα αναδυθούν αλλά και με ποια κατεύθυνση αυτές θα επιλυθούν.

Ο νόμος 2251/1994 βρίσκεται στην ελληνική έννομη τάξη ήδη είκοσι έξι έτη έχοντας βεβαίως δεχτεί αρκετές τροποποιήσεις και πριν τον ν.4512/2018 καταδεικνύοντας κάθε φορά τον σκοπό του νομοθέτη να παράσχει την καλύτερη δυνατή προστασία στο καταναλωτικό κοινό έχοντας πάντα όμως υπόψη την εναρμόνιση της προστασίας αυτής και της κρατικής παρεμβατικότητα στην αγορά με την οποία συνεπάγεται, με την όσο το δυνατόν απρόσκοπτη λειτουργία του ανταγωνισμού και της οικονομίας.

Αυτό είναι ένα καίριο σημείο που αποτελεί άλλωστε και τον βασικό γνώμονα οριοθέτησης του πεδίου που καλύπτουν οι προστατευτικές διατάξεις του ν.2251/1994 αλλά και

εν γένει οι αντίστοιχες διατάξεις όλων των δικαίων αφορώντα την προστασία του καταναλωτικού κοινού σε πάσες τις έννομες τάξεις του δυτικού κόσμου. Ο καταναλωτής, αποτελώντας στις περισσότερες περιπτώσεις το πλέον ασθενές μέρος μιας συναλλαγής, για ποικίλους λόγους όπως αναλύθηκαν εκτενώς στην παρούσα διπλωματική εργασία, πρέπει ευρισκόμενος σε ένα κοινωνικό κράτος δικαίου να προστατευτεί και να μην καταλήξει άθυρμα στις βουλές και τα συμφέροντα των αντισυμβαλλομένων του που βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση. Το κράτος δικαίου, ήτοι το κράτος που ορίζει κανόνες δικαίου αλλά και αυτοπεριορίζεται από αυτούς, οφείλοντας να τους υπακούει, έχοντας μετεξελιχθεί στην σημερινή εποχή σε κοινωνικό κράτος δικαίου, δηλαδή που παρέχει στους πολίτες του κοινωνικά αγαθά και εχέγγυα αξιοπρεπούς διαβίωσης, όπως άλλωστε κατοχυρώνεται και στο άρθρο 25 του Συντάγματος, δεν είναι δυνατόν να αφήσει μια τόσο σημαντική για την οικονομία ομάδα, όπως οι καταναλωτές, δίχως την αντίστοιχη προστατευτική ρύθμιση.

Από την άλλη πλευρά ωστόσο δεν γίνεται να εστιάσει ο νομοθέτης αποκλειστικά στην προστασία των καταναλωτών μη λαμβάνοντας υπόψιν τις σημαντικότερες επιπτώσεις που θα έχουν οι εκάστοτε ρυθμίσεις του στην οικονομία και τον ανταγωνισμό. Ο στόχος προφανώς του δικαίου αυτού κλάδου δεν είναι ούτε η κηδεμόνευση του καταναλωτικού κοινού ούτε η αγνόηση και περιθωριοποίηση των συμφερόντων των προμηθευτών και των παραγωγών, καθώς αυτό θα επέφερε μείζονος σημασία προβλήματα στην οικονομία και άρα ευημερία του κράτους και των πολιτών του. Κρίσιμο, όπως διαπιστώνεται, στο να βρεθεί αυτή η χρυσή τομή μεταξύ συναλλακτικής ελευθερίας και προστασίας είναι το ποια πρόσωπα θα κριθούν ως προστατευτέοι «καταναλωτές». Καθίσταται ευκολότερη η κατανόηση των λόγων λοιπόν που το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή έχει τροποποιηθεί και εξακολουθεί να αλλάζει καθώς όπως η κοινωνία και η οικονομία μετεξελίσσεται το δίκαιο ως «ζωντανός οργανισμός» δεν δύναται να μείνει αγκυλωμένο και παγωμένο αλλά αναπροσαρμόζεται αφουγκραζόμενο τις ανάγκες τις εκάστοτε πολιτικοκοινωνικής και οικονομικής εποχής.

Η ριζική τροποποίηση λοιπόν της έννοιας του καταναλωτή με τον πρόσφατο ν.4512/2018 συνιστά ένα εξαιρετικά σημαντικό βήμα προς την σωστή κατεύθυνση, δηλώντας αν μη τι άλλο ότι ο νομοθέτης βρίσκεται στις επάλξεις και δεν εφησυχάζει αλλά αντιλαμβάνεται τις ανάγκες των καιρών. Η εφαρμογή του και τα προβλήματα που θα ανακύψουν από την δεδομένη, και πολύ νέα για την ελληνική πραγματικότητα, έννοια του καταναλωτή μένει να φανούν στη πορεία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ο Ελληνόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές:

- Ελ. Αλεξανδρίδου (2008) *Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Χ.Απαλαγάκη(2008)- *Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Γ.Ε.Φ.Καλαβρός, Θ.Γ.Γεωργόπουλος (2010), *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Θεσμικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκης
- Γ.Ε.Φ.Καλαβρός, Θ.Γ.Γεωργόπουλος (2010), *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Ουσιαστικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομικής Βιβλιοθήκη
- Γ.Ι. Δέλλιος, (2013) *Γενικοί Όροι Συναλλαγών*, 2^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Απ. Γεωργιάδη,(2012), *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, 4η Έκδοση., Εκδόσεις Σάκκουλας
- Σταθόπουλο, *Γενικό Ενοχικό Δίκαιο*,(2004) Εκδόσεις Σάκκουλας,
- Ν .Σ. Παπαντωνίου(1983), *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλας
- Ε. Αλεξανδρίδου(1992)- *Αθέμιτος Ανταγωνισμός και Προστασία του καταναλωτή*
- Ε.Περάκης(2008)- *Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή(Κατ' άρθρο ερμηνεία)*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Α. Καραμπατζός (2016), *Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή*, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Πελένη – Παπαγεωργίου(2012)- *Ζητήματα από τις νέες συμβάσεις καταναλωτικής πίστης*, Εκδόσεις Σάκκουλας
- Βλ. Αυγητίδη (2006), *Η Εφαρμογή του Δικαίου του Καταναλωτή στη Θαλάσσια Ασφάλιση*, Έκδοσεις Σάκκουλα
- Γ.Ι. Δέλλιος (2005) *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα Ιδιωτικού, Δικαίου Τόμος Ι, Ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας*, Εκδόσεις Σάκκουλα,
- Γ.Ι. Δέλλιος (2001) *Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα Ιδιωτικού Δικαίου, Τόμος ΙΙ, Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του*, Εκδόσεις Σάκκουλα,
- Κ. Δελούκα- Ιγγλέση (2014)- *Δίκαιο του Καταναλωτή*, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Α.Σινανιώτη- Μαρούδη(2017),*Ασφαλιστικό Δίκαιο*,2^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Λ. Γεωργακόπουλος(1987), *Το ελληνικό αντί-καταναλωτικό δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα

- Ε. Περάκη(1999), Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη*
- Ι.Λιναρίτης(2005) -Η πρόσβαση στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες μέσω διαδικτύου, Εκδόσεις Σάκκουλα,*
- Ε.Αλεξανδρίδου (2010), Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Εμπορίου. Εκδόσεις Σάκκουλα*
- Α.Σινανιώτη- Μαρούδη (2012), Εμπορικό Δίκαιο, Εταιρίες,3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη*
- Α. Γεωργιάδης,(2001), Η Εξασφάλιση των Πιστώσεων, Εκδόσεις Σάκκουλα*
- Π.Παπανικολάου (2006), Σύνταγμα και Αυτοτέλεια του Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα*
- Γ.Μιχαλόπουλος (1993)- Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα*
- Δ.Κλαβανίδου(1997), Καταναλωτικά Δάνεια, Έκδόσεις Σάκκουλα*
- Μ.Δ.Καράσης (1996), Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα*
- Ξ.Σκορίνη- Παπαρρηγοπούλου(1999)- Η Προστασία του Καταναλωτή στη Σύμβαση Εκτός Εμπορικού Καταστήματος, Εκδόσεις Σάκκουλας*
- Χ. Δεληγιάννη- Δημητράκου(1997), Εισαγωγή στο Συγκριτικό Δίκαιο. Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.21*
- Ι.Καρακώστας (2016), Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη*
- . Π.Κ.Σούρλας (1989)- Η διαπλοκή Δικαίου και Πολιτικής και η Θεμελίωση των Νομικών Κρίσεων, Εκδόσεις Σάκκουλας*
- Θ.Χατζηαποστόλου(2019)- Οικονομική Θεωρία και Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση*
- R.A.Posner(1992) -Economic Analysis of Law, Publication Wolters Kluwer, σελ.163-167*
- Α.Γεωργιάδης(2019) Γενικές Αρχές, 5^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλας*
- Μ.Π Σταθόπουλος (2018) Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 5^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλας*
- Α.Γ.Καζάκος (1987), Αστικό Δίκαιο, Οικονομίας της Αγοράς και Προστασία των Καταναλωτών. Εκδόσεις Σάκκουλας*
- Ε. Περάκης/Χ.Λιβαδά (2018), Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 3^η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη*
- Π.Α.Παπανικολάου (1991)- Περί των Ορίων της Προστατευτικής Παρεμβάσεως του Δικαστή στη Σύμβαση, Εκδόσεις Σάκκουλας*
- Α.Γεωργιάδης (2008), Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλας*

Γ.Μέντης (2000), Γενικοί Όροι Συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Έκδόσεις Σάκκουλας

○ **Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές:**

C.Blumann, « Le traite d' Amsterda: aspects institutionnels », RTD. eur 1997

Chantal Million -Delsol, le principe de subsidiarite, εκδ. Presses Universitaires de France, Παρίσι 1993

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων(2001) -Πράσινο Βιβλίο- COM 2001/53

N.Reich(1988) Markt und Recht

D.Besanko -R.R. Braeutigam (2009)- Μικροοικονομική, Εκδόσεις Gutenberg

R.A.Posner(1992) -Economic Analysis of Law, Publication Wolters Kluwer

Adam Smith(1776)-The Wealth of Nations, Book IV, Chapter, VIII

○ **Αρθρογραφία - Δημοσιεύσεις**

Θ. Λιακόπουλος, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταίρων, Τεύχος 10/1995, Εξελίξεις και Προοπτικές του Δικαίου Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας

Z.Τσολακίδης (2018), Η έννοια του καταναλωτή μετά το νόμο 4512/2018

Δ. Αυγητίδη(2001), Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου

R. Coase(1960), The Problem of Social Cost

○ **Νομολογία**

ΑΠ 989/2004

ΕφΛαρ 226/2005

ΟΛΑΠ 13/2015 ΧρΙΔ 2015, 675 = ΕφΑΔ 2015, 1148

ΑΠ 2273/2009

Βλ.ΕφΘεσς. 459/2011

ΕφΑθ 1309/2012,

ΕφΑθ 1159/2012,

ΕφΘεσς 312/2012

ΔΕΚ της 22.4.1999 (Travel Vac/Sanchis)

Υπόθεση C-542/99 Cape Snc Idealservice (dek)

BVerfG89,214= NJW1994,

36BVerfG NJW1994,2749 (συνταγματικο δικαστήριο γερμανίας για προστασία εγγυήτη ως καταναλωτή

ΔΕΚ 17.3.1998 (Dietzinger), C-45/96· ΔΕΚ 23.2.2000 (Berliner Kindl Brauerei), C-208/98

